

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

STEINBECK

FARELER VE İNSANLAR

ROMAN YAYINLARI

**FARELER
VE
İNSANLAR**

72

1. basım, ocak 1981

FARELER VE İNSANLAR / John Steinbeck'in romanı / türkçesi, S. Gökmen / düzelti, Olcay Göçmen Nurten Satar / kapak filmi, grup grafika / kapak basımı, tekin ofset / onur basımevinde dizilip basılmıştır / oda yayınları, babıâli cad. sıhhiye apt. 19/3, cağaloğlu / haberleşme, posta kutusu 57, sirkeci - İstanbul, / tel : 27 39 53.

BİRİNCİ BÖLÜM

Salinas deresi, Soledad'ın birkaç mil güneyinde bir tepenin yamacını dolanırken derinleşir ve yemyeşil bir renge bürünür. Suyu da ılık mı ılıktır. Çünkü dar yatağına kavuşmadan önce sarı kumlar üzerinde güneşin olanca sıcaklığını içerek durgunlaşmıştır. Derenin bir yakasında, tepenin ısıtılı sırtları Gabilan Dağları'nın görkemli kayalık yığına doğru kavisler çizerek gider; ama, vadi yönünde dere boyu tümüyle ağaçlıktır. Bunlar, baharla birlikte yemyeşil bir renk alan ve alt yapraklarının diplerinde kışın sel sularının bıraktığı kalıntıları taşıyan salkım söğütler ve benekli uzun dallarıyla su yatağına doğru uzayarak kubbeleşen frenk çınarlarıdır. Bu ağaçlar dere boyunca kat kat gevrek yapraklardan örülü bir halı sererler kumsala. Bu yapraklar öylesine kurudur ki, hani bir kertenkele tıpış tıpış yürüyecek olsa, çıtır çıtır sesler çıkar. Akşamları tavşanlar gizlendikleri çalılardan çıkarak kumların üstüne otururlar. Islak yerlerde, geceleyin dolaşmış olan coon'ların, iri pençeli çoban köpeklerinin, ya da karanlıktan yararlanarak su içmeye gelen geyiklerin çatalı tırnak izleri çarpar göze.

Sögütlerle frenk çınarlarının arasında daracık toprak bir yol uzanır. Derenin derin sularında yüzmek için çevredeki çiftliklerden gelen çocukların ya da gün boyunca taban tepmekten yorgun düşerek ana yoldan ayrılan garibanların, dere kıyısında sığınacak bir yer ararken çığneye çığneye sertleştirdikleri bir yoldur bu. Ulu bir çınarın nerdeyse yere değen yatay dalı önünde biriken kül yığını, aynı yerde daha önce de birçok kez ateş yakıldığını gösterir. Bu çınar dalının kabukları, üstüne oturulmaktan soyulmuş, cilalıymışçasına parlak bir hal almıştır.

Sıcak bir günün akşamı dalları hışırdatarak ürperten tatlı bir esinti başlamıştı. Akşamın alacalı bulacalı gölgeleri yamaçlardan tepelere tırmanıyordu. Dere boyunun kumluk yerlerinde mermerden oyulmuş bibloları andıran gri renkli küçük tavşanlar miskin miskin oturuyorlardı. Birden anayoldan doğru kuru çınar yapraklarını çıtırdatan ayak sesleri işitildi. Tavşanlar sessizce yuvalarına sıvıştılar hemen. Çırpı bacaklı bir balıkçıl kuşu tembelce doğruldu ve kanat çırparak derenin üstünden uzaklaştı. Bir an için ortalıkta en küçük bir canlılık kımıltısı bile kalmadı. Derken iki adam belirdi toprak yolun ucunda. Yeşil su yatağının kıyısındaki düzlüğe doğru ilerlediler.

Dar yol boyunca birbirlerinin ardı sıra yürümüşlerdi; düzlüğe çıktıklarında yine biri önde, öbürü ise arkadaydı. Her iki adam da parlak düğmeleri olan mavi ketenden pantolon ve ceket giymişlerdi. İkisinin de başında kalıbı bo-

zulmuş yamru yumru siyah şapkalar vardı; omuzlarında battaniye denkleri taşıyorlardı. Önde yürüyeni ufak tefekti; canlı, yanık tenli, keskin bakışlı bir adamdı. Vücudunun her parçası kendini ilk bakışta hemen belli ediyordu: Kollar ince uzun, eller küçük ama güçlü, burun ise ince ve kemikliydi. Ardı sıra gelen arkadaşı ise onun tam tersiydi: İri kıyım, izbandut gibi bir adamdı. Ecüş bücüş, anlamsız bir suratı, iri ve ölgün bakışlı gözleri, düşük ama geniş mi geniş omuzları vardı. Ayaklarını tıpkı bir ayı gibi sürüyerek hantal hantal yürüyordu. Kolları hiç sallanmıyor; omuzlarına ilıştırılmış iki ağır kütük parçası gibi kımıldamadan sarkıyordu öylece.

Düzlüğe vardıklarında öndeki ufak tefek adam durdu, ardından gelen yol arkadaşı az kal-sın onun üstüne yıkılıyordu. Şapkasını çıkardı. İşaret parmağıyla şapkanın kıyısındaki ter dam-lalarını sıyırdı, bulaşan terleri atmak için par-mağını silkeledi. İriyarı arkadaşı sırtındaki bat-taniye dengini sertçe yere fırlattı. Yüzükoyun yere kapandı ve kımıltısız suyun yeşil renkli yü-zeyine ağzını daldırarak gurklata gurklata iç-meye koyuldu. Burnundan soluya soluya su içen bir beygiri andırıyordu tıpkı. Ufak tefek olanı, sinirli bir tavırla arkadaşına yaklaştı. Sertçe:

«Lennie!» dedi. «Lennie, allahaşkına içme bu kadar!»

Lennie hiç oralı olmadan durgun sudan gürk gürk içmeye devam etti.

Ufak tefek arkadaşı eğildi, omuzlarından tutarak sarstı onu:

«Lennie. Bak geçen akşamki gibi yine hasta olacaksın!»

Lennie, şapka mapka var demeden başını suya daldırdı. Sonra doğruldu, suyun kıyısına oturdu, şapkasından sızan sular mavi ceketine ve ensesine akıyordu:

«Oh be, dünya varmış ya'u!» diye söylendi. «Sen de iç azıcık, George. İç iç, kana kana iç.»

Keyifli keyifli sırttı.

George, omuzundaki battaniye dengini usulca indirip yere bıraktı:

«Pek gözüm tutmadı bu suyu,» dedi. «Köpük köpük olmuş baksana.»

Lennie pençeye benzeyen elini suya daldırdı, parmaklarını kımıldatmaya başladı. Su yüzeyinde minik minik dalgacıklar oluşarak gittikçe yayıldı, yayıldı, taa karşı kıyıya ulaştı, sonra yine usul usul geri döndü. Lennie gözlerini dört açmış, dikkatle dalgacıklara bakıyordu:

«Bak, George. Bak ne yaptım.»

George su kıyısına diz çöktü, avuçlarını bi-tiştirip çukurlaştırarak çabuk çabuk içti:

«Tadı fena sayılmaz,» dedi. «Ama yine de akarsuya benzer bir yanı yok. Bak kulağına küpe olsun Lennie: Eğer akarsu değilse sakın içeyim miçeyim deme emi...»

Sonra umutsuzca ekledi:

«Ama sen susadın mı, lağım suyu bile olsa yine içersin!..»

Avucuna su doldurup yüzüne çarptı, eliyle boğazını ve ensesini ovuşturdu. Sonra şapkasını yeniden kafasına yerleştirdi, biraz geriye çekilerek dereden uzaklaştı, kollarını dizleri üstünde kavuşturdu. Lennie, George'u gözlüyordu, o ne yaptıysa o da elifi elifine onu taklit etmeye koyuldu: Dizlerini kaldırdı, kollarını kavuşturdu.

Sonra da acaba bu işi kıvırabildim mi gibilerden şöyle bir baktı. George'un şapkası kaşlarının üstüne yıkılmıştı, o da gözlerinin üstüne indirdi şapkasını.

George beş karış suratla suya bakıyordu. Gözlerinin çevresi kızarmıştı güneşten. Öfkeli öfkeli:

«O şoför olacak ukala dümbeleği bilgiçlik taslamasaydı çiftliğe kadar otobüsle gitmiş olacaktık ne güzel! 'Nah şuracıkta, iki adımcık yürüdün mü tamam, nah şuracıkta' dedi. Ne bitmek tükenmek bilmeyen iki adımcık, ne biçim nah şuracık ulan bu! A hergele, 'nah şuracıkta' deyip de bizi bıraktığın yer, sağlama dört millik yol be! Çiftliğin kapısında durmak istemedi besbelli. Başından savıverdi bizi hergele. N'olacak, Soledad'da durmak işine gelmedi elbet. İki adımcık yer diyerekten attı bizi dışarı. Dört mil-den fazla çekmezse ben de ne olayım! Hem de bu cehennem sıcağında!..»

Lennie, arkadaşına ürkek ürkek baktı:

«George?..»

«Evet, ne istiyorsun?»

«Nereye gidiyoruz, George?»

Ufak tefek adam hırsla şapkasının kenarına vurup eğdi ve öfkeyle Lennie'ye baktı:

«Ulan yine unuttun değil mi, ha? Bir daha mı anlatayım yani? Hey allahım, ulan ne dangalak herifsin sen be!»

Lennie süklüm püklüm:

«Unuttum,» dedi. «Unutmamaya çalıştım ama olmadı. İki gözüm önüme aksın ki bilerek unutmadım, George.»

«Peki peki, anladık. Çaresiz sil baştan anla-

tacağız. Zaten başka işim gücüm mü var! Benim ağzımda tüy biter, tutup tek tek anlatırım, sen bey'fendi, unutursun. Tutar yine anlatırım, yine unutursun.»

Lennie:

«Unutmamak için elimden geleni yaptım,» dedi. «Çok çalıştım. Ama nasılsa unutuvermişim işte. Tavşanları anımsıyorum ama bak, George.»

«Tavşanlara da sana da şimdi başlarım ha! Zaten senin aklın fikrin tavşanlarda, varsa yoksa tavşan. Peki! Şimdi aç kulağını da dinle, bak bu kez unutayım filan deme, başımız yine belâya girmesin sonra... Hani Howard Street'de yol kıyısına oturmuştuk da sen kara bir tahtaya bakıyordun ya?. Anımsadın mı?..»

Lennie'nin yüzü sevinçle aydınlandı, gülümsedi:

«Elbette George. Onu anımsadım... ama... sonra n'olmuştu ki? Ha tamam, kızlar geçmişti de sen demiştin ki... demiştin ki...

«Hay dilim tutulaydı da diyemez olaydım. Bak, Murray ve Ready'lerin bürosuna gitmiştik ya hani? Orada bize çalışma kartıyla otobüs bileti vermişlerdi, anımsadın mı şimdi?»

«A elbette, anımsamaz olur muyum, George. Anımsadım şimdi.»

Eli çabucak ceketinin yan cebine gitti. Usulca:

«George...» dedi. «Benim kartım yok. Yitirdim galiba.»

Umutsuzca yere eğdi gözlerini .

«Kart sen de değildi ki yitiresin, sersem! Na

işte, ikisi de bende. İşim yoktu da senin kartını sana bırakacaktım, öyle mi?»

Lennie rahatladı, neşeli neşeli sırıttı:

«Ben... Ben yan cebime koydum sanıyordum...»

Eli yeniden cebine gitti.

George, sert sert baktı:

«Nedir o cebinden çıkardığın şey?»

Lennie kurnazca:

«Cebimde bir şey yok ki,» dedi.

«Cebinde bir şey olmadığını biliyorum. Elinde ne var elinde? Aç avucunu, saklama.»

«Bir şeycik yok, George. Namussuzum ki yok.»

«Hadi diyorum, çabuk ver onu bana.»

Lennie, kapalı avucunu George'dan elverdiğince uzak tutuyordu:

«Bir şey değil, alt tarafı bir farecik, George..»

«Fare ha? Canlı mı bari?»

«I-ih. Ölü bi fare, George. Ama ben öldürmedim. Namussuzum ki! Buldum. Ölü buldum onu.»

George :

«Ver onu bana,» dedi.

«N'olur bırak bende kalsın, George.»

«Ver onu bana!»

Lennie'nin kapalı avcu yavaşça gevşedi. George fareyi kaptığı gibi derenin öte yakasındaki çalılıkların arasına fırlattı:

«Ne halt ediyordun ölü fareyle?»

Lennie:

«Hiiiç,» dedi. «Baş parmağımla okşuyordum yolda giderken.»

«Bak bundan böyle benimle yürürken fare mare okşamak yok, anlaşıldı mı? Şimdi söyle bakalım, nereye gidiyorduk biz?»

Lennie affallayarak bakakaldı, sonra başını utançla dizlerinin arasına gizledi:

«Yine unuttum...»

George, bıkkın bıkkın:

«Hey allahım sen bilirsin!» dedi. «Bak dinle... Hani kuzeyde bir çiftlikte çalışmıştık ya, işte onun gibi bir çiftlikte çalışmaya gidiyoruz.»

«Kuzeyde mi?»

«Weed'de...»

«A öyle ya. Anımsadım. Weed'de.»

«Şimdi bizim gideceğimiz bu çiftlik çeyrek mil ötede. Oraya varınca patronun karşısına çıkacağız. Şimdi can kulağıyla beni dinle... Ben patrona çalışma kartlarımızı vereceğim, ama sen ağzını açıp da tek laf etmeyeceksin. Öyle dikileceksin ve hiçbir şey söylemeyeceksin. Eğer senin ne biçim bi zekâ küpü olduğunu anlayacak olursa, iş yerine hava alırız. ama konuşmanı dinlemeden önce çalışmanı görürse bir baltaya sap olup gittik demektir. Anladın mı?»

«Elbette, George. Elbette anladım.»

«Peki öyleyse. Şimdi söyle bakalım, patronu görmeye gittiğimizde ona ne diyeceksin?»

Lennie olanca gücüyle kafa patlatmaya başladı.

«Ben... ben...

Yüz çizgileri alabildiğine gerilmişti:

«Ben... Hiçbir şey söylemeyeceğim. Oracıkta öylece dikileceğim.»

«Aferin. Hep böyle uyanık ol işte. Kendi kendine iki üç kez söyle ki unutmayasın.»

Lennie kendi kendine yavaşça mırıldanmaya başladı:

«Hiçbir şey söylemeyeceğim... Hiçbir şey söylemeyeceğim... Hiçbir şey söylemeyeceğim...»

George:

«Tamam,» dedi. «Hem bak sonra Weed'de olduğu gibi kötü şeyler de yapmayacaksın.»

Lennie alık alık baktı:

«Weed'de ne yapmışım ki ben?»

«Ah ulan ah, onu da mı unuttun? En iyisi anımsatmamak, huylu huyundan vazgeçer mi, anımsarsan yine yaparsın aynı şeyi.»

Lennie'nin suratında zekâ pırıltıları belirdi. Böbürlenircesine haykırdı:

«Weed'den kovdular bizi!»

George bıkkınlıkla parlayıverdi:

«Ne kovduları ulan! Kovulduk desene. Tabana kuvvet biz tüydük. Her yerde fellik fellik aradılar ama enseleyemediler.»

Lennie, sevinçle atıldı:

«Yoo, bak onu unutmadım işte.»

George sırtüstü kumlara uzandı, ellerini ensesinde çarprazladı, onu gözlemekte olan Lennie de hemen tıpkısını yaptı, bir ara becerip beceremediğini anlamak için başını kaldırıp baktı.

George:

«Belâ kesildin benim başıma,» diye söylendi. «Seni peşime takmasaydım nasıl da tıklarında giderdi işlerim, gül gibi geçinir giderdim be. Kimbilir, belki de bir kız bulur evlenirdim bile.»

Bir an için Lennie'den ses çıkmadı. Sonra umut dolu bir sesle:

«Gidiyoruz George,» dedi. «Bir çiftlikte çalışmaya gidiyoruz.»

«Ha şunu bileydin işte. En sonunda anlaya-
bildin. Ama şimdi kafayı vurup bur'da geceleme-
miz gerekiyor, neden diye sorup durma.»

Artık hızla karanlık çöküyordu ortalığa. Ga-
bilan Dağları'nın doruklarında, vadiden elini
eteğini çekmiş olan güneşin son kırıntıları par-
lıyordu. Bir su yılanı, gölcüğün içinden perisko-
bu andıran başını çıkarıp ortalığı gözledi, usulca
kayarak su yüzeyine halkalar dağıttı. Belli be-
lirsiz bir akıntı usul usul kımıldattı sazları.
Uzaklardan, taâ anayoldan, bir adam bağırdı,
başka bir ses ona karşılık verdi. Tatlı bir esinti-
nin frenk çınarlarını okşaması ile hemen dini-
vermesi bir oldu, cılız rüzgâr dallar arasında
eriyip yitiverdi.

«George... Neden gidip akşam yemeğini çift-
likte yemiyoruz sanki? Çiftlikte yemek verirler
adama.»

George yan döndü:

«Sorgucubaşı kesildin başıma. Buradan hoş-
landım. Çalışmaya yarın gideriz. Yolun aşağı-
sında patozlar ilişti gözüme. Yarın arpa çuval-
larının altına girince ter kığımızdan akacak. Bu
gece bur'da uzanıp canımın çektiğince keyif çat-
mak istiyorum. Bayıldım buraya.»

Lennie dizlerinin üstünde doğruldu, George'a
baktı:

«İyi ama aç acınə, mı yatacağız, yemek ye-
meyecek miyiz?»

«Yiyeceğiz elbette.. Hadi sen gidip biraz ça-
lı çırpı toplayıver. Dengin içinde üç kutu fasulye
var .Çırpıları topla, ocağı hazırla, kibrit de veri-
rim sana. Sonra fasulyeyi pişirip karnımızı bigü-
zel doyururuz.»

Lennie:

«Ben fasulyeyi salçalı severim,» dedi.

«Şansına küs, salçamız yok. Hadi git de çalı çırpı toplamaya başla. Ama bök elini çabuk tut. Ortalık zifiri karanlık olacak nerdeyse.»

Lennie hantal hareketlerle ayağa kalktı ve çalıların arasına daldı. George uzandığı yerde hafiften bir türkü tutturdı ıslıkla. Bir ara Lennie'nin gittiği yönden su şırıltıları geldi. George ıslığı keserek sese kulak kabarttı. Yavaşça:

«Zavallı herif,» diye mırıldandı kendi kendine.

Ve sonra yeniden ıslık çalmaya koyuldu.

Az sonra Lennie geri geldi, elinde miniminacık bir söğüt dalı tutuyordu. George doğruldu. Azarlarcasına:

«Hadi bakalım,» dedi. «Ver o fareyi bana!»

Ama Lennie hiç bozuntuya vermeden saf saf rol yapmaya kalktı:

«Ne faresi, George? Fare mare ne gezermiş ki bende?»

George elini uzattı:

«Hadi diyorum sana. Uzun etme de ver onu bana. Aklınca yutturacaksın, cin olmadan adam çarpmaya kalkıyorsun be!»

Lennie duraksadı, geriledi, sanki kaçıp kurtulmak istermiş gibi çalılıklara bir göz attı.

George soğuk soğuk: /

«Güzel güzel veriyor musun,» dedi. «Yoksa suratını çarşamba pazarına mı çevireyim?»

«Neyi vereyim, George?»

«Neyi vereceğini bal gibi bilirsin sen. Fareyi istiyorum fareyi!»

Lennie, elini cebine daldırdı içi kan ağlayarak. Sesi ağlamaklıydı:

«Yani ne çıkar sanki anlamıyorum. Başkasının faresi değil ki o. Sahipsiz bir fare bu, çalmış filan da değilim. Yolun kıyıcığında böylece ölü buldum onu.»

George kesin bir tavırla elini uzatmış, bekliyordu. Lennie sahibinin fırlattığı topu getirmek istemeyen bir av köpeği gibi usul usul yaklaştı. Sonra yine cayar gibi oldu, ama yeniden yaklaştı. George parmaklarını şıklattı, Lennie çaresiz, fareciğini arkadaşının avucuna bıraktı:

«Onunla kötü bir şey yapmıyordum ki, George. Yalnızca okşuyordum.»

George yerinden kalktı ve fareyi çalılıklardan elverdiğince daha öteye fırlattı. Sonra suya yaklaştı, ellerini yıkadı:

«Seni koca dangalak seni! Kör müyüm ulan, suyu geçerken ayaklarını ıslattığını farketmeyeceğini mi sanıyordun?»

Lennie'nin mızıldandığını işitince geriye döndü :

«Tuh sana, ağlıyorsun ha, koca bebek! Hey allahım! Kazık kadar herif, başka işi yok da oturmuş utanmadan sıkılmadan ağlıyor.»

Lennie'nin dudakları iyiden iyiye büküldü, gözleri dolu dolu oldu.

George, gönlünü almak için Lennie'nin omzuna vurdu:

«Oldu mu be Lennie! Yakışıyor mu yani sana. Seni üzmemek istemedim ki ben. Hem o fare herdeyse kokuşmak üzereymiş. Üstelik sen mıncıklaya mıncıklaya iler tutar bi yanını bırakmamışsın hayvancağızın. Bir fare daha bulursun,

o zaman bırakırım sana, istediğin gibi haşır neşir olursun.»

Lennie yere çöktü, derin bir of çekerek boyunu büktü:

«Bilmem ki başka fare nerde bulunur... Anımsıyorum, bir kadıncağız vardı, ne zaman bir fare yakalasa tutar bana verirdi. Ama şimdi o kadıncağız burada değil...»

George alaylı alaylı:

«Demek bi 'kadıncağız' öyle mi?» dedi. «O kadının kim olduğunu bile unuttun. O senin teyzen olurdu, Clara Teyze'n. Sonra illallah dedi ve bir daha fare mare vermedi eline. Çünkü mincıklarken ecelsiz öldürüyordun hayvancıkları.»

Lennie başını kaldırıp üzgün üzgün baktı. Özür dilercesine:

«Öylesine miniminnacıklardı ki... dedi. «Onları okşamak istedim mi, elimi ısırırlardı hemencik. Ben de başlarına şöyle yavaşcacık bir fiske vururdum, sonra, aaa, bir de bakardım ki ölüvermişler... Miniminnacıklardı da ondan. Bir an önce bir tavşan bulsak diyorum, George. Tavşanlar o kadar miniminnacık olmaz.»

«Tavşanında çıksın emi! Bundan böyle dünyada canlı fare vermem senin eline. Hani Clara Teyze'n bir gün sana oyuncak bir fare vermişti de yüzüne bile bakmamıştın...»

Lennie:

«Nesini okşayayım onun, hoş olmuyordu ki,» dedi.

Can çekişmekte olan güneşin ışıkları adamakıllı ölgünleşti, dağların dorukları karardı, alacakaranlık bir örtü indi vadiye. Suyun üstünden iri bir sazan balığı burnunu uzattı, sonra ka-

ırmış suyun esrarlı derinliklerine dalarak yitti gitti. Gitgide genişleyen halkacıklar kaldı ge-ride. Ağaçlar hışırdadı, dalların uçları miskin miskin titreşti.

George sordu:

«Bana bak, çalı çırpı getirecek misin, getir-meyecek misin? Bak şu çınarların ardında bir yığın dal parçası var. Hadi bi kucak al da gel.»

Lennie kalktı, çınarın arkasına dolandı. Az sonra bir kucak dolusu çalı çırpı ve kuru yap-rakla döndü. Kucağındakileri kül yığılı ocağa boşalttıktan sonra bir parça daha getirmek için yeniden yollandı. Ortalık iyiden iyiye kararmış-tı artık. Suyun üstünde bir güvercinin kanat çırpışları işitildi. George, ocağa yaklaştı. Kuru yap-rakları tutuşturdu. Yapraklardan çıkan alev ku-ru dallar arasında çıtırtılar çıkararak yükseldi. George yerdeki battaniye dengini açtı. İçinden üç kutu fasulye konservesi çıkardı. Ateşin çev-resine, alevlerin değmeyeceği biçimde oturttu.

George :

«Dört kişiyi tıka basa doyuracak kadar fa-sulyemiz var,» dedi.

Lennie, ateşin karşısından dikkatli dikkatli ona baktı. İştah kokan bir üzüntüyle:

«Fasulyeyi salçalı severim ben,» dedi.

George:

«Yok dedik ya,» diye patladı. «Ulan yok iş-te be, yok, yoktan anlamaz mısın sen? Hep ol-mayan şeyleri tutturursun. Ah bel! Yalnız başı-ma olsaydım ne iyi yaşırdım. Yapışırdım bir işin kulpundan, ohh, hiç olmazsa kafamı dinlerdim. Gam kasavet çekmezdim, takmazdım ki hiçbir şeyi. Aybaşıda elli papeli toka edince dosdoğru

kasabada alırdım soluğu. Aklıma eseni yapardım. Hatta canım çekerse, anasını satayım, kerhanede sabahlardım be! Artık otelde mi, meyhanede mi, nerede olursa yani, gönlümün dilediği yerde, dilediğim yemeği tıknırdım. Hem de her aybaşı yapardım dinine yandığım. Bakarsın kafam bozulur, bi şişe viski alır, çöreklenirdim başına. Ya da olmadı, gidip kahvede pişpirik oynardım, bیلardo oynardım...»

Lennie diz çökmüştü. Ocağın üstünden doğru, ateş püskürtmekte olan George'a bakıyordu aval aval. Suratı korkudan allak bullak olmuştu.

George öfkeli öfkeli devam etti:

«Ama gel gör ki, şimdi ne halt ediyorum? Takmışım kuyruk gibi kıcıma seni, sürt babam sürt! Hiçbir işte dikiş tutturamazsın, üstelik hangi dala tutunsam, hangi işe yapışsam, tutar bi halt karıştırır, bi çuval inciri bok edersin. Sonra da yerimden yurdumdan edersin beni. İşin yoksa o köy senin bu köy benim sürt dur artık. Bu kadarla kalsa yine iyi... Nerde bir belâ olsa, hemen balıklama dalarsın. Sonra da iş bana düşer, hadi bakalım George efendi, ayıklayabilirsen ayıkla pirincin taşını!»

George avaz avaz bağırmaya başlamıştı:

«Eşşoğlu eşşek! Senin yüzünden anamdan emdiğim süt burnumdan geldi, imanımı gevrettin be!»

Evcilik oynayan kızlar gibi sesini incelterek Lennie'yi taklit etti:

«'George, kötü bir şey yapmak istemedim, yalnızca giysisini okşamak istiyordum o kızın!.. Fareymiş gibi dokunayım dedim yalnızca!..' Ner-

den bilsin ulan elin kızı, giysisini okşamak istediğini? Haliyle ürktü elbet, ama sen ne yaptın, yapıştın kıza sülük gibi. Kız da çılgılığı basıverdi, kızılca kıyamet koptu, şamatayı duyan herifler peşimize takılınca dar attık kendimizi bir su hendeğine. Gün boyu pinekleyip durduk o guburun içinde. Karanlık basınca da hendekten çıkıp kirişi kırdık. Ucuz atlattık yani ucuz! İstedığın kadar çene patlat, herifin bi kulağından girip öbüründen çıkıyor. Şeytan diyor, bul bi kafes, doldur içine milyonlarca fareyi, bu herifi de tık içeri, ohhh, bırak ne hali varsa görsün artık.»

Birden geçiverdi öfkesi. Ocağın üstünden doğru, gözlerini koca koca açan Lennie'nin kaygılı yüzünü gördü. İçi sızladı, gözlerini alevlere dikti utançla.

Karanlık basmıştı. Ocaktan saçılan pırıltılar ağaçların gövdelerini ve dalların saçaklarını aydınlatıyordu. Lennie usulca sürünerek ocağın yanına, George'un yamacına geldi. Topukları üstüne oturdu. George fasulye kutularını evirip çevirerek öbür yüzlerini de ateşe döndürdü. Lennie'nin soluğunu ensesinde duyuyor, ama hiç ilgilenmiyormuş gibi yapıyordu.

Lennie usulca fısıldadı:

«George...»

George sesini çıkarmadı.

«George!»

«Ne istiyorsun?»

«Şaka yaptım be George. Salça malça istediğim yok benim. Nah şuracıkta bi dolu salça olsa yine yemezdim ben...»

«Be canımın içi, olsaydı vermez miydin hiç...»

«Yemezdim ki George. Bırakırdım hepsini sana. Fasulyenin üzerine şöyle bolcana dökerdin. Ben ağzıma bile sürmezdim hiç.»

George hâlâ somurtuyor, alevleri seyrediyordu:

«Sen peşime takılmasaydın gül gibi geçinir giderdim... Ah, aklıma geldikçe hırsımdan kuduracak gibi oluyorum. Senin yüzünden ne sıkıntılara katlanıyorum.»

Lennie, çömeldiği yerde kımıldamadan duruyordu. Derenin öte yakasındaki karanlıklara dikmişti gözlerini:

«George... çekip gitmemi, seni rahat bırakmamı istiyor musun?»

«Nereye gidebilirsin ki?»

«Nereye olursa. Aha, şu dağların oraya çıkarım. Nasıl olsa başımı sokacak bi mağara bulurum...»

«Ya? Peki, ne yer ne içersin? Yiyecek bir şeyler bulacak kafa ne gezer sende.»

«Bir şeyler bulurum işte, George. Hem öyle ille de salçalı malçalı güzel yiyecekler istemem. Gündüzleri açık havada yatarım, kimsecikler kötülük etmez bana. Hem bakarsın bir de fare bulurum, sokarım koynuma. Kimsecikler gelip de, ver bakim o fareyi bana demez.»

George meraklı gözlerle şüzdü onu:

«Yani, sana kötü davrandığımı mı söylemek istiyorsun?»

«Eğer beni istemiyorsan, aha şu dağlara çıkıp kendime bi mağara bulayım. Şimdi söyle, hemen şimdi giderim...»

«Yok canım daha neler... Bak dinle! Seninle biraz şakalaşayım dedim, Lennie, hepsi bu. Yok-

sa benimle kalmanı istemez olur muyum hiç. Yalnız, okşarken zavallı hayvancıkların cıcığını çıkarıyorsun, eh ben de kızıyorum elbet...»

Bir an durdu.

«Bak dinle ne yapacağım, Lennie: İlk fırsatta sana bi köpek yavrusu bulacağım. Bakarsın o ölmez. Ne de olsa fare gibi değildir, istediğin gibi okşar seversin. Oldu mu?»

Ama Lennie yatışmadı. George'u burnundan yakaladığını sezmişti:

«Eğer beni istemiyorsan söyle, de ki, ben senden usandım de, açıkça söyle... Aha şu karşıki dağlara çıkarım... Kendi başıma yaşarım. Kimsecikler gelip de faremi çalmaz hem.»

George:

«Benimle kalmanı istiyorum, Lennie,» dedi. «Yalnız kalırsan kalıbımı basarım, ayı sanıp avlarlar seni. Yo yo, hayır, benimle kalmalısın, anca beraber kanca beraber. Clara Teyze'n senin tek başına yaşadığını duysa eminim ki kadıncağızın kemikleri sızlardı.»

Lannie kurnaz kurnaz!

«Anlatsana...» dedi. «Hani daha önce de anlatmıştın ya, onu anlat hadi.»

«Neyi anlatayım?»

«Tavşanları.»

George tersledi:

«Bak yine su koyverdin sen ama ha!»

Lennie yalvar yakar oldu:

«Hadi be George. N'olursun anlat. Lütfen, George. Daha önce anlattığın gibi...»

«Kerata seni, zevkten dört köşe oluyorsun değil mi? Peki, öyle olsun bakalım, anlatalım. Oldu olacak yemeğimizi de sonra yeriz bari,

n'apalım.»

George'un sesi boğuklaştı. Tekdüze bir uyum içinde, ezberlemişçesine yineliyordu aynı şeyi:

«Çiftliklerde bizim gibi ırgatlık eden adamlar dünyanın en gariban insanlarıdır. Kimi kimseleri, yerleri yurtları filan yoktur. Gelirler bir çiftliğe, çalışırlar ölesiye. Ellerine biraz para geçer. Derken, bir bakarsın, kente inerler, altından girip üstünden çıkarlar paranın, har vurup harman savunurlar. Züğürt kalınca da başka bir çiftlikte alırlar soluğu, orada da geberesiye çalışırlar. İşin kötüsü yarından bekledikleri bir şeyleri yoktur, yarın zerre kadar umut taşımaz böylelerine...»

Lennie'nin ağzı kulaklarına varıyordu:

«Tamam, tamam. Şimdi de bizi anlat, biz nasıl insanlarız!»

George devam etti:

«Bize gelince, biz farklıyız onlardan. Gelecekte umudumuzu kesmedik biz. Derdimizi paylaşacak, can yoldaşlığı edecek arkadaşımız var bizim... Başımızı sokacak bir yerimiz yok diye soluğu meyhanede alıp elimizdeki avucumuzdaki parayı saçıp savuran cinsinden değiliz biz. Öyleleri hapse girse, ellerinden tutan, öldün mü kaldın mı diye soran bulunmaz, kimse yanmaz onlara. Oysa biz, biz öyle değiliz.»

Lennie bağırarak sözünü kesti:

«Biz öyle değiliz! Neden öyle değiliz? Çünkü... çünkü benim için sen, senin için de ben varım da ondan!»

Kıkır kıkır güldü:

«Hadi şimdi devam et, George!»

«Canım hep aynı şey, ezberledin artık, ge-

risini sen de anlatabilirsin.»

«Yo yo, sen anlat. Ben unutturum, eksik anlatırım hep. Sonra n'olacak, anlat, sonra?»

«Sonrası monrası bu işte. Bir gün... Alacağız paramızı elimize, anasını satayım, bi minik ev, bi de iki dönümlük bi toprak... Sonra bi inek, birkaç domuz, derken...»

Lennie:

«Bey gibi yaşayacağız anasını satayım!» diye bağırdı. «Tavşanlarımız da olacak. Devam et, George! Bahçemizde nelerimiz olacak, ha? Kümesteki tavşanları anlat. Ya kışın yağmur nasıl yağacak ha? Ya sağdığımız sütler? Öyle kalın kaymaklı olacak ki, bıçakla kesemezsin. Anlat George, hepsini anlat.»

«Ne diye kendin anlatmıyorsun? Hepsini biliyorsun.»

«Yooo... sen anlat. Ben anlatınca tadı olmuyor. Hadi George... Tavşanları nasıl besleyeceğim?»

George:

«Peki,» dedi. «Geniş mi geniş bir sebzelik kuracağız, tavşanlara da kümes yapacağız. Tavuklarımız bile olacak. Kışın, yağmur yağdı mı, hadi ordan be, bugün de çalışılır mıymış diyeceğiz. Ve o gün yan gelip keyif çatacağız, bütün gün yağmur damlalarının çatıdaki tıptırtısını dinleyeceğiz...»

George cebinden çakısını çıkardı:

«Bu kadar gevezelik yeter artık.»

Çakıyı fasulye kutularından birine batırdı. Kanırta kanırta açtı, kutuyu Lennie'ye verdi. Sonra ikincisini açtı. Cebinden iki kaşık çıkardı, birini Lennie'ye uzattı.

Ocağın başına çöktüler. Ağızlarını fasulyeyle doldurup hapır hupur çiğnemeye başladılar. Lennie'nin ağzından birkaç fasulye tanesi kayarak yere düştü. George kaşığını sallayarak:

«Yarın,» dedi. «Patron sana soru sorunca ona ne diyeceksin?»

Lennie çiğnemeyi bıraktı, fasulyeler boğazına dizilmişti. Lokmasını güçlkle yuttu. Zorlanmaktan allak bullak olmuştu suratı:

«Şey diyeceğim... I-ıh, bir şey demeyeceğim. Tek laf etmeyeceğim.»

«Aferin! Çok iyi, Lennie! Kafan gitgide daha iyi çalışıyor. Hele bir ev bark sahibi olalım, tavşanlara bakma işini sana vereceğim. Yalnız, hep böyle unutma da söylenileni anımsa, olmaz mı?»

Lennie'nin koltukları kabarmıştı:

«Anımsarım,» dedi.

George, kaşığı yine salladı:

«Dinle, Lennie. Çevrene iyice bakıp burayı adamakıllı bellemeni istiyorum. Bulunduğumuz yeri anımsarsın değil mi? Çiftlik çeyrek mil ötemizde. Dere boyunu izledin mi, dosdoğru buraya çıkarsın.»

Lennie:

«Elbette,» dedi. «Bunu anımsayabilirim. Tek laf etmeyeceğimi demin nasıl anımsadım?»

«Elbette anımsadın. Bak şimdi. Dinle Lennie... Ola ki geçen seferki gibi işler sarpa sarar, işte o zaman hemen buraya gelip şu çalıların arasına saklanmanı istiyorum.»

Lennie yavaşça :

«Çalılara saklanırım,» diye mırıldandı.

«Çalılara saklanırsın ve ben yanına gelinceye kadar da dışarı çıkmazsın. Aklında tutabi-

lir misin bunu?»

«Elbette tutarım, George. Sen gelinceye kadar çalıların arasında saklanırım.»

«Ama ne olursa olsun, sen yine de başını belâya sokmamaya bak. Sonra tavşanlara baktırtmam bak haberin olsun.»

Boşalan fasulye kutusunu çalılara fırlattı.

«Başımı belâya sokmam, George. Tek laf etmem.»

«Peki öyleyse. Hadi şimdi battaniye dengini buraya, ocağın yanına getir. Temiz bir uyku çekelim burada... Gökyüzünde gece lambaları... yapraklar, işimiz iş... Haa, ocağa dal mal atayım deme. Ko sönsün kendi kendine.»

Yataklarını kumlar üstüne serdiler. Ocaktaki alev can çekiyor, çevrelerindeki ışık çemberi gitgide daralıyor, ağaçların saçakları ve dallar her an biraz daha siliniyordu. Sonunda kala kala iri ağaç gövdelerinin belli belirsiz kâğıtları kaldı.

Lennie, karanlıkta :

«George... uyudun mu?» diye seslendi.

«Hayır. Ne istiyorsun?»

«Tavşanlar renk renk olmalı, George.»

George uyku akan bir sesle:

«Elbette öyle olacak,» dedi. «Kırmızılısı, mavilisi, yeşillisi... Üh-hüü, bi sürü, milyonlarca tavşan.»

«Uzun tüylüsü de olsun, George, hani Sacramento panayırında görmüştük ya, onlar gibi...»

«Elbette, tüylülerinden de alırsız.»

«Bak yoksa alır başımı giderim, George, bi mağarada yaşarım.»

George:

«Cehennemin dibine kadar yolun var ulan!»

dedi. «Kapa artık şu çeneni de zıbaralım!»

Ocaktaki ateşler adamakıllı küllenmiş, kızılığın yerini belli belirsiz bir pembelik almıştı. Derenin karşı yakasından, taa tepelerden doğru bir çakal uluyuşu kopup geldi. Yakınlarda bir yerde, bir köpek buna hemen karşılık verdi. Frenk çınarlarının yaprakları nazlı bir gece esintisinin kollarında hışır hışır etti.

İKİNCİ BÖLÜM

Yatakhane dikdörtgen biçiminde uzun bir barakaydı. İç duvarları beyaz kireçle badanalanmıştı. Döşemelerde boya moya yoktu. Her üç duvarda da yer yer kuş gözü kadar minik pencereler bulunuyordu; dördüncü duvarda tahta mandallı bir kapı açılıyordu dışarıya. Duvar diplerine sekiz tane tahta kerevet sıralanmıştı. Bunlardan beşinin üstünde birer battaniye seriliydi. Öbür üçündeysse çuvalla kılıflanmış şilteler görünüyordu. Her kerevetin üstüne, açık ağızları dışarı bakan elma sandıkları çivilenmişti. Bu sandıklar, işçilerin kıvrır-zıvırlarını koydukları ikişer gözlü birer raf işlevi görüyordu.. Bir yığın öteberi göze çarpıyordu bu raf bozuntularında: sabunlar, talk pudraları, tıraş bıçakları; çiftlikteki kimi işçilerin tiryakisi oldukları, bazen öfke bazen de şaşkınlıkla göz gezdirdikleri bir tomar Wild West dergisi. Ayrıca bir iki ilaç şişesi, minik minik hap şişeleri, taraklar... Ve sandıklardaki çivilere asılı boyunbağları filan... Kir pas içinde, isli mi isli bir döküm soba kuruluydu duvar dibinde. Sobadan çıkan boru dosdoğru tavana uzanıyordu. Odanın tam

göbeğine, büyük, dörtköşe bir masa konmuştu. Üstüne darmadağınık iskambil kartları yayılmıştı. Masanın çevresinde, oyun oynayanların oturabilmesi için iskemle yerine geçen tahta sandıklar sıralanmıştı.

Saat sabahın onuydu henüz. Yandaki pencereden içeri dalan bir tutam ışın demeti, içinde parlak yıldızlara benzeyen tozların yüzdüğü bir samanyolunu andırıyordu. Karasinekler bu ışın demetinin içine dalıyor, kuyruklu yıldızlar gibi hızla kayıyordu.

Tahta mandal tıkırdadı. Kapı gıcırtyla açıldı. İçeri sırtı kamburlaşmış, uzun boylu ihtiyar bir adam girdi. Kışında mavi ketenden bir pantolon vardı. Sol elinde uzun saplı bir süpürge tutuyordu. Adamın hemen omuz başında George göründü, onun ardından da Lennie girdi içeri.

İhtiyar adam:

«Patron sizi dün akşam bekliyordu,» dedi. «Sabahleyin hâlâ gelip işbaşı yapmadığınızı görünce öfkesinden az kalsın kuduracaktı.»

Sağ kolunu uzattı. Sıyrılan yeninden ucu küt, çırpı gibi, elsiz bir kol çıktı ortaya. Sobanın kıyısında yan yana duran yatakları göstererek:

«Şu iki yatakta yatabilirsiniz,» dedi.

George yaklaştı. Sırtındaki dengi çuval kaplı saman şiltenin üstüne attı. Elma sandığından yapılmış rafa şöyle bir baktı, sarı renkli küçük bir teneke kutuyu eline aldı:

«Vay canına! Bu da neyin nesi be?»

İhtiyar adam:

«Bilmem,» dedi.

«Üzerinde 'bit, pire, tahtakurusu, karafatma

ve bilumum haşaratı öldürür' diyor. Yatak diye bunları mı veriyorsun bize? Başka işimiz kalmadı da yavşak mı ayıklayacağız yani!»

İhtiyar adam süpürgesini sağ yanına alıp dirseğiyle kalçası arasına sıkıştırdı. Boşta kalan elini uzatıp kutuyu aldı. Üstündeki etiketi dikkatle inceledi:

«Haa şu mesele. Bak dinle... Bu yatakta en son yatan arkadaş demirciydi. İyi bir adamdı, ama temizliğe hastalık derecesinde düşkün bir adamcağızdı, titizdi. Hani inanır mısınız, yemekten sonra ellerini bile yıkardı.»

«Peki bu hazret nasıl olmuş da bitlenmiş öyleyse?»

Yavaş yavaş öfkeleniyordu George. Lennie, battaniye dengini yandaki kerevete bıraktı, bir kıyıya ilişti. Aval aval George'a bakıyordu.

İhtiyar adam:

«Bak anlatayım da dinle,» dedi. «Bu demirci-Whitey'di adı yavşak olsun olmasın, her yere bu tozdan serpiştirmeden içi rahat etmezdi. Anlıyorsun ya?.. Bu kadarla kalsa yine iyi, sofrada haşlanmış patateslerin kabuklarını üşenmeden soyar, üzerlerinde en küçük bir benek bırakmacasına tek tek ayıklardı. Maazallah yumurtanın üstünde kırmızı bir leke görmesin, hemen çıkarıp atardı orayı. Dödüğüne uygun yemek bulamadığı için günün birinde bir de baktık ki, tası tarağı toplayıp gitmiş. Titiz adamdı vesselâm. Pazar günleri hiç bir yere gitmeye niyeti olmasa bile, iki dirhem bir çekirdek giyinmeden edemezdi. Sonra da tıklırdı buraya, öylece pineklerde.»

George pek akli yatmamış gibilerden kuşku-
lu kuşku sordu:

«İnşallah öyledir. İşi neden bıraktı demiş-
tin?»

İhtiyar adam sarı kutuyu cebine tıktı. İyi-
den iyiye ağarmış fırça sakallarını sıvazladı:

«Gitti işte,» dedi. «Besbelli yemekleri beğen-
medi. Gidiyorum dedi ve çekip gitti. Bir gece di-
kildi patronun karşısına 'hesabı kapatalım' de-
di ve gitti. Her zaman herkesin yaptığı gibi iş-
te...»

George şiltesini kaldırıp altına baktı. Üstü-
ne eğilerek kılıfı adamakıllı araştırdı. Bunu gö-
ren Lennie hemen ayağa fırladı, kendi şiltesine
yaklaşıp o da incelemeye başladı. George'un içi
rahat eder gibi oldu en sonunda. Dengini açtı.
İçinden kıvrırını zıvrırını çıkardı. Tıraş bıçağı, sa-
bun, tarak, hap şişesi, merhem ve bileyi aletini
rafa sıraladı. Sonra battaniyesini şiltenin üzeri-
ne düzgünce serdi.

İhtiyar adam mırıldandı:

«Patronun eli kulağındadır, nerdeyse dam-
lar. Sabah olup da gelmediğinizi görünce küple-
re bindi. Tam biz sabah kahvaltısı ediyorduk ki,
hışım la içeri daldı. Ateş püskürüyordu. 'Ne ce-
hennemde kaldı bu sünepe herifler?' diye bas
bas bağırdı. Bu arada seyisi de fena haşladı.»

George yatağın üzerindeki kırıksıklığı eliyle
sıvazlayarak düzlerken sordu

«Seyisi mi haşladı?»

«He ya. Zencidir de ondan.»

«Zenci ha?»

«Evet. Doğrusu kendi hâlinde, sessiz seda-
sız bir adamdır. Fi tarihinde at mı tepmiş ne,

İşte bu yüzden sırtı bir parça kamburcadır. Patronun ne zaman heyheyleri tutsa gelir hırsını bu zavallıdan alır. Ama seyis pek aldırılmaz buna. Okur yazar adamdır ama haa! Odasında bi yığın kitabı vardır.»

George sordu:

«Peki, nasıl adamdır sizin patron?»

«Yoo, neme gerek şimdi, pek kötü bi adam sayılmaz. Gerçi zaman zaman şerrinden yanına varılmaz ya, yine de baba adamdır. Bak dinle. Noelde ne yaptı biliyor musun? Bi damacana viski getirip koydu önümüze: 'İçin çocuklar,' dedi, 'yılta topu topu bir noelimiz var,' dedi.»

«Yok be! Yani koca bi damacana, öyle mi?»

«He valla. Hey gidi hey, ne eğlenmiştik ama! O gece nasıl olduysa zenci seyisin gelmesine ses çıkarmadılar. Senden iyi olmasın, Smitty adında ufak tefek bir arabacımız vardı. İşte o gece, bizim ufaklığı zenciyle güreşe kapıştırmadılar mı, eh deme gitsin. Ufaklık az daha çabalasa zencinin hakkından gelecekti. Ama arkadaşlar, 'mademki zencinin kamburu var, Smitty de ayaklarını kullanmasın' dediler. Bu yüzden güreşi zenci kazandı. Smitty: 'eğer ayaklarımı kullandırsalardı, o zencinin çanına ot tıkardım ben be!' dedi.»

O gecenin anısıyla kendinden geçmişti ihtiyar adam:

«Güreşten sonra zamparalık etmek için millet soluğu Soledad'da aldı. Vur patlasın çal oynasın eğlenmişler, kurtlarını bigüzel dökmüşler orda. Ben gitmedim. Eee, kocadık artık, unumuzu eleyip eleğimizi duvara çoktan astık...»

Lennie yatağını yapmayı henüz bitirmişti

ki, tahta mandal tıkırdayarak kalktı, kapı açıldı. Eşikte kısa boylu, tıknaz bir adam belirdi. Kıçında mavi ketenden bir pantolon, sırtında fanila gömlek ve düğmeleri iliklenmemiş koyu renk bir yelekle siyah bir ceket vardı. Baş parmaklarını kemerindeki madeni tokenın yanlarına geçirmişti. Başına kir pas içinde eski püskü bir şapka kondurmuştu. Yüksek ökçeli çizmele-
rindeki mahmuzlara bakınca, adamın sıradan bir çiftlik emekçisi olmadığı anlaşılıyordu.

İhtiyar adam patronuna kısa bir bakış fırlattı. Sonra sakalını sıvazlayıp ayaklarını sürte-
rekten kapıya doğru yürüdü:

«Şimdi geldiler,» dedi.

Ve adamın yanibaşından sıyrılarak dışarı çıktı. Patron, etli butlu bacaklarıyla kısa ve hızlı adımlar atarak odanın orta yerine geldi:

«Murray ve Ready'ye yazıp, bu sabah için iki adama gerek duyduğumu bildirmiştim. Çalışma kartlarınız yanınızda mı?»

George elini cebine daldırdı, kartları çıkardı ve patrona uzattı.

«Demek ki kabahat Murray ve Ready firmasında değilmiş. Bu sabah hangi saatte işbaşı yapacağınız yazılı burda?»

George başını eğip ayaklarına baktı:

«Otobüs şoförünün azizliğine uğradık,» dedi. «On mil yayan yürümek zorunda kaldık. Geldik diye on mil uzakta indirmiş bizi. Aksi gibi sabah sabah da bir başka taşıt bulamadık işte...»

Patron gözlerini kısarak ters ters baktı:

«İyi ama sizin yüzünüzden arpa arabalarını iki adam eksik yollamak zorunda kaldım bak.

Neyse, şimdi gitseniz bile hiçbir işe yaramaz... Yemekten sonraya kaldı artık.»

Cebinden işçiler için tuttuğu çetele defterini çıkardı. Defterin yaprakları arasında bir kalem vardı, kalemin bulunduğu sayfayı açtı. Bu arada George, Lennie'ye, sakın bi halt edeyim deme gibilerden sert sert baktı çaktırmadan. Lennie de, hiç merak etme dercesine usulca kafasını salladı. Patron diliyle kalemin ucunu ıslattı:

«Adın?»

«George Milton.»

«Ya seninki?»

George:

«Onun adı Lennie Small,» dedi.

Adlar deftere geçirildi.

«Bugün ayın kaçıydı yahu... Ha, tamam, yirmisi...^c yirmi... öğlen...»

Defteri dürdü:

«Daha önce nerde çalışmıştınız çocuklar?»

George:

«Weed dolaylarında,» dedi.

Patron, Lennie'ye döndü:

«Sen de mi?»

George:

«Evet, o da,» dedi.

Patron alaycı bir tavırla parmağını Lennie'ye doğru uzattı:

«Ne o, pek konuşkan değil galiba, ha?»

«Değildir, ama çalışmasına diyecek yoktur.

Taşı sıkısa suyunu çıkarır, boğa gibi güçlüdür.»

Lennie kıkır kıkır güldü ve:

«Boğa gibi güçlü,» diye yineledi.

George kaşlarını çatıp azarlarcasına baktı.

Lennie birden, hiç ağzını açmaması gerektiğini anımsayarak başını utançla önüne eğdi.

Patron, birden Lennie'ye döndü:

«Bana bak, Small,» dedi.

Lennie başını kaldırıp baktı.

«Ne iş gelir senin elinden?»

Afallayan Lennie, imdat istercesine George'a dikti gözlerini.

George:

«Ne iş verseniz yapar,» dedi. «Hayvanlara bakar. Ekin çuvallarını taşır, çift sürer. Ne olursa yapar. Bir deneyin isterseniz.»

Patron, George'a döndü:

«Neden bırakmıyorsun kendisi cevap versin? Avukatı mısın sen onun, nesin?»

George diklendi:

«Bakın! Zekâ küpü bi adamdır demedim. Kafası değil, kasları çalışır... Hiç de akıllı değildir. Değildir ama, iyi işçidir. Vur iki yüz kiloluk çuvalı sırtına, gık bile demez.»

Patron elindeki küçük defteri cebine tıktı. Başparmaklarını yeniden kemerine geçirdi, bir gözünü iyice kıstı:

«Bana baksana sen. Pazar ola, ne satıyorsun?»

«Ha?»

«Yani, bu herifin gündeliklerini mi iç ediyorsun? Onun sırtından mı geçiniyorsun yoksa?»

«Yok canım, ne münasebet! Neden onun sırtından geçineyim?»

«Neden olmasın. Bugüne kadar kimsenin bir başkası için sıkıntıya katlandığını görmedim de hiç... Ne avantan olduğunu öğreneyim dedim.»

George :

«O benim...» dedi, «akrabam olur. Ona göz kulak olurum diye söz verdim annesine, gözün arkada kalmasın dedim. Çocukken kafasını at tepmişti. İyi oğlandır. Yalnız akıllı bir parça kıttır. Ama ne söylemeniz şıppadak yapar hemen...»

Patron hafifçe döndü:

«Peki öyleyse. Allah biliyor ya, arpa çuvalarını akıyla değil sırtıyla taşıyacak nasıl olsa, önemi yok. Ama sen Milton, bak, sen sen ol sakın bana oyun oynamaya kalkma. Gözüm üstünüzde olacak. Ha sahi, neden ayrıldınız Weed'den?»

George hemen:

«İş bitmişti,» dedi.

«Yaa, ne tür bir işti bu?»

«Şey... Biz lâgım kazıyorduk da...»

«Pekala. Ama bak dediğim gibi, sakın bana madik atayım deme, havanı alırsın sonra. Daha önce de ne açıkgöz geçinenler gördüm ben, neler neler. Yemekten sonra arpa çekmeye gideceksiniz. Patozlardan arpa taşınacak. Siz Slim'in takımında çalışırsınız.»

«Slim?»

«Evet. İriyarı bir arabacı. Yemekte tanışsınız onunla.»

Hızla arkasına döndü, kapıya doğru yürüdü, dışarı çıkmadan önce durdu, başını çevirip, iki adamı inceden inceye süzdü.

Adamın ayak sesleri işitilmez olunca George, Lennie'ye döndü:

«Hani hiç ağzını açmayacaktın? Lafı bana bırakıp da o koca çeneni açmasan olmazdı sanki! Az kalsın hava alacaktık iş yerine..»

Lennie üzgün üzgün ellerini ovuşturdu:

«Unuttum, George...»

«Unutmuşmuş! Hep unutursun zaten. Patta-dak bi laf edersin, sonra işi düzeltmek her zaman bana düşer.»

Yatağına oturdu:

«Herif gözünü bizden ayırmaz artık. Şimdi biz de ayağımızı denk almalıyız, açık vermeme-liyiz hiç. Bundan sonra çeneni tutmaya çalış.»

Sustu. Kös kös düşünmeye başladı.

«George.»

«Yine ne var şimdi?»

«Kafamı at tepmedi benim, değil mi? Tep-medi değil mi, George?»

George patladı:

«Keşke tepseydi ah! Hiç olmazsa milletin başı dertten kurtulurdu o zaman.»

«Akrabamdır dedin, George?»

«N'apayım, işkembeden attım gitti işte. İyi ki akrabam makrabam değilsin. Yoksa hiç yolu yok çeker vururdum kendimi...»

Birden durdu, açık duran kapıya doğru yürüdü, dışarı baktı:

«Hey! Orda durmuş, bizi mi dinliyorsun sen?»

İhtiyar adam ağır ağır odaya girdi. Süpür-gesi yine elindeydi. Ardı sıra ölgün gözlü, koca-mış bir köpek geliyordu ayaklarını sürüye sürü-ye. Köpek topallaya topallaya odanın bir köşe-sine sokuldu, homurdanarak oracığa kıvrıldı. Sonra yara bere içindeki uyuz postunu yalama-ya koyuldu. İhtiyar adam hayvanın bütün bu hareketlerini dikkatle izledikten sonra:

«Dinlediğim filan yok,» dedi. «Size öyle gel-miş. Köpeğimin sırtını kaşımak için birazcık şu

gölgelikte oturayım dedim. Helânın temizliğini az önce bitirdim de...»

George:

«O kepçe kulaklarını açmış bal gibi de bizi dinliyordun,» dedi. «Ben başkasının işine burnunu sokan adamlardan hiç mi hiç hoşlanmam bak, bilesin.»

İhtiyar adam bir George'a bir Lennie'ye üzgün üzgün bakıp duruyordu:

«Az önce geldim buraya,» dedi. «Ne konuştuğunuzu işitmedim. Hem sonra bana ne, ne konuşursanız konuşun. Böyle bir çiftlikte kulağı fazla delik olmamalı insanın, kimse kimsenin etlisine sütlüsüne karışmamalı.»

George yumuşayarak:

«Bak bu doğru işte,» dedi. «İşinden olmak istemeyen adam aynen böyle yapmalı, değil mi ya.»

İhtiyarın sözleri onu yatıştırmıştı :

«İçeri gel de otur biraz,» dedi. «Vah vah, senin köpek ne kadar da kocamış böyle?»

«Ya öyle. Bu kadarcıkken aldım onu, büyüttüm. Böyle görüldüğüne bakmayın, zamanında eşsiz bir çoban köpeğiydi.»

Süpürgesini duvara dayadı, kırçıl sakalını sıvazladı:

«Eee, nasıl buldun bizim patronu bakalım?»

«Eh işte, fena sayılmaz. İyi bir adama benziyor.»

İhtiyar adam, George'u onayladı :

«Zararsız adamdır. Yalnız, damarına basmayacaksın, suyuna gideceksin.»

O sırada içeri genç bir adam girdi. Ufak tefek, kahverengi gözlü, gür kıvırcık saçlı, yanık

tenli bir delikanlıydı. Sol eline bir iş eldiveni takmıştı. O da tıpkı patronunkiler gibi yüksek ökçeli çizmeler giymişti:

«Bana bak, bizim peder beyi gördün mü?»

İhtiyar adam:

«Bir dakika önce burdaydı, Curley,» dedi.

«Galiba yemekhaneye gitti.»

Curley:

«Bir de oraya bakayım öyleyse,» dedi.

Ama gözü yeni gelen işçilere ilişince duramadı. Önce George'u, sonra da Lennie'yi süzdü buz gibi bakışlarla. Kolları dirseklerinden doğru yavaşça büküldü, eller yumruklaştı, vücut kasıldı. Bakışlarında hem düşmanca, hem de içten pazarlıklı bir hava okunuyordu. Bu düşmanca bakışlardan ürken Lennie, ayaklarını sinirli sinirli oynattı. Curley ağır ağır onun yanına yaklaştı:

«Bizim moruğun beklediği yeni işçiler siz misiniz?»

George:

«Şimdi geldik,» dedi.

«Sen bırak da bu kereste konuşsun.»

Lennie bozguna uğramıştı, olduğu yerde kıvrır kıvrır kıvranıyordu.

George

«Ya canı konuşmak istemiyorsa?» dedi.

Curley anı bir silkinişle ondan yana döndü:

«Ağzını kiraya vermedi ya! Kime sorulduysa o yanıt versin. Hem sen ne halt etmeye karışıyorsun lafa bakim?»

George soğuk soğuk:

«Biz hep birlikte dolaşırız da...» dedi.

«Ya, demek öyle.»

George'un kafası atmıştı, kestirip attı:

«Evet, öyle.»

Lennie ne yapması gerektiğini kestirebilmek için gözlerini George'a dikmişti.

«Yani sen şimdi bu kocaoglanın konuşmasına izin vermiyorsun, öyle mi?»

«Söylemek istediği bir şey varsa konuşur.»

Lennie'ye hafif yollu bir işaret çaktı.

Lennie alçak sesle:

«Şimdi geldik,» dedi.

Curley ters ters baktı:

«Bir daha bir şey soruldu mu adam gibi kendin yanıt ver!»

Kapıya doğru döndü, dışarı çıktı, dirsekleri hâlâ bir parça bükülü duruyordu.

George, Curley'in ardı sıra baktı, sonra ihtiyar adama döndü:

«Delinin zoruna bak! Durup dururken niye sataşiyor böyle? Lennie ona bir şey yapmadı ki?»

İhtiyar adam duyan muyan olur korkusuyla kapıdan yana şöyle bir kulak kabarttı ve sonra:

«Eee, n'aparsın, patronun oğlu,» diye fısıldadı. «Curley yumruğuna sağlamdır. Bir parça boks çalışmış. Hafif sıklettir, hani bu işi de iyi kıvırır ha.»

«Ne bok olursa olsun! Ağzı var dili yok bi adama sataşmaya ne hakkı var yani? Lennie ona bir şeycik yapmadı ki!»

İhtiyar adam düşündü taşındı ve sonra:

«Bak dinle,» dedi. «Curley de bütün bastıracak insanlar gibidir. İriyarı insanları hiç mi hiç sevmez. Nerde iri kıyım bir adam görse hemen takar tırnağını. Kendisi bücürün teki olduğun-

dan onların boylu boslu oluşlarına içerler. Böylelerini daha önce de görmüşsündür. Hır çıkarmaya bakarlar hep.»

George:

«Evet,» dedi. «Bu tip dayak düşmanı veletlere çok rastlamışımdır. Ama bu Curley denen herif, Lennie'ye sataşmasa çok iyi eder. Lennie öyle bokstan mokstan çakmaz ama damarına basıldı mıydı, adamı unufak ediverir.»

İhtiyar adam kuşkulu kuşkulu:

«Orasını bilmem ama Curley de yumruğuna pek sağlamdır,» dedi. «Yalnız, benim aklımın ermediği şey şu. Bakıyorsun Curley izbandut gibi bir herifin üstüne saldırıyor, ve yumruğunu patlatıyor suratına. Şöyle yaman dövüşçü böyle yaman çocuk diye millet öve öve bitiremiyor. Ama bir de bakıyorsun ki, bir gün yine iriyarı birine saldırıyor ama bu kez baltayı taşa vuruyor. Bu sefer her kafadan bir ses çıkıyor, sopa atan adama sövüp sayıyorlar, onunla dövüşecek ne vardı, denginle dövüşseydi ya filan diye... Dahası, birlik olup adamcağızı bigüzel pataklıyorlar da. Aklım ermiyor bu tür işlere, çirkin şey doğrusu. Curley'le dövüşen adam yerden göğeye kadar haklı bile olsa haksız düşer vesselâm.»

George gözlerini kapıya dikmişti:

«Onu bunu bilmem. Lennie'ye sataşmazsa hakkında hayırlı olur. Dedim ya, Lennie boksun 'b'sinden bile anlamaz ama sıkı mı unufak eder, üstüne üstlük çeviktir de. Teknik meknik yoktur onda, salt acı kuvvettir.»

Odanın ortasındaki dört köşe masaya doğru yürüdü. İskemle ödevi gören tahta sandıklardan

birine çöktü. Darınadağınık duran iskambil kartlarından bir bölümünü aldı, karmaya başladı.

İhtiyar adam da bir başka sandığa ilişti

«Bu dediklerimi Curley'e yetiştireyim deme emi?» diye tembihte bulundu. «Gözümün yaşına bakmadan kapı dışarı eder beni. Tok açın halinden anlar mı hiç? Umurunda bile olmaz herifçioğlunun. Patronun veletidir çünkü ve de kimse onu kovamaz.»

George kartları kesti, tek tek açmaya koyuldu. Bırır birer hepsine bakıyor, sonra yine üst üste koyuyordu:

«Bu Curley kalleş herifin biri olsa gerek. Aksi gibi böyle kancık bastıbacaklarla hiç geçinemem ben.»

«Şu son günlerde adamakıllı gemi azıya aldı. Babası iki hafta önce evlendirdi onu. Karısı patronun evinde kalıyor. Evlendi evleneli iyice azıttı.»

George homurdandı:

«Karısına caka satmak istiyordur belki de...»

İhtiyar adam, dedikoduyu iyiden iyiye koyulaştırdı:

«Sol elinde eldiven vardı, gördün mü?»

«Evet, gördüm. N'olmuş?»

«İşte o eldivenin içi vazelin doludur.»

«Vazelin mi? O niye o?»

«Bak anlatayım da dinle... Curley'in dediğine göre o elini gerektiğinde kullanmak üzere karısı için yumuşak tutuyormuş.»

George dikkatle kartları inceliyordu:

«Böyle şeylerin ötede beride gevezeliğini yapması ayıp şey doğrusu,» dedi.

İhtiyar adamın yüreğine su serpildi, Geor-

ge'un ayıplayıcı tavrı karşısında rahatlamıştı. Çekinmeden, istediği gibi konuşabilirdi artık:

«Curley'in karısını gör de bak.»

George kartları yeniden kesti, yavaş yavaş dizmeye koyuldu:

«Güzel mi bari?»

«Evet. Güzelliğine güzeldir... Ama...»

George kartları inceliyordu:

«Ama ne?»

«Yani... Malın gözü bir karıdır da...»

«Yok be? Evleneli iki hafta oldu, hâlâ fingiriyor, ha? Şimdi anlaşıldı, Curley'in horozlanması belki de bundandır.»

«Bir gün karıyı Slim'e göz ederken görmüştüm. Slim bizim arabacı arkadaşdır. Sapına kadar sağlam delikanlıdır. Hasat işinde çalışanlar arasında bir tek onun yüksek ökçeli çizme giymeye ihtiyacı yoktur. Karıyı Slim'e göz ederken gördüm. Ama Curley'in ruhu bile duymadı. Derken bir gün bir de baktım ki, karı pençeyi bu sefer de Carlson'a atmış.»

George sanki hiç ilgilenmiyormuş gibi dalgın dalgın kartlarla uğraşıyordu :

«Desene,» dedi, «burası epeyce şenlikli bir yer!»

İhtiyar adam sandıktan kalktı:

«Hani ne düşünüyorum, biliyor musun?»

George yanıt vermedi.

«Bence Curley karı diye tutup şıllığın birini aldı.»

George:

«İlk o değil,» dedi. «Birçok kimse var ki, boy-nuzları böyle parlatmıştır.»

İhtiyar adam kapıya yöneldi, uyuz köpek

kafasını kaldırıp çevresine miskinçe göz gezdirdi. Sonra güç bela doğruldu.

İhtiyar, dışarı çıkmadan önce:

«Gidip şu varilleri hazırlayayım,» dedi. «Arabalar nerdeyse gelir. Siz de mi ekin çekeceksiniz?»

«Evet.»

«Konuştuklarımızı Curley'e çitlatmazsın, değil mi?»

«Yok canım, daha neler.»

«Bak dostum, sen de zaten karıyı bir görsen şıp diye verirsin notunu.»

Loş odadan dışarıya, günlük güneşlik açık havaya çıktı.

George elindeki kartları üçlü gruplar halinde sıralamaya devam etti. Asların üstüne dört ispati koydu. Pencereden giren ışın demeti yere dört köşe bir ışık lekesi fırlatıyordu. Sinekler bu ışın demetinin içinde uçuşurken pırıl pırıl parlıyorlardı. Dışardan nal sesleri, koşum şıkırtıkları, tıka bas, yüklü arabaların dingil gıcırtıları geldi. Uzaktan biri seslendi

«Seyis! Hey! Seyis!..»

Ve hemen ardından:

«Hey anasını sattığımın herifi be! Ulan ne cehenneme girdi bu mıymıntı zenci yahu!»

George açtığı kartları bir süre dalgın dalgın seyretti. Sonra birden dağıttı hepsini, Lennie'ye döndü. Lennie kerevette, uzandığı yerden George'a bakıyordu.

«Beni dinle, Lennie! Çok çirkef bir yere düştük. İşler çatallanıyor. İçim hiç rahat değil, şu Curley'le başımız belaya mı girecek ne... Böyle götten bacaklı herifleri iyi tanırım. Aklınca, seni

şöyle bir tartmak istedi. Belki de gözdağı verip yıldırma` istiyor. Ama ilk fırsatta suratının ortası budur deyip yumruğu patlatacak.»

Lennie'nin gözlerinde korkulu bakışlar belirmişti. İnilder gibi:

«Ben başımı belaya sokmak istemiyorum, George,» dedi. «Söyle de yumruğunu patlatma-sın, olur mu?»

George ayağa kalktı. Lennie'nin yatağına gitti, yanına oturdu:

«Bu tip hergelelerden oldum olası nefret etmişimdir. Çok gördüm böylelerini. İhtiyar haklı, Curley'e göre hava hoş, umurunda mı herifin! Her zaman zeytinyağı gibi üste çıkar, kovulma korkusu da yok üstelik.»

Bir süre düşündü:

«Tırnağın1 sana takarsa burada dikiş tuttu-ramayız, Lennie. Tası tarağı toplayıp yola düşmemiz gerekir o zaman. Onun için gözünü dört aç. Sakın faka basayım deme. Patronun piçi çünkü bu. Bak dinle, Lennie. Ondan hep uzak durmaya bak emi? Hiç konuşma o herifle. Eğer çıkıp buraya gelirse sen hemen odanın en uzak köşesine çekil. Anladın değil mi, Lennie?»

Lennie yeniden inledi:

«Başım belaya girsin istemiyorum ben. Hem ben ona bi kötülük yapmadım ki!»

«Canım, yap yapma, önemi yok, Curley seninle kapışmayı kafasına koymuşsa gözünün üstünde kaşın var deyip yine patlatır. Ondan uzak durmaya bak. Bu söylediklerimi unutmazsın, değil mi?»

«Unutmam; George. Onunla tek kelime bile konuşmam.»

Yaklaşmakta olan arabaların gürültüsü adamakıllı işitilir olmuştu; ağır nalların sert top-
rağı dövüşü, fren gıcırtiları, koşum takımlarının
şıkırtıları şimdi daha da artmıştı. Adamlar ara-
badan arabaya bağırıp birbirlerine sesleniyordu.
George, Lennie'nin yatağına ilişmiş, kaşları çat-
tık, kara kara düşünüyordu.

Lennie ürkek ürkek sordu:

«Bana kızmadın ya, George?»

«Yok canım, sana niye kızacaktım, ben
şu Curley deyyusuna kızıyorum. Biraz para bi-
riktiririz diyordum şurda ne güzel. Şöyle yüz do-
lar filan...»

Kesin bir tavırla ekledi:

«Curley'den uzak dur, Lennie.»

«Olur, George, uzak dururum. Tek laf et-
mem.»

«Sana sataşmasına fırsat verinemeye çalış...
Ama baktın ki orospunun evlâdı sana el kaldır-
dı, o zaman sen de bir iki demez, hesabını görü-
verirsin.»

«Nesini görüveririm, George?»

«Hiç hiç, zamanı gelince ben sana söylerim.
Bu tip heriflerle başım hiç hoş değildir. Bak
Lennie, hani sana eğer işler sarpa sararsa bir
şey yapmanı tembih etmişim ya, anımsıyorsun,
değil mi?»

Lennie dirsekleri üstünde doğruldu. Suratı
düşünceден karmakarışık olmuştu. Üzgün göz-
lerini George'un yüzüne çevirdi:

«Eğer... eğer başım belaya girerse, tavşan-
lara bakmama izin vermeyeceksin.»

«Onu demiyorum şimdi. Bak. Dün gece yat-

tığımız yeri anımsadın mı? Hani dere kıyısında?..»

«Evet. Anımsadım. A elbette anımsadım! Dosdoğru oraya gider, çalıların içine gizlenirim.»

«Ben gelip seni bulana dek bir yere kıpırda-
ma ordan. Kimseye de gözükme. Dere kıyısında-
ki çalılıklara gizlen. Söyle bakalım, ne yapacak-
mışsın?»

«Dere kıyısındaki çalılıkların içine gizlene-
ceğim, derenin aşağısındaki çalılıklara...»

«Ama başın belaya girerse.»

«Ama başım belaya girerse.»

Dışarda bir fren gıcirtısı yükseldi. Birisi:

«Seyis. Hey, seyis,» diye seslendi.

George:

«Kendi kendine birkaç kez söyle ki unutma-
yasın, Lennie,» dedi.

Birden, kapıdan giren ışık demetinin yere düşürdüğü dörtgen leke silinir gibi oldu, iki adam da başlarını kapıdan yana çevirdi. Eşikte genç bir kadın durmuş, kendilerine bakıyordu. Etli, boyalı dudakları, iri gözleri vardı kadının. Adamakıllı sürmüş sürüştürmüştü. Tırnakları kızıla boyalıydı. Lepiska saçları minik minik so-
sisler gibi bukle bukle sarkıyordu. Basmadan bir ev entarisi geçirmişti sırtına. Ayağında kırmızı ponponlu küçük şıpıdık terlikler vardı.

Kadın :

«Curley'i arıyorum,» dedi.

Sesi titrek ve pürüzlüydü.

George önce önüne baktı, sonra yine kadı-
na çevirdi gözlerini :

«Az önce burdaydı, gitti.»

«Ya, öyle mi?»

Kadın ellerini arkasında birleştirdi, kapı pervazına yaslandı. Vücudunun tüm hatları açık seçik belirmiş, memeleri fırlayacakmış gibi öne çıkmıştı:

«Siz yeni gelenlersiniz, değil mi?»

«Evet.»

Lennie kadını tepeden tırnağa süzüyordu. Bakışların farkında değilmiş gibi görünen kadın, vücudunu usulca titretti. Tırnaklarını incelemeye başladı :

«Curley arasına buraya uğrar da,» diye açıkladı.

George ters ters

«Görüyorsun, yok işte!»

Kadın hoppa bir tavırla :

«Madem yok,» dedi. «Ben de gidip başka bir yerde ararım.»

Lennie büyülenmiş gibi bakıyordu kadına.

George:

«Görürsem aradığınızı söylerim,» dedi.

Kadın işveli işveli kıkırdadı, kalçalarını titreterek kırıttı

«N'olmuş sanki, birisini aramak suç değil ya,» dedi.

Arkasından geçmekte olan birinin ayak seslerini işitince başını çevirdi :

«Merhaba Slim.»

Dışardan Slim'in sesi geldi :

«Merhaba güzelim!»

«Curley'i arıyorum, Slim.»

«Ustünkörü bakmışsın, iyi arasaydın bulurdun. Ben gördüm, sizin eve gidiyordu.»

Birden telâşlandı kadın. Barakanın içindekilere dönerek

«Hoşça kalın çocuklar,» dedi.

Ve çabuk adımlarla uzaklaştı.

George, Lennie'ye döndü :

«Yahu sırfıntının allahı bu be!» dedi. «Curley karı diye, bula bula bu aşifteyi mi bulmuş kendine!»

Ama Lennie toz kondurmadı kıza:

«Güzel kız.»

«Güzel olmasına güzel, malını mülkünü saklamayışından belli oluyor bu zaten. Curley papazı bulmuş. Kalıbımı basarım ki, bu karı yirmi dolara uçkur çözer.»

Lennie'nin gözleri hâlâ kapıya, az önce kadının durduğu yere dikiliydi:

«Ne güzel kız...»

Hayran hayran güldü.

George ona sertçe baktı, sonra kulağından yakaladığı gibi silkelemeye başladı. Öfkeli öfkeli

«Aklını başına devşir koca budala!» dedi. «Bu orospuyla bir daha ilgilendiğini görmeyeyim! İsteddiği kadar kalça kıvrıp kuyruk sallasın, kulak asmam ben böyle şeylere. Adamın dertsiz başını derde sokmak için bire birdir böyle karılar. Ama yine de kodese girmek için bundan daha belalısını görmüş değilim.»

Lennie kulağını kurtarmaya çalışıyordu

«Kötü bir şey yapmadım ki, George.»

«Yaa ne demezsiniz? Ama karı demin eşikte baldır titretirken ağzının suyu akıyordu, içine düşecektin az kalsın.»

«Bir kötülük yoktu ki içimde, George. Na-

mussuzum kötü bir şey düşünmedim.»

«Her neyse işte. Ben anlamam, karıdan uzak duracaksın, o kadar. Tuzak gibi karı, içine düşersen çıkamazsın, bilmiş ol. İyisi mi bırak Curley debelensin içinde. Almış başına püsküllü belayı.»

Tiksintiyle ekledi :

«Pöh, eldiveni vazelinliymiş! Kalıbımı basarım, her gün keçiboynuzu kemirip, eczanelere kuvvet macunu sipariş ediyordur.»

Lennie birden bağırdı :

«Ben sevmedim burayı, George! İyi yer değil burası. Gitmek istiyorum buradan.»

«Elimiz birkaç kuruş görünceye kadar buralıyız. Başka çaremiz yok, Lennie. İlk fırsatta tası tarağı toplar çekip gideriz. Yoksa ben de bağlasalar durmam bu çirkef yerde.»

Masaya gitti, oturup kart açmaya koyuldu:

«Zorla değil ya, ben de hoşlanmadım buradan. Üç beş kuruş için kahır çekilecek yer değil ama n'aparsın. Biraz para yapsaydık kapağı Amerikan River boyuna atardık, altın yıkardık orda. Günde iki dolar kazanabilirdik. Olur a, bakmışsın bir de altın damarı bulmuşuz orda, üff bee.»

Lennie ona doğru eğildi:

«George, gidelim. Hemen çekip gidelim buradan. İyi yer değil burası.»

George kestirip attı :

«Kalmamız gerekiyor. Hem kapat artık bu konuyu. Millet nerdeyse burada olur.»

Bitişikteki yıkanma yerinden su şırıltıları, kova tıngırtıları geliyordu. George kartlara baktı

«Gidip bir iki su da biz dökünsek,» dedi.
«Ama kirlenecek bir iş yapmış değiliz.»

Eşikte uzun boylu bir adam belirdi. Uzun, siyah, ıslak saçlarını geriye tararken, koltuk altına sıkıştırdığı fötr şapkayı tutmaya çalışıyordu. Öbür işçiler gibi o da mavi keten pantolonla kısa bir ceket giymişti. Saçlarını taradıktan sonra odanın içine doğru yürüdü. Haline tavrına bakan onda soylu bir kişi ya da usta, bir tiyatro oyuncusu havası görebilirdi. Arabacıydı ama çiftliğin kralı gibiydi. Tek bir koşumla on, on altı, hatta yirmi katırı rahatlıkla sürebilecek kadar becerikli bir adamdı. Kamçısını öyle ustalıkla kullanırdı ki, katırın sırtındaki bir sineği, hayvanın ruhu bile duymadan yamyassı ederdi. Ağırbaşlı, oturaklı haliyle herkeste ister istemez büyük bir saygı uyandırırdu. O konuşmaya başlar başlamaz millet susar, çıt çıkarmadan onu dinlerdi. Seveni sayanı boldu. Çevresindekiler onun her sözüne güvenir, değer verirdi. İster aşktan, ister politikadan söz etsin, her konuda, her sözüne hemen inanılırdı. Arabacı Slim böyle bir adamdı işte. İnce uzun yüzüne bakarak kaç yaşında olduğu kestirilemezdi. Otuz beş de diyebilirdiniz ona, elli de. Başkasını dinlerken kulakları sanki sestem, sözden öteye, taa, derinlerde yatan en gizli şeyleri de kapardı; tane tane ve duraklayarak konuşması düşünceyi değil, ama düşünceyi de aşan ince bir duyarlılığı yansıtırdu. Kocaman, ama kalem parmaklı elleri, kutsal bir dansa uyuyormuşçasına tatlı bir kıvraklıkla kılmırdardı.

Ezilmiş şapkasını düzeltti, ortasını çukurlaştırıp kafasına geçirdi. Odadaki iki adama

sevgiyle baktı. Kibarca.

«Dışarısı öyle günlük güneşlik ki,» dedi.
«İçeriye zor görüyorum, yeni gelen arkadaşlar sizler misiniz?»

George :

«Az önce geldik,» dedi.

«Arpa çekme işinde mi çalışacaksınız?»

«Patron öyle söyledi.»

Slim masanın çevresinde, George'un tam karşısındaki tahta sandığa oturdu. İskambil kartlarına baktı bir an, sonra:

«İnşallah benim çalıştığım takıma düşersiniz,» dedi.

Tatlı, okşayıcı bir sesi vardı.

«Benim takımda iki allahlık herif var ki eli-fi görseler mertek sanırlar. Siz hiç arpa çekme işinde çalışmış mıydınız?»

George

«Elbette çalıştık,» dedi. «Gerçi benim bu işte pek öyle parmak ısırılacak marifetlerim yoktur ama, şu çam yarması yok mu çam yarması, alimallah iki adamı cebinden çıkarır.»

Lennie, gözleri fıldır fıldır, konuşanları izliyordu, bu övgü dolu sözleri işitince koltukları kabardı, sevinçle gülümsedi. Slim hak verdiğini belirtir bir tavırla, George'a baktı. Masanın üstüne eğildi. Parmağının ucuyla kartlardan birini gerip bıraktı:

«Siz hep birlikte mi dolaşırsınız?»

Arkadaşça konuşuyordu. Bakışlarındaki temizlik, kendiliğinden açılmaya davet eden bir güven duygusu uyandırıyordu insanda.

George

«Evet,» dedi. «Aynı yolun yolcusuyuz, can

yoldaşlığı ediyoruz.»

Baş parmağıyla Lennie yi işaret etti :

«Aklı biraz kıtcanadır. Ama işe gelince üstüne yoktur. İyi heriftir, pek akıllı değildir yalnız. Epey zamandır tanırım onu.»

Slim'in bakışları George'u delip geçiyor, taa ötelere, ruhunun derinliklerine iniyordu. Dalgın dalgın mırıldandı

«Aynı yola baş koyan, yani gerçekten can yoldaşlığı eden o kadar az insan var ki... Nendendir bilmem. Belki de insanlar birbirlerini güvenilmez yaratıklar olarak gördükleri içindir, kim bilir.»

George

«İnsanın çok yakından tanıdığı biriyle karşılaşması daha hoş oluyor,» dedi.

Bu sırada içeri iriyarı sarkık göbekli bir adam girdi. Kafası ıpıslaktı, sızan sular ötesine berisine damlamaktaydı

«Selam Slim,» dedi.

Sonra durdu, Lennie ile George'a baktı.

Slim tanıştırma yollu, açıkladı

«Yeni gelen arkadaşlar.»

İriyarı adam

«Tanıştığımıza sevindim,» dedi. «Benim adım Carlson.»

«Benimki de George Milton. Bu da Lennie Small.»

Carlson yeniden

«Tanıştığımıza sevindim,» dedi. «Ama hiç de Small (küçük) sayılmaz.»

Kendi esprisine kendi güldü

«Hiç de küçük sayılmaz,» diye yineledi.

«A bak sahi Slim, senin köpek ne âlemde?

Bu sabah arabanın altında göremedim de.»

Slim

«Dün akşam yavruladı,» dedi. «Tam dokuz yavru. Dördünü hemen suya atıp boğmak zorunda kaldım. Dokuzunu birden nasıl beslesin zavalıcık.»

«Desene şimdi beş yavru kaldı?»

«Evet beş tane... Biraz ele ayuca gelenlerine ilişmedim.»

«Cinsleri ne olacak dersin?»

Slim :

«Bilmem,» dedi. «Sanırım çoban köpeği... Neden dersen, bizimkinin muskası kabardığında, çevresinde pervane dönenlerin çoğu çoban köpeği.»

Carlson

«Demek beş tane kaldı, ha?» diye devam etti. «E peki, hepsini bakıp büyütecek misin?»

«Bilmem. Ama eniklikten çıkana dek bir süre Lulu'nun yanında kalıp meme emmeleri gerek.»

Carlson düşünceli düşünceli

«Bak Slim,» dedi. «Hani ne düşünüyorum, biliyor musun? Candy'nin şu kahrolası uyuz köpeği öylesine kocadı ki, bacakları bile vücudunu çekmez oldu artık. Üstüne üstlük pis pis kokması da caba. Yatakhaneye girdi miydi, her yana siniyor kokusu, köşe bucak leş gibi kokuyor günlerce. Hani diyorum ki, sen ona söylesen de bu köpeği öldürürse ha? Senin yavrulardan birini ona verirdin. Bu meret köpek taa bir mil öteden burnumun direğini kırıyor. Ağzında dişmiş hak getire, hiçbir şey çiğneyemiyor. Gözleri desen, kör. Bir şey yiyemiyor. Candy sütle bes-

liyor onu. Kendini doyurmaktan âciz, hiçbir şey öğütemiyor ki!»

George dikkat kesilmiş, Slim'e bakıyordu. Birden dışarda kampana çalmaya başladı. Önce yavaş ve kesik kesik darbelerle çalan zil giderek hızlandı, sürekli, tekdüze bir sese dönüştü. Ve sonra yine başladığı gibi ansızın kesildi.

Carlson

«Yemek zili çalıyor,» dedi.

Dışardan, yemekhaneye giden adamların gürültüsü geldi.

Slim ağırbaşlı bir tavırla yavaş yavaş ayağa kalktı:

«Hadi çocuklar, yemek varken gidip iki lokma atıştıralım. Sona kalan dona kalırmış ona göre.»

Carlson, Slim'e yol verdi, ikisi de kapıdan dışarı çıktılar.

Lennie heyecanlı heyecanlı George'a bakıyordu. George önündeki kartları topladı.

«Peki peki,» dedi. «İşittim, Lennie. Merak etme, yavrulardan birini isterim sana.»

Lennie, heyecanla

«Kahverengi beyazlı olsun!» diye bağırdı.

«Hadi yürü şimdi. Kalk da yemeğe gidelim. Kahverengi-beyazlı var mı yok mu ne bileyim ben.»

Lennie bir türlü yerinden kalkmıyordu:

«N'olur George, hemen iste, belki öbürlerini de öldürür.»

«Olur. Hadi şimdi kalk da yemeğe gidelim.»

Lennie yatağında dönerek doğruldu, ayağa kalktı. İkisi birlikte kapıya yöneldiler. Tam ka-

pıya vardıkları anda, Curley hışımla içeri daldı.

Öfkeli öfkeli

«Buralarda bir kadın gördünüz mü?» dedi. George buz gibi bir sesle:

«Yarım saat önce gördük,» dedi.

«Ne bok aramaya gelmiş buraya?»

George kılını bile kıpırdatmadan durup öfkeli küçük adama baktı. Sonra küçümser bir tavırla

«Sizi aradığını söyledi.» dedi.

Curley, George'u ilk kez görüyormuşçasına bet bet süzdü. George'a bakarken gözleri ışıltıyordu. Şöyle bir boyuna posuna baktı, tarttı. Güçlü kuvvetli yapısını dikkatle inceleyerek ölçtü biçti. Ve sonunda

«Ne yana cehennem oldu?» dedi.

George

«Ne bileyim ben,» dedi. «Arkasından bakmadım ki?»

Curley, yiyecekmişcesine yeniden süzdü.

Sonra arkasını döndü, kapıdan çıkıp gitti.

George

«Biliyor musun Lennie,» dedi. «Kendimi tutamayıp bu pezevenkle dalaşırım diye yüreğim ağzıma geliyor. Hiç mi hiç hoşlanmadım, yahu ne meymenetsiz herif bu be! Hay allahım sen bilirsin! Yürü yürü hadi. Eğer kaldıysa gidip iki lokma bir şeyler zıkkımlanalım.»

Dışarı çıktılar. Güneş ışığı şimdi ince bir çizgi halinde giriyordu pencereden. Uzaktan tabak çanak şangırtıları geliyordu.

Biraz sonra yaşlı köpek topallaya topallaya açık kapıdan içeri girdi. Feri kaçmış gözleriyle

evresine bakındı. Bir iki yeri kokladı. Sonra yığılırcasına yere zanıp başını iki pençesi arasına aldı. Curley yeniden kapıda göründü, eikten başını uzatıp içeri baktı. Köpek yattığı yerden miskin miskin kafasını kaldırdı, ama Curley uzaklaşınca başı yeniden döşemeye düştü.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Akşamın ışıkları pencerelerde parılıyorsa da, yatakhanein içi alacakaranlıktı. Dışarda nal oyunu oynayanların gürültüsü ve nalların demir kazığa geçerken çıkardığı madeni çınıltılar geliyordu açık kapıdan. Arasıra da seyircilerden coşturucu sözler, itiraz sesleri yükseliyordu.

Slim ile George karanlık yatakhaneye birlikte girdiler. Slim iskambil kartlarının yığılı olduğu masanın üzerindeki teneke abajura uzanıp elektriği yaktı. Masa birden aydınlandı. Teneke abajur, ışığını dosdoğru aşağıya verdiğinden odanın kıyısı köşesi yine karanlıkta kalmıştı. Slim sandıklardan birine oturdu; George da onun karşısına geçti.

Slim

«Lafı mı olur canım,» dedi. «Nasıl olsa çoğunu boğmak zorunda kalacaktım. Teşekkür etmeye değmez.»

George

«Senin için önemli olmayabilir belki,» dedi. «Ama gel bir de ona sor, dünyaları bağışlasan bu kadar sevinmezdi. Hay allah, şimdi onu bur-

da nasıl yatırırız bilmem. Gidip samanlıkta koyun koyuna yatmak isteyecek. Hayvancıkları, sandıklarında rahat bıraktırıncaya kadar akla karayı seçeriz artık.»

Slim

«Bir şey değil canım,» dedi. «Meğer onun için söylediğin şeyler ne kadar da doğruymuş. Gerçi, dediğin gibi akli biraz kıt ama ben onun kadar çalışkan işçi görmedim. Yanında çalışan arkadaşları öldürecekleri az kalsın. Hiç kimse ayak uyduramaz ona. Bu yaşına geldim onun gibi güçlü kuvvetli birini daha görmedim.»

George'un koltukları kabarmıştı

«Sen ona şu işi yap de, sıppadak yapar, el verir ki akla dayanan bir iş olmasın. Kafasını çalıştırıp da kendiliğinden doğru dürüst bir iş beceremez, yüzüne gözüne bulaştırır hep, gelgelelim ne desen kılı kılına yapar.»

Demir kazığa çarpan at nalının çınlayışı ve atışı beğenenlerin haykırıışları duyuldu.

Slim biraz geri çekilerek ışığın gözünü almasını engelledi

«Birbirinize bu denli bağılı oluşunuz garip şey doğrusu.»

Slim, bu sözleriyle açılma fırsatı vermiş oluyordu George'a.

George kendini savunmak istercesine:

«Ben bunda bir gariplik göremiyorum,» dedi.

«Yani ne bileyim, hani böyle sizin gibi can yoldaşlığı eden insanlar öyle ender ki, ister istemez yadırgıyor insan. Sen de bilirsin gündelikçi işçileri: Birlikte gelirler, yatacak bir yer bulurlar, bir ay kadar çalışırlar. Derken bir gün

bir de bakmışsın herbiri almış başını başka bir yöne gitmiş. Hiç kimseyle içli dışlı da olmazlar pek. Yani diyeceğim o ki, senin gibi açıkgöz biriyle onun gibi kafadan çatlak bir adamın birlikte dolaşması işte bu yüzden bana biraz garip göründü.»

George

«Yoo,» dedi. «Budalalığına budaladır ama deli değildir. Bana gelince, ben de pek açıkgöz sayılmam öyle. Yoksa boğaz tokluğu, yatak ve elli papel karşılığında geberesiye arpa mı taşırdım! Eğer kıymık kadar aklım olsaydı, ya da ne bileyim, birazcık becerikli olsaydım, şöyle benim diyebileceğim küçük bir toprağım olurdu. Onun bunun beni kene gibi sömürmesine göz yuma-
cağım yerde kendim için eker kendim için biçer, kendi ürünümü kendim alırdım.»

George sustu. Oysa alabildiğine konuşmak geliyordu içinden. Slim devam etmesi için onu ne heveslendiriyor, ne de içini dökmesini engelleyici bir harekette bulunuyordu. Öylece oturuyor, sesini çıkarmadan dinliyordu.

Sonunda, George

«Birlikte dolaşmamızın yadırganacak bir yanı yok,» dedi. «İkimiz de Auburn'da doğduk. Clara Teyze'sini tanırdım. Kadıncağız henüz bebekken almış Lennie'yi yanına, bakıp büyütmüş, bu yaşa getirmiş. Clara Teyze'si ölünce Lennie benimle birlikte çalışmaya çıktı. Gel zaman git zaman, alıştık birbirimize.»

Slim:

«Hımmm...» dedi.

George, Slim'e baktı; onun kayıtsız bir tanrı gibi, gözlerini üstüne diktiğini gördü.

George

«Ne garip,» dedi. «Eskiden adam yerine koymazdım hiç onu, alay ederdim hep. Kendine bakamayacak kadar aptal olduğu için kedi fareyle oynar gibi dalga geçerdim onunla. Ama o, kendisiyle eğlenildiğini anlayamayacak kadar aptaldı. Katıla katıla gülerdim onun bu haline. Kendimi pek akıllı görürdüm onun yanında. Ne söylesem hemen yapardı. Hadi Lennie, at kendini şu uçurumdan desem, bir an bile düşünmeden boşluğa bırakıverirdi kendini. Bir süre sonra hiç de gülünç bulmamaya başladım onun bu halini. Neler yapmadım ona, ki nelere benzemez, ama bir kez olsun öfkelenmedi. Dahası, eşek sudan gelinceye dek dövdüğüm günler bile oldu, hani şöyle bir kavrasa kaburgalarımı paramparça edebilirdi. Oysa küçük parmağını bile kaldırmadı bana...»

İçtenlik okunuyordu George'un sesinde, açıldıkça açıldı

«Dinle bak, onunla alay etmekten neden vazgeçtim, anlatayım sana. Bir gün Sacramento Irmağı'nın kıyısında duruyorduk, birkaç adam daha vardı. Şeytan mı dürttü ne, şuna bi oyun oynayayım dedim. Lennie'ye döndüm, 'hadi Lennie, atla!' dedim. Atladı. Yüzme bilmiyordu. Nerdeyse boğulacaktı, yetiştik bereket versin! Kendisini kurtardığım için kul köle oldu bana. Zavalılık, ona atla diyenin ben olduğumu çoktan unutmuştu bile. Sonra, bir daha mı dedim, tövbeler tövbesi, işte o gün bu gündür böyle pis şakalar yapmadım.»

Slim

«Çok iyi bir insan,» dedi. «İyi bir insan ol-

mak için ille de akıllı olmak gerekmez. Kimi zaman tam tersi oluyor. Sözelimi, akıllı bir adam al, eşele biraz, göreceksin ki altından hinoğlu hin biri çıkacaktır.»

George dağınık iskambil kâğıtlarını topladı, yeniden açmaya koyuldu. Dışardan, kazığa çarpan nalların çınlayışları geliyordu. Akşamın alacalığında pencereler hâlâ parlıyordu.

George

«Benim kimim kimsem yok,» dedi. «Tek başlarına o çiftlikten bu çiftliğe mekik dokuyan nice işçiler gördüm. Hiç de iyi şey değil bu. Ot gibi yaşıyorlar, tatsız tuzsuz... Bir süre sonra da yozlaşıyorlar. Her fırsatta hır çıkarmaya can atıyorlar.»

Slim :

«Haklısın,» diye onayladı. «Yozlaşıyorlar. Öyle ki, oturup kimseyle iki çift laf etmek bile istemiyor canları.»

George

«Gerçi çoğu zaman Lennie de dert oluyor benim başıma,» dedi. «Ama insan biriyle arkadaş olup da birlikte dolaşmaya alıştı mı, kolay kolay bırakamıyor artık.»

Slim

«Lennie'de kötülük yok hiç,» dedi. «İyiliği ilk bakışta belli oluyordu zaten.»

«Fena insan değil elbette. Ama öyle alık ki, başını belaya sokar her zaman. Weed'de de böyle olmuştu zaten...»

İskambil kartlarından birini çevirmekteyken birden durdu. Ağzından kaçıracağı için telaşlanır gibi oldu, Slim'e bir göz attı:

«Kimseye söylemezsin, değil mi?»

Slim, sakin sakin:

«Ne yapmıştı Weed'de?» diye sordu.

«Ağzından kaçırmazsın kimseye, değil mi?..

Yo, kaçırmazsın, eminim.»

Slim yeniden sordu:

«Ne yapmıştı Weed'de?»

«Ne yapacak, kırmızılar giymiş bir kız görmüş. Kuş beyinlinin biri değil mi, her hoşlandığı şeye mutlaka dokunmak ister, duymak ister onu. İşte tuttu, kızın kırmızı giysisine de el sürmeye kalktı; vay sen misin elini uzatan, kız bir bastı çılgılığı ki susturabilene aşkolsun! Lennie afalladı, eli ayağı birbirine dolaştı, derken iyice sapıtarak kızın eteğine asıldı. Kızda bir yaygara, bir kızılca kıyamet ki, deme gitsin, inliyor ortalık. Bereket, ben yakınlardaydım, çılgınlıkları işittim, koştum geldim. Lennie öyle korkmuş, öyle korkmuştu ki, kızın eteğine sıkı sıkıya yapışmış salak salak duruyordu. Baktım olacak gibi değil, bıraksın diye bir kazık bulup Lennie'nin kafasına indiriverdim. Öyle korkmuştu ki, öldür allah bırakmıyordu kızın eteğini. E gördün işte, biliyorsun ne kadar kuvvetli olduğunu.»

Slim gözlerini dikmiş, dikkatle dinliyordu. Yavaşça başını salladı

«Eee, n'oldu sonra?»

«Sonrası bu işte. Kız dosdoğru polise gidip, bana tecavüz ettiler dememiş mi? Weed'de olayı duyan ne kadar herif varsa, Lennie'yi linç etmek için kolları sıvadı. Kapağı bir sulama hendeğinin içine attık neyse ki, bütün gün hendeğin içinde pinekleme zorunda kaldık. Ancak başımızı çıkarabiliyorduk suyun üstüne, otlar

çalılar örttüğünden bereket göze çarpmıyorduk. O gece tüydük oradan.»

Slim bir süre sessiz kaldı. Sonunda sordu:

«Kıza bir zararı dokunmadı demek?»

«Yok be kardeşim. Yalnızca yüreğini ağzına getirdi o kadar. E bana yapsa, benim de ödüm patlardı. Ama kıza hiçbir zararı dokunmadı. Kırmızı giysisini okşamak istemişti yalnızca, hani nasıl ki şu köpek yavrularını okşamak istiyor, tıpkı öyle.»

Slim :

«Yo, allah için şimdi, hiç de kötü çocuk değil,» dedi. «İlk bakışta anlarım ben adamın ne mal olduğunu.»

«Elbette kötü değil. Ben desem ki ona şöyle yap...»

Lennie içeri girdi. Mavi, keten ceketini perlerin gibi omuzlarına atmıştı. Öne doğru hafifçe eğilerek kamburca yürüyordu.

George

«Eee Lennie,» dedi. «Nasıl, köpek yavrusunu sevdin mi?»

Lennie, coşkuyla

«Kahverengi-beyazlı, tam benim istediğim gibi,» dedi.

Doğru yatağına gitti, uzandı, dizlerini karnına çekti, yüzünü duvardan yana döndü.

George birden kartları masaya bıraktı:

«Lennie!» dedi sertçe.

Lennie boynunu uzattı, omuzunun üstünden baktı:

«Hı? Ne istiyorsun, George?»

«Köpek yavrusunu buraya getirmeyeceksin

diye sıkı sıkı tembih etmemiş miydim ben sana?»

«Ne yavrusu, George? Yavru mavru yok ki bende...»

George fırlayıp yanına gitti, omuzlarından bastırarak sırtüstü çevirdi. Elini daldırmasıyla Lennie'nin karnı üzerinde gizlediği köpek yavrusunu çıkarması bir oldu.

Lennie silkinerek doğruldu hemen:

«Ver onu bana, George.»

George

«Kalk ve bu yavruyu hemen yuvasına bırak,» dedi. «Anasının koynunda yatsın. Gebertmek mi istiyorsun hayvancağızı yoksa? Daha dün gece doğmuş yavruyu, sen tutup anasından ayırıyor, buraya getiriyorsun. Koş çabuk bırak yerine, karışmam bak söylerim Slim'e, sana vermez sonra.»

Lennie ellerini uzatıp yalvar yakar oldu:

«Ver onu bana George. Yuvasına götürüyüm. Onu incitmek istemedim, George. Namussuzum, kötü bir şey yapmak istemedim. Bir parçacık okşayayım dedim, o kadar.»

George, yavruyu uzattı

«Al çabuk götür yerine, bir daha da sakın alayım deme. Öldürürsün sonra.»

Lennie sessiz sedasız çekip gitti. Slim yerinden kımıldamamış, taa kapıdan çıkıp gidinceye dek durgun gözlerle Lennie'yi izlemişti:

«Vay canına yahu, çocuktan farksız bu be, öyle değil mi?»

«Evet, tıpkı çocuk gibidir. Çocuktan tek farkı katır gibi güçlü kuvvetli oluşudur. Kalıbımı basarım ki bu gece yatmak için yatakhaneye

gelmeyecek, samanlıkta, köpek sandığının yanında uyuyacaktır. Ama merak etme... Onlara zararı dokunmaz.»

Dışarda ortalık iyiden iyiye kararmıştı. İhtiyar Candy odaya girdi ve doğruca yatağına yöneldi. Kocamış köpeğı de ağır aksak adımlarla arđı sıra geliyordu

«Selam Slim, selam George. Hayrola, siz nal oyununa gitmediniz mi bu akşam?»

Slim :

«Her akşam oyna oyna, usanıyor adam,» dedi.

Candy sordu

«Bir yudum viskisi olan var mı acaba? Benim şu meret karın ağrısı yine başladı da...»

Slim :

«Bende yok,» dedi. «Gerçi karnımda ağır filan yok ama, yine de içerdim olsaydı.»

Candy :

«Bildığın gibi değıl, fena ağrıyor,» dedi. «Hep o yere batasıca şalgam yüzünden. Dahıe ağzıma koymadan böyle olacağını biliyordum ben zaten.»

İri kıyım Carlson avlunun karanlığından çıkıp içeri girdi. Yatakhanenin ta öbür ucuna gitip, öteki lambayı da yaktı

«Uf, burası da amma karanlık ha! Vay ana-sına be, ulan şu zenci her attığı nalı şak diye geçiriveriyor yahu!»

Slim :

«İyi oynar kerata,» dedi.

Carlson

«Bırak allasen,» dedi. «İyi oynar da laf mı, herif kimseye göz açtırmadı yahu!»

Birden durdu, burnunu çekerek havayı kokladı, gözlerini kocamış köpeğe dikti:

«Öf be, öf be! Yahu bu köpek kadar leş gibi kokan bir başka hayvan daha görmedim. Gözünü seveyim at şunu dışarı, Candy! İllallah şu uyuz köpeğin kokusundan! Hadi defet gitsin şunu.»

Candy döndü, yatağın kıyısındaki köpeğe doğru eğildi. Özür diler gibi:

«Yıllardır yanımdan ayırmadım, koktuğunu farketmiyorum bile,» dedi.

«Evet ama benim burnumun direği kırılıyor. Kendi gitse bile kokusu siniyor ortalığa.»

Usul usul köpeğe yaklaştı. Eğilip baktı

«Baksana dişleri dökülmüş. Romatizmadan kıpırdayamıyor bile. Kendine hayrı yok zavalının, sana ne yararı olacak, Candy. Niçin çekip vurmuyorsun sanki şunu be Candy?»

İhtiyar adam rahatsızca kıvrandı

«İyi ama... Yıllardır yanımdan ayırmadım onu. Nah bu kadarcıktan büyüttün. Onunla az mı çobanlık ettik koyun sürülerine.»

Övünürcesine ekledi:

«Hey gidi hey, sen bakma şimdi onun bu kocamış haline. Zamanında onun gibi bir çoban köpeği yoktu bu yörede.»

George

«Weed'de bir adam tanımıştım,» dedi. «Koyunlarına çobanlık etsin diye tutmuş Airedale cinsi bir av köpeği almış, hayvan öbür çoban köpeklerine bakarak bu işi hemen öğrenivermiş, iyi mi?»

Ama Carlson'un konuyu değiştirmeye hiç de niyeti yoktu

«Bak Candy... Bu köpek görüyorsun ki acı içinde kıvranıp duruyor hep. Alsan götürsen, çeksen bi kıyıcığa ve beynine bir kurşun sık-san...»

Eğilip parmağıyla hayvanın kafasındaki bir noktayı gösterdi

«Şerefsizim hiç ruhu duymaz, sevaba girer-sin.»

Candy üzgün gözlerle çevresine bakındı. Ağ-lamaklı bir sesle

«Yoo,» dedi. «Yo, yapamam, elim varmaz. Bunca zamandır yanımda...»

Carlson üsteledi

«Yaşamak işkence olmuş, köpeklikten çıkmış artık. Leş gibi de kokuyor. Bak ne diyeceğim, sen bırak, senin yerine ben vurayım. Hiç değilse kendi elinle kıymamış olursun.»

Candy bacaklarını kerevetten aşağı sallandırdı. Kırçıl sakallarını sinirli sinirli sıvazlayıp çekiştirmeye başladı. Duyulur duyulmaz bir sesle

«Öyle alıştım ki ona,» diye mırıldandı. «Nah şu kadarcık yavruyken almıştım.»

Carlson

«İyi hoş ama, yaşamasına izin vermekle hayvancağıza iyilik etmiş olmuyorsun ki,» dedi. «Bak, Slim'in köpeği dün akşam yavrulamış. Öyle sanıyorum ki, Slim, büyütmen için yavru-lardan birini sana verir. Verirsin değil mi, Slim?»

Arabacı sakın gözlerle köpeği inceliyordu:

«Evet,» dedi. «İstersen yavru-lardan birini alabilirsin.»

Kendini toparladı ve aklından geçenleri söyleyiverdi

«Bak Candy... Carl'in yerden göğe kadar hakkı var. Kendine hayrı yok zavallının. Keşke iyice yaşlanıp elden ayaktan düştüğümde biri çıkrsa da benim de beynime bir kurşun sıkılsa.»

Candy çaresizlik içinde gözlerini Slim'e dikti. Slim bir şey söyledi mi, akan sular dururdu çünkü.

«Belki canı yanar,» diye direnecek oldu. «Hem olsun varsın, ona bakmaktan yakınmıyorum ki ben.»

Carlson, kandırıcı bir dille :

«Sen hiç merak etme,» dedi. «Öyle bir yerinden vururum ki hiç canı yanmaz. Namluyu işte tam şurasına dayarım.»

Ayağının ucuyla vuracağı noktaya dokundu :

«Kafasının tam arkasından vururum. Gık bile diyemez.»

Candy yardım istercesine birer birer çevresindekilerin yüzlerine baktı. Dışarıda karanlık iyice bastırmıştı. Derken, gençten biri girdi içeri. Düşük omuzları üzerinde sanki görünmez bir arpa çuvalı taşıyormuş gibi iki büklüm yürüyordu. Dosdoğru kendi yatağına gitti, şapkasını çıkarıp rafa koydu. Ve oradan bir dergi alıp masanın yanına geldi

«Slim, bunu sana göstermiş miydim ben?» diye sordu.

«Neyi göstermiş miydin?»

Delikanlı, derginin arka sayfasını açtı. Masaya koyup parmağının ucuyla gösterdi

«Nah şurası işte, oku da bak.»

Slim derginin üstüne eğildi.

Delikanlı

«Yüksek sesle oku da herkes duysun,» dedi.
Slim

«Sayın Yayımcı,» diye yavaşça başladı.

«Bence, piyasadakilerin en iyisi olan derginizi altı yıldır izliyorum. Hele Peter Rand'ın öykülerine bayılıyorum. Sizden Kara Süvari gibi öyküleri daha sık yayımlamanızı rica ediyorum. Ben öyle vırt zırt mektup yazmam. Yalnız şunu belirtmek isterim ki, derginiz on sente alınabilecek şeylerin en iyisidir...»

Slim okumayı bıraktı, soran gözlerle delikanlıya baktı

«Söyler misin, neden okutuyorsun bunu bana?»

Whit

«Sen devam et hele, alttaki imzayı da oku,» dedi.

Slim okudu

«Hayırlı işler dilerim. William Tenner.»

Yeniden Whit'e baktı soran gözlerle

«Eee, n'olmuş yani? Neden okuttuğunu hâlâ çözemedim?»

Delikanlı dergiyi alıp kapadı

«Bizim Bill Tenner'i anımsamıyor musun? Hani üç ay önce burada çalışmıştı.»

Slim bir süre düşündü

«Yani şu ufak tefek oğlan mı?» diye sordu.
«Traktör sürücülüğü mü ne yapardı hani?»

Whit

«Tam üstüne bastın!» diye bağırdı.

«Yani sence bu mektubu yazan o mu?»

«Eminim, o yazdı. Bir gün Bill'le burada oturmuş, laflıyorduk. Bill'in elinde derginin en son sayılarından biri vardı. Sayfalarını karıştı-

rırken bir ara bana döndü ve: 'bir mektup yazmıştım,' dedi, 'bakalım bu sayıya basmışlar mı?' Ama o sayıya koymamışlardı. Bunun üstüne Bill: 'Belki bundan sonraki sayıya koyarlar,' dedi. Meğer dediği doğruymuş, aha işte mektup.»

Slim

«Evet, olabilir,» dedi. «Demek ki yazıyı daha sonra basmışlar.»

George, yazıyı bir kez de kendisi görmek için elini uzattı

«Ver hele ,bir de ben bakayım şuna.»

Whit yeniden mektubun basılı olduğu sayfayı bulup açtı, ama dergiyi elinden bırakmadı. Parmağıyla yazının yerini gösterdi. Daha sonra kalktı, raftaki yerine özene bezene yerleştirdi dergiyi

«Acaba Bill de gördü mü dersiniz? Bill'le ben nohut tarlasında birlikte çalışırdık. İkimiz de traktör sürücüsüyduk. Eh, sapına kadar delikanlı arkadaştı doğrusu.»

Bütün bu konuşmalar, köpek meselesini unutturamamıştı Carlson'a. Gözlerini hayvana dikmiş, öylece bakıp duruyordu. Candy ise sanki diken üstünde oturuyor gibiydi, ürkek bakışlarla Carlson'u gözlüyordu hep. Carlson konuyu yeniden açtı en sonunda

«Bak Candy, eğer bu işe he dersen, bu zavallının çektiği çileye hemen şimdi son veririm. Hem sen hem biz kurtulmuş oluruz bu dertten, lafını bile etmeyiz bir daha. Yaşamak işkence olmuş bu zavallıya. Yemek yiyemiyor, gözleri kör, dahası kılını bile kıpırdatacak hali kalmamış.»

Candy umutlanarak atıldı

«Ama senin silahın yok ki?»

«Kim demiş yok diye, Luger'im ne güne duruyor? Tam bu işe göre bir silah, emin ol hiç canı yanmaz.»

Candy

«Hele yarın olsun da düşünürüz, sabah ola hayrola.»

Carlson :

«Canım bugünün işini ne diye yarına bırakacakmışız yani?»

Kerevetine gitti. Yatağın altından çantasını çekip açtı. İçinden Luger marka bir tabanca çıkardı

«Bir an önce bitirelim, olsun bitsin. Şu leş kokusuna baksanıza, bu odada bu koku varken, ben uyurum diyen beri gelsin.»

Tabancayı arka cebine yerleştirdi.

Candy, Carlson'u belki caydırır umuduyla Slim'in yüzüne uzun uzun baktı. Ama Slim'in ağzını bıçak açmıyordu, hiç oralıklı değildi. Candy, ölgün ve ağlamaklı bir sesle

«Öyle olsun... peki al götür,» diye mırıldandı.

Ve bitkince uzandı yatağına. Kollarını başının altına destek yaparak gözlerini tavana dikti.

Carlson hemen deriden yapılmış bir kayış çıkardı cebinden. Eğildi, köpeğin boynuna bağladı. Candy dışında herkes ona bakıyordu. Sevecenlik dolu bir sesle yanına çağırdı köpeği:

«Gel kuçu kuçu. Gel aslanım.»

Sonra üzüntüsünü biraz olsun gidermek istercesine Candy'ye döndü

«Hiç merak etme, ruhu bile duymayacak.»

Candy sesini çıkarmadı, taş kesilmişti sanki.

Carlson kayışı çekiştirdi

«Hadi yavrum, hadi aslanım.»

Kocamış köpek, güç bela ayağa kalktı. Ayaklarını sürükleye sürükleye Carlson'un ardından gitmeye başladı.

Slim

«Carlson!» diye seslendi.

«Evet, Slim?»

«Sonra ne yapacağını biliyorsun, değil mi?»

«Anlayamadım, Slim?»

Slim, kısaca

«Kürek al yanına,» dedi.

«A evet, anlıyorum.»

Ve köpekle birlikte dışarının karanlığına daldı.

George kapıya kadar arkalarından gitti, kapıyı kapadı, tahta mandalı yavaşça yuvasına indirdi. Candy'nin gözleri uzandığı yerde hâlâ tavana dikili duruyordu.

Slim yakınırcasına

«Benim katırlardan birinin toynağı ayrılmış,» dedi. «Gidip yaraya katran basayım bari.»

Sesi odanın duvarlarına çarparak yankılandı, sonra silindi gitti. Dışarda çıt çıkmıyordu. Carlson'un ayak sesleri işitilmez olmuştu. Odayı derin bir sessizlik sardı; bir türlü bitmek bilmeyecekmişçesine, alabildiğine uzun bir sessizlikti bu. Ama George birden sessizliği bozuverdi :

«Bizim Lennie şu anda samanlıkta köpekler-

le koyun koyunadır. Köpeği var ya, dünyada uğramaz artık yatakhanenin semtine.»

Slim

«Hey, Candy,» dedi. «İstersen yavrulardan birini alabilirsin.»

Candy yanıt vermedi. Yine sessizlik sardı odayı: dışardan, gecenin karanlıklarından kopup geliyor ve odaya çöküp kalıyordu sanki.

George

«Var mı benimle kâğıt oynamak isteyen?» dedi.

Whit yerinden kalktı ve

«Ben varım,» dedi.

Işığın altındaki masaya karşılıklı yerleştiller. George kartları karmaya başladı. Ama ikiye ayırdığı desteyi köşelerinden çekip bırakırken çıkan şakırtı odadakilerin dikkatini çektiği için canı sıkılıp vazgeçti bu işten. Ortalığa yeniden derin bir sessizlik çöktü. Böylece bir dakika kadar geçti. Ardından uzun bir dakika daha başladı. Candy uzandığı yerde hiç kıpırdamaksızın durağan gözlerle tavana bakmayı sürdürüyordu. Slim bir an onu seyretti, sonra gözlerini öne eğerek ellerine bakmaya başladı, parmaklarını birbirine kenetleyerek kımıldamadan, öylece durdu. O sırada döşemenin altında bir tıkırtı işitildi. Odadakiler ilgiyle tıkırtının geldiği yere dönüp, baktılar. Yalnız Candy, bir tek o bakmamıştı, gözleri hâlâ tavana dikili, kalıp gibi yatıyordu.

George

«Sanırım döşemenin altında fare var,» dedi. «Kapan koymak gerek.»

Whit dayanamadı patladı

«Öff, oynayacak mıyız, oynamayacak mıyız? Kartları dağıtmak için sabahı mı bekliyorsunuz? Bu gidişle nah oynarız biz.»

George kartları toparlayıp deste yaptı, masaya bıraktı, sonra arkalarını incelemeye koyuldu. Yine sessizlik çöreklenmişti odaya.

Ansızın bir silah sesi kopup geldi uzaklardan. Odadaki herkes ihtiyara bakmaya başladı. Tüm başlar ondan yana çevrilmişti.

Bir süre daha tavana dikili kaldı yaşlı adamın gözleri. Sonra usulca duvardan yana döndü. Öylece sessiz, kalakaldı...

George kartları şırak şırak karıp dağıttı. Whit sayı tahtasını önüne çekerek sayı tırnaklarını düzeltti :

«Demek siz ikiniz buraya gerçekten çalışmak için geldiniz, ha?»

George

«Ne demek istiyorsun?» diye sordu.

Whit güldü

«Cuma günü işbaşı yaptınız. Bu demektir ki, pazardan önce daha iki gün çalışmak zorundasınız.»

George

«Neyin hesabını yapıyorsun, anlayamadım doğrusu,» dedi.

Whit yine güldü

«Bu gibi çiftliklerde uzun süre sürtseydin sen de anlardın. Bir çiftlikte işbaşı yapmadan önce, oranın ne menem bir yer olduğunu anlamak isteyen kimse, eğer bir parça aklı varsa cumartesi öğleden sonra çıkagelir. Böylece o günün akşam yemeğiyle pazar gününün üç öğün yemeğini afiyetle gövdeye indirir ve taa pazar-

tesi sabahı, kahvaltısını da ettikten sonra parmağını bile kıpırdatmadan, üstelik beleşe karınını doyurmuş olarak kırıışı kırar. Oysa, siz buraya cuma günü geldiniz. Demek ki en azından bir buçuk gün bu çiftliğin kahrını çekeceksiniz.»

George, onun ta gözlerinin elifine bakarak:

«Biz bir sürü kalmak niyetindeyiz,» dedi.

«Lennie'yle elimiz birkaç kuruş tutuncaya dek...»

Kapı yavaşça aralandı, seyis ürkekçe başını içeri uzattı. İnce, uzun bir kafası vardı. Yüzü, çektiği acıların derin izlerini taşıyordu. Gözlerinde sabırlı bir anlam okunuyordu:

«Bay Slim!»

İhtiyar Candy'ye bakmakta olan Slim, kendisine seslenildiğini işitince silkinerek doğruldu :

«Ha? Sen misin Crooks. Hayrola ,bir şey mi var?»

«Şey... Katırınızın tırnağı için katran kaynatmamı söylemişsiniz. Hazır olduğunu söylemeye geldim.»

«A evet, hemen geliyorum.»

«İsterseniz ben yapayım Bay Slim.»

«Yok yok, ben kendim hallederim.»

Crooks biraz sıkıntılıydı :

«Bay Slim?»

«Evet?»

«Şu yeni gelen iri yapılı adam samanlıkta köpeğinizin yavrularıyla oynuyor.»

Slim :

«Varsın oynasın, zararı dokunmaz,» dedi.

«Zaten yavrulardan birini ona verdim.»

«Yine de benden söylemesi... Çünkü sandık-

tan çıkarıp çıkarıp habire mıncıklıyor hayvan-
cıkları. Bir şey değil öldürecek sonra, zaten ne
kadarlık şeyler ki?»

Slim :

«Bir şey olmaz,» dedi. «Şimdi geliyorum se-
ninle.»

George başını oyundan kaldırıp baktı :

«Eğer bizim kocaoglan azıtırsa tut kulağın-
dan, atıver gitsin dışarı, Slim.»

Slim, seyisle birlikte dışarı çıktı.

George kâğıtları dağıttı. Whit kendi kartla-
rını alıp baktı :

«Yeni fıstığı gördün mü?» diye sordu.

George :

«Ne fıstığı?» dedi.

«Ne fıstığı olacak canım. Curley'nin yeni ka-
rısını diyorum.»

«Haa, gördüm.»

«Pek fingirdek bir şey değil mi?»

George :

«Bilmem,» dedi. «Alıcı gözüyle bakmadım
hiç.»

Whit cakalı bir el hareketiyle kartlarını ma-
saya attı :

«Hele birazcık daha buralı ol da gör bak,
neler olacak neler. Gizlisi saklısı yok karının,
açık açık yapıyor yapacağını. Böylesine ilk kez
rastlıyorum. İşi gücü ona buna göz edip kuyruk
sallamak. Kalıbımı basarım seyise bile sulanı-
yordur. Yahu ne azgın karıymış, bir türlü akıl
sır erdiremedim gitti.»

George sözümona hiç oralıklı değildi :

«Bugüne dek pis bir olay filan çıkmamıştır
inşallah?»

Whit'in kartlarla ilgilendiği yoktu, öylesine oynuyordu. Elindeki kartları masaya bıraktı. George bunları alıp kart destesinin içine kattı. Tek başına her zamanki oyununu oynamaya koyuldu. Önce yere yedi kart açtı, üstüne altı kart, daha üste de beş kart sıraladı.

Whit

«Ne demek istediğini anlıyorum,» dedi. «Hayır, şimdilik bir bokluk çıkmadı. Curley diken üstünde, işkillenip duruyor ama hepsi bu kadar işte. Erkekler işten dönünce karı vırt zırt şıp diye buraya damlar. Sözde, ya Curley'i arıyordur ya da bir şey yitirmiştir. Erkeklere askıntı oluyor habire. Curley de pireleniyor ya karının açığını yakalayamadı henüz.»

George

«Eninde sonunda dananın kuyruğu kopar ama,» dedi. «Ortalığu karıştıracak bu kaltak. Adamı hapishaneye düşürür bu tip karılar. Curley belayı tam satın almış başına. Böyle azgın karın olsun ve sen tut, tıklım tıklım erkek dolu bir çiftliğe getir, yok canım olmaz böyle şey!»

Whit :

«Eğer aklın varsa yarın akşam sen de bizimle birlikte kasabaya inersin,» dedi.

«Neden? Ne olacak ki?»

«Canım felekten bir gün çalacağız işte, Suzy Ana'nın evine sereceğiz postu. Kıyak evdir haa... Suzy şen şakrak bir karıdır, bal akar ağzından, gülmekten yerlere yatırır adamı. Geçen cumartesi soluğu yine orada almıştık. Çat kapı, baktık Suzy açtı kapıyı, karşısında bizi görünce de içeri seslendi : 'Kızlar, üstünüze bir

şeyler geçirin, baskına uğradık galiba!' Lafını bilir, pis laflar edip dan dun konuşmaz öyle. Beş kız çalıştırıyor evinde.»

«Kaç papele patlıyor peki?»

«İki buçuğa. Baktın, canın karılarla yatmak istemiyor değil mi, gömülürsün hemen o yumuşak koltuklara, bir iki tek içki yuvarlarsın, oh kekâ! Suzy çıt bile çıkarmaz buna. İlle de pipo temizleyeceksin diye sıkboğaz etmez adamı, kimseyi de kapıdışarı etmeye kalkmaz.»

George :

«Eh belki ben de gelir şöyle bir bakarmım,» dedi.

«Elbette. Gel ya. Çok eğlenirsin. Suzy gülmekten kırar geçirir hepimizi. Hele bir gün demişti ki: 'Ne allahlık insanlar var yahu, yere bir külüstür halı serip, gramafonun üstüne de boncuklu bir abajur koydular mı, saray gibi genel-ev işletiyorum diye şişinip dururlar!' Anlayacağın, Clara'ya taş atıyor. «Siz delikanlıların ne istediklerini iyi bilirim ben,» diyor Suzy, 'Kızlarım sağlıklıdır, tertemizdir. Viskimde suyun zerresi bulunmaz. Eğer içinizde boncuklu abajur seyredeceğim diye hastalık kapmak siteyen varsa, yolu açık olsun, nasıl olsa gideceği yeri biliyor. Ben ne delikanlılar bilirim ki, boncuklu abajur sevdası yüzünden şimdi paytak paytak yürüyorlar.»

George sordu :

«Demek öbür evi de Clara işletiyor, öyle mi?»

Whit :

«Evet,» dedi. «Ama oranın semtine bile uğramayız biz. Clara'nın evinde vizite üç papel-

dir. Bir kadeh ik içki yuvarlayandan tutar otuz be  sent alır.  st ne üstlük surattı sirke satar, nalet karının tekidir. Oysa Suzy'nin evi öyle mi ya? Ortalık pırıl pırıldır, yumuşak koltuklar vardır. Hem  yle olur olmaz rengi bozuk herifleri de içeri almak istemez. 

George :

 Lennie ile ben elimiz biraz para tutsun istiyoruz,  dedi.  Ger i bir iki kadehten bir şey çıkmaz ama iki buçuk doları sokağa atacak kadar aklımı peynir ekmekle yemedim ben. 

Whit :

 N'apalım, adamın canı arasıra eğlenmek istiyor,  dedi.

Kapı açıldı. Lennie ile Carlson içeri girdi. Lennie ortalıktan hemen toz olmaya bakıyordu, kerevetine yöneldi ve bir kıyıya ili ti. Carlson kerevetinin altına e ildi. Bavulunu çekip  ıkaradı. Hâlâ yüzü duvara dönük yatan ihtiyaç Candy'den yana bakınadı bile. Bavulundan silah temizlemeye yarayan küçük bir tel çubukla bir ya  kutusu çıkardı. Elindekileri  iltenin üzerine koyarak tabancasını çıkardı, topunu d nd reerek içindeki mermileri bo alttı. Sonra  ubu u sokup çıkararak namluyu temizlemeye koyuldu.  arj r n tıkırtısını duyan Candy doğruldu, bir an tabancaya baktı ve yüzünü yine duvardan yana çevirdi.

Carlson bir şeyler söylemiş olmak için :

 Curley s k n etmedi mi henüz?  diye sordu.

Whit

 Hayır,  dedi.  Ya'u, bu Curley de yine ne bok yemeye dolanıp duruyor ayak altında, ha? 

Carlson bir gözünü kısmış, tabancasının namlusunu inceliyordu :

«Fellik fellik karıcığını arıyordu yine. Koşturup duruyor ortalıkta.»

Whit alaylı alaylı :

«Günün yarısını karısını aramakla geçiriyor, öbür yarısında da karısı onu arıyor,» dedi.

Tam o anda, Curley paldır küldür içeri daldı :

«Hey, içinizde karımı gören var mı?» diye sordu.

Whit :

«Burada değil,» dedi.

Curley tehditkâr bakışlarla odayı didik didik ediyordu :

«Slim, hangi cehenneme defoldu?»

George

«Samanlığa gitti,» dedi. «Beygirlerden birinin tırnağı mı ne yarılmış, katran sürecekmış.»

Curley'nin omuzları düştü, tortop oldu

«Ne kadar oldu gideli?»

«Beş on dakika kadar...»

Curley kapıyı güm diye çarparak palas pan-dıras çıkıp gitti.

Whit ayağa kalktı :

«Bak bunu seyretmeye değer doğrusu,» dedi. «Curley kaşınıyor galiba, baksanıza şimdi de kancayı Slim'e taktı. Gerçi Curley iyi bir boksördür, hem de çok iyi bir boksör. Altın Eldiven turnuvasında finale kadar çıkmış. O günlerin gazete kupürlerini toplamış saklıyor.»

Bir an düşündü

«Ama n'olursa olsun, aklı varsa Slim'e sa-

taşmaz. Slim çetin cevizdir, sağı solu hiç belli olmaz.»

«Karısının Slim'le mercimeği fırına verdiği ni sanıyor, değil mi?» dedi.

Whit :

«Eh, durum onu gösteriyor,» dedi. «Ama sanmıyorum ki, Slim karıyı umursasın. Yine de kapıştırlarsa görmek isterim doğrusu. Hadi gidelim.»

George

«Ben burada kalayım,» dedi. «Kimsenin işine burnumu sokmak istemem. Lennie ile ben elimiz bir parça para tutsun diye geldik buraya.»

Carlson temizleme işini bitirmişti. Tabancayı bavuluna yerleştirdi, bavulu da kerevetin altına iteledi

«Gidip şu karıyı bir de ben arayayım bakalım,» dedi.

İhtiyar Candy kıvrıldığı yerde hâlâ yatıyordu; Lennie gözlerini dikmiş, ürkek bakışlarla George'u süzüyordu.

Carlson ile Whit kapıyı kapayıp gittikten sonra George, Lennie'ye döndü

«Ne düşünüyorsun öyle arpacı kumrusu gibi?»

«Bir şey düşünmüyorum, George. Slim dedi ki, yavrulara bir süre dokunmazsam iyi edermişim. Eğer dokunursam ölürlermiş, öyle söyledi. Ben de sözünü dinleyip buraya geldim işte. Kötü bir şey yapmadım, George...»

George :

«Demedim mi ben sana!» dedi.

«Ama onlara hiçbir zararım dokunmadı

ki... Yalnız benimkini koynuma alıp okşadım biraz.»

George sordu :

«Samanlıkta Slim'i gördün mü?»

«Gördüm elbet. Zaten o söyledi bana, çok okşamazsan yavrular ölmez dedi...»

«Peki, o şıfıntıyı da gördün mü?»

«Curley'in karısını mı?»

«Evet. O da geldi mi samanlığa?»

«Hayır. Ben görmedim hiç.»

«Onu Slim'le konuşurken hiç görmedin mi?»

«İ-ih. Samanlıkta yoktu ki...»

George :

«İyi öyleyse,» dedi. «Kavga seyretmeye gidenlerin hevesleri kursaklarında kalacak. Bak Lennie, kavga çıkarsa sen sakın karışayım filan deme emi?»

Lennie :

«Kavga etmek istemiyorum ben,» dedi.

Oturduğu yerden kalktı, masaya yaklaştı, George'un tam karşısına oturdu. George dalgın dalgın kartları kardı ve açmaya başladı. Sanki kasıtlı olarak yavaş yavaş, uyuşuk uyuşuk yapıyordu bu işi.

Lennie uzandı, kartlardan birini alıp inceledi. Sonra ters tutarak yeniden uzun uzun baktı :

«A, bak bak, iki ucu da aynı bunun,» dedi.

«George, neden iki ucu da aynı oluyor bunların?»

George :

«Bilmem,» dedi. «Öyle yapıyorlar da ondan...

Slim'i gördüğün zaman samanlıkta ne yapıyordu?»

«Slim mi?»

«Evet. Hani yavrulara dokunmazsan çok yaşarlar demiş ya sana?..»

«Haa, evet. Elinde katran tenekesiyle fırça vardı. Ne yapacaktı onlarla, bilmem.»

«İyi düşün, o kadının bugün buraya geldiği gibi samanlığa gelmediğine emin misin?»

«Hayır. Hiç gelmedi.»

George derin bir soluk aldı :

«Gül gibi kerhanenin suyu mu çıktı be! Canın karı çekiyorsa, gidersin oraya, hem kafayı bulursun, hem de neşeni. Üstelik kavgası zırlıtısı da yoktur. Kimse karışmaz. Sana neye mal olacağını da bilirsin hem. Ama burda bu karıya kaptırdın mı paçayı, okkanın altına gittiğinin resmidir.»

Lennie bir tek sözcük olsun kaçırmamaya çalışarak hayran hayran dinliyor, söylenenleri anlayabilmek için de dudaklarını hafifçe oynatıyordu.

George devam etti :

«Andy Cushman'ı anımsıyor musun, Lennie?.. Canım hani ilkokula gidiyordu ya?»

Lennie :

«Hani annesi mahalle çocuklarına kurabiye verirdi, onu mu diyorsun?» diye sordu.

«Hah işte o. Ulan ne köftehorsun, gırtlak meselesi olunca nasıl da anımsıyorsun!»

George masaya dizdiği kartları dikkatle inceliyordu. Bir as açtı, sonra sırayla : karo ikilisi, üçlüsü, dörtlüsü...

George :

«İşte o Andy bir orospunun yüzünden şimdi San Quentin hapishanesinde yatıyor,» dedi.

Lennie, masanın üstünde parmaklarını tıptır-datıyordu :

«George?»

«Hıı?»

«George, tavşanlarımızla birlikte bey gibi yaşayacağımız o küçük toprağı almak için daha ne kadar bekleyeceğiz?»

George

«Bilmiyorum,» dedi. «Önce çok para biriktirmemiz gerekiyor... Tam bize göre, ucuza düşürebileceğimiz küçük bir yer biliyorum. Ama parasız verecek değiller elbet.»

İhtiyar Candy usulca onlardan yana döndü. Gözlerini dört açmıştı. Dilkatle George'a bakıyordu.

Lennie

«Hadi George, şu yeri anlatıver,» dedi.

«Daha dün akşam anlatmıştım ya.»

«Olsun be George. Bir daha anlat, hadi n olur...»

«Peki peki. On acre'lık bir toprağı var. Küçük bir yeldeğirmeni, kuş gözü kadar bir ev ve kutu gibi de bir kümesi var. Bir mutfağı, meyve bahçesi, kiraz, erik, elma, zerdali, ceviz ağaçları var. Bir de küçük yonca tarlası... Sulamak için epeyce bol suyumuz olacak. Sonra domuzlar için ahır...»

«Ve tavşanlar, George...»

«Şimdilik tavşanlar için hazır yerimiz yok. Ama ben sana kolay tarafından hemen bir iki tavşan kümesi yaparım, sen de onları yoncayla beslersin.»

Lennie atıldı :

«Üff, beslerim ya... Hem de öyle iyi besle-

rim ki kerataları!»

George kartları açmayı bıraktı. Şimdi sesi daha da canlı çıkmaya başlamıştı

«Birkaç domuzumuz olur. Tıpkı dedeminki-ne benzeyen bir isleme yeri yaparım, domuz kestığımız zamanlar, tutar orada isleriz. Sosis falan da yaparız. Balık akını başladı mı, hemen dereye iner, yüzlerce balık tutar, tuzlayıp kuruturuz. Doya doya balık yeriz kahvaltıda. Tadına doyum olmaz isli dere balığının, parmaklarını yer adam. Meyveler olgunlaşınca toplarız, pestil, hoşaf filan yaparız. Domateslerden de salça... Çok kolaydır salça yapmak. Pazar günleri piliçlerden birini ya da bir tavşan keseriz. Derken bir keçimiz, sonra bir de ineğimiz olur. Sütü öyle yağlı olur ki, kaymağını bıçakla kes, daldır kaşığı...»

Lennie gözlerini iri iri açıp kulak kesilmişti. İhtiyar Candy de can kulağıyla George'u dinliyordu.

Lennie yavaşça

«Bey gibi yaşarız,» dedi.

George

«Elbette,» dedi. «Bahçede binbir türlü sebze-miz olur. Baktık canımız viski içmek istedi, hemen birkaç yumurta, ya da neb'lim, biraz süt filan satarız. Artık hep orada otururuz. Bizim de başımızı sokacağımız bir yuvamız olur, oranın yerlisi olup çıkarız. Ora senin bura, benim sür-tüp durmayız artık. Japon aşçıların yemeklerini yemekten kurtuluruz. Hayır efendim, kendi malımız olan bir yerimiz var bizim, böyle yatakhanelerde yatmaya paydos artık!»

Lennie

«Evi de anlatsana, George.» diye yalvardı.

«Evet... Kutu gibi bir evimiz, kendi odalarımız olacak. Küçük bir demir soba kurarız. Kış gelip çattı da havalar soğukladı mı öyle tir tir titremek yok artık, tıka basa doldurup bigüzel yakarız sobayı. Toprağımız küçük olduğu için çok çalışmak zorunda kalmayız. Belki günde altı yedi saat ancak çalışırız. Bugünler geride kalacak, günde on bir saat arpa çekmeye paydos diyeceğiz. Kendi ektiğimiz ürünü kendimiz için biçeceğiz...»

Lennie heyecanla :

«Ve tavşanlar!» diye ekledi. «Onları ben besleyeceğim. Nasıl besleyeceğim, George? Hadi n'olur anlat.»

«Alacaksın eline çuvalı ve doğruca yonca tarlasına yollanacaksın. Tıka basa doldurup tavşanların kümesine getireceksin.»

Lennie :

«Off, keratalar kırt kırt yerler artık,» dedi. «Ben daha önce görmüştüm George, kırt kırt yiyorlardı.»

George devam etti :

«Hemen her altı haftada bir tavşanlar yavru. Böylece hem yemek, hem de satmak için yığınla tavşanımız olur. Birkaç çift de güvercin besleriz, bırakırız değirmenin yanında yöresinde uçuşup dursunlar tıpkı çocukluğumdaki gibi...»

George, Lennie'nin başı üstünden dalgın dalgın duvara bakıyordu :

«Her şey bizim kendi malımız olacak... Hiç kimse çıkıp da kovamayacak bizi. Eğer hoşlanmadığımız biri olursa, 'hadi bakalım, ufak ufak

yaylan da ense tıraşını görelim!' diyeceğiz. Sıkıysa çekip gitmesin. Ama bir dostumuz geldi mi, onu yatıracak fazladan bir yatağımız olacak. Ona, 'niye bu gece konuğumuz olmuyorsun?' diyeceğiz. Sonra bir zağarımız, birkaç tane de kedimiz olacak. Ama bak eğer sen gözünü dört açmazsan, kediler tavşan yavrularını kapıverirler.»

Lennie heyecandan soluk soluğa kalmıştı

«Sıkıysa kapsınlar da göreyim, hele bir şey yapmaya kalksınlar, burunlarından fitil fitil getiririm, gebertirim, kemiklerini kırarım namussuzların. Görürler o zaman günlerini!»

Lennie, yarınki tavşan yavruların kapacak olan yarınki kedileri korkutarak homurdanmaya başladı. Böylelikle biraz olsun yatıştır gibi oldu..

George, uydurduğu düşün büyüüne kendini kaptırmış gibiydi.

Candy'nin sesini işittikleri zaman sanki suç işlerken yakalanmışçasına irkilip yerlerinden sıçradılar.

Candy

«Böyle bir yer biliyor musun?» dedi.

George hemen toparlandı ve adamı tersledi:

«Tut ki biliyorum. Sana ne bundan?»

«Canım yerini söylemek zorunda değilsin elbet. Burda da olabilir, burda da...»

George

«Var elbet,» dedi. «Ama yüz yıl arasan bulamazsın.»

Candy, coşkuyla

«Böyle bir yer için ne kadar para isterler acaba?» dedi.

George kuşkululu gözlerle Candy'ye baktı

«Kim bilir... Belki altı yüz dolara alabilirim. Sahipleri ihtiyar bir karı koca... Züğürt kalmışlar. Kadının ameliyat olması mı ne gerekiyormuş.. Her neyse canım, ne olursa olsun, sen ne ci oluyorsun şimdi? Seni ilgilendirmez ki bu iş.»

Candy

«Tek elle işe yaramam pek,» diye mırıldandı. «Elimi bu çiftlikte yitirdim. Bu yüzden de ufak tefek ortalık işlerini bana yaptırırlar. Elim yitirince çıkarıp iki yüz elli dolar verdiler. Gel zaman git zaman bu paranın üstüne bir elli dolar da ben ekledim. Parayı bankaya yatırdım. Yani şöyle böyle hali hazırda üç yüz dolarım var. Elli de bu ay alacağım, eder sana üç yüz elli. Bakın ne diyeceğim size...»

Candy onlara doğru eğildi umutla

«Gelin ben de katılayım aranıza. Seve seve ortaya koyarım üç yüz elli dolarımı. Gerçi elimden pek bir iş gelmez ama yemeğinizi pişiririm, tavuklara bakarım, bahçeyi sularım... Ha? Ne dersiniz?»

George gözlerini kıstı :

«Biraz düşünüp taşınmam gerek. Bu işi hep Lennie ile birlikte kurmayı tasarlamıştık da...»

Candy sözünü kesti :

«Bakın, bir vasiyetname hazırlarım, ben öte dünyayı boylayınca payım size kalır. Kimim kimsem yok benim. Sizde de para var mı biraz? Belki de hemen gerçekleştiririz bu işi.»

George öfkeyle yere tükürdü

«Topu topu on papelimiz var!»

Ve dalgın dalgın :

«Dinle bak,» dedi. «Lennie ile ben, bir ay ça-

lışırsak yüz dolarımız daha olur. Bu durumda az buz değil, dört yüz elli dolarımız var demektir. Vay canına, yeri almak işten bile değil be! Evet, Lennie'yle sen orayla uğraşırken ben de kalan borcumuzu ödemek için bir işe girerim. Ayrıca siz de yumurta filan satarak destek olursunuz.»

Üçü de sus pus oldu. Aval aval bakışıyorlardı. Demek bugüne dek bir türlü inanamadıkları düş, şimdi nerdeyse gerçekleşecek gibiydi!

George'un içi içine sığınıyordu

«Vay canına! Olur mu olur be!»

Gözleri sevinç kıvılcımlarıyla yalazlanmıştı. Alçak sesle yineledi:

«Oldu bu iş.»

Candy yatağın kıyısına ilişti. Kesik bileğini sinirli sinirli kaşımaya başladı

«Sakatlanalı dört yıl oldu. Akşama, sabaha pabucumu elime verirler, eli kulağındadır. İyice elden ayaktan düşüp de yatakhaneyi süpüremeyecek duruma geldim mi yoksullar yurduna sepetleyiverirler beni. Ama paramı size verirsem, sonuna kadar dostluğunuzu esirgemezsiniz benden. Hiç olmazsa sebze bahçesini bellememe izin verirsiniz. Bulaşık da yıkarım. Ortalık işlerini görürüm. Artık elin ağız kokusunu çekmem; kendi yuvamda, kendi işimi görürüm.»

Ve acı acı

«Gördünüz ya,» dedi, «bu akşam köpeğime ne yaptılar? Bırak başkasına, kendine bile yararı dokunmuyor bu köpeğin, diyorlar. Benim de kıcıma tekme vurdukları gün, keşke adam evlâdının biri çıksa da sevabına beynime bir kurşun sıksa. Ama hiç kimse yapmaz ki. Başımı sokacak bir yerim de yok, başka bir ekmek

kapısı da bulamam, sürünürüm artık. Siz buradan ayrılmaya hazır olduğunuz gün elime otuz dolar daha geçecek.»

George ayağa kalktı

«Tamamdır bu iş,» dedi. «O küçük yeri güzel elden geçirir, sonra da kuruluruz içine olur biter.»

Yeniden oturdu. Bu güzel düşün çekiciliği karşısında sersemlemişlerdi, sanki o mutlu gününü yaşıyormuşçasına dalıp gitmişlerdi. Bir süre çıt çıkarmadan, öylece kalakaldılar.

George adamakıllı kaptırmıştı kendini

«Diyelim ki kasabaya gezici bir sirk geldi, ya da sözgelimi o gün bayram. Maç filan da olabilir...»

Candy onu onaylarcasına başını sallıyordu.

George devam etti

«Anasını satayım, kalkar seyretmeye gideriz. Patronumuz mu var ki izin isteyelim. Kafa kafaya veririz, gidelim mi deriz, gidelim be! İnekleri sağdık mı, tavuklara da yemlerini verdik mi, hemen yola koyuluruz.»

Lennie söze karıştı

«Tavşanlara da yonca veririz. Onları hiç aç komam. Ee George, ne zaman girişiyoruz işe?»

«Bir ayımızı alır. Tastamam bir ay. Bakın ne yapacağım: Sahiplerine bir mektup döşenip, evlerini satın almak istediğimizi bildireceğim. Candy de yüz dolar kapora yollar.»

Candy

«Yollamaz olur muyum hiç!» dedi. «Ama şey iyi bir sobası var mı acaba oranın?»

«Elbette var. Hem odun hem kömür yakıyor, kız gibi soba.»

Lennie

«Benim küçük köpeği de götürürüm oraya,» dedi. «Üff, kerata kim bilir nasıl sever orayı artık.»

Dışardan gittikçe yaklaşan sesler işitildi. George çabuk çabuk

«Aman kimseye bir şey söyleyeyim demeyin sakın,» diye tembih etti. «Üçümüzün arasında kalsın. Yoksa para biriktirmeyelim diye hemen kapı dışarı ederler bizi. Sanki ölünceye dek arpa çekme işçiliği yapacakmışız gibi davranırsınız. Ve ay sonu paramızı alınca da, hadi eyvallah deyip çeker gideriz.»

Lennie ile Candy sevinç içinde gülümseyip başlarını salladılar.

Lennie kendi kendine

«Sakın kimseye söyleme ha!» dedi.

Candy

«George,» dedi.

«Söyle?»

«Yanlış iş yaptım, George, bu benim kendi işimdi, kendim vurmalıydım köpeğimi, yabancı bir adama bırakmamalıydım.»

Kapı açıldı. Slim içeri girdi; Curley, Carlson ve Whit de ardından geliyordu. Slim'in elleri katrana bulanmıştı. Yüzünden düşen bin parçaydı, barut gibiydi. Curley dirseğinden tutmuş habire çekiştiriyordu onu

«Yanlış anlama Slim,» dedi. «Kötü bir niyetle söylemiş değilim. Yalnızca sorayım dedim...»

«İyi ama aklına estikçe vırt zırt tepeme dikiliyor ve o boktan sorularıyla adamı fıtık ediyorsun. Yetti artık be! Bekçisi miyim ben senin karının! Ona sen sahip olamıyorsan suç bende

mi yani? Bir daha soru moru sorayım deme bak, kafam atıyor ha!»

Curley

«Kötü niyetle söylemedim ki,» dedi. «Yalnızca sorayım dedim, hani olur ya...

Carlson söze karıştı :

«Neden söylemiyorsun evde oturmasını, karı kısmı dedin mi evde oturur benim bildiğim. Ama seninki habire o baraka senin bu baraka benim sürtüp duruyor. Böyle giderse o da sen de çarşafa dolaşırsınız, sonra da işin yoksa ayıkla pirincin taşını artık.»

Curley hemen Carlson'a dönerek diklendi :

«Sen bu işe burnunu sokmasan iyi edersin. Yoksa bir vuruşta kapıdan dışarı yollarım seni!»

Carlson makaraları koyverdi :

«Yok ya'u? Şu palavracıya da bak hele. Ulan zirzop, Slim'e gözdağı vermeye kalktın ama sökmedi, baltayı taş vurdun. Ağzının payını aldın işte. Ödlek farenin tekisin sen. Pöh! Memleketin en gözde boksörüymüş... Ne bok olursan ol ulan, vız gelirsin bana. Sıkıysa gel hadi. Ulan sana bi tane vursam yarısı boşa gider be!»

Candy sevinçle katıldı bu saldırıya.

«Vazelinli eldiven ha!» dedi tiksintiyle.

Curley gözlerini devirdi, önce Candy'ye sonra Lennie'ye yiyecekmiş gibi bakmaya başladı. Lennie kendi havasındaydı, alacakları çiftliğin hayaliyle zevkten dört köşe olmuştu. Mutlu bir gülümseme vardı yüzünde.

Curley, Lennie'ye yanaşarak hırladı

«Ulan kereste, ne diye sırtıyorsun bakayım?»

Lennie, aval aval Curley'ye baktı :

«Hı?»

Curley'nin iyice tepesi attı

«Gel lan buraya dangalak herif. Kalk ulan ayağa. Senin gibi bir ayı nasıl olur da gülermiş bana, ha? Ödleğ kimmiş şimdi gösteririm ben sana!»

Lennie adamakıllı afallamıştı. Bön bön George'a bakıyordu. Ayağa kalktı, gerilemeye çalıştı. Curley kavgaya hazırdı. Lennie'ye önce bir sol patlattı, hemen ardından sağıyla bir aparküt çıkardı burnunun üstüne. Lennie korku ve can acısıyla çığlığı bastı. Oluk oluk kan boşanıyordu burnundan :

«George!» diye haykırdı. «George, söyle şuna vurmasın bana.»

Lennie iyice geri çekilerek duvara yaslandı. Curley peşini bırakmıyor, habire yumruk atıyordu. Lennie'nin kolları yanlarına sarkmıştı, yüzünü kapamaydı akıl edemeyecek kadar korkmuştu.

George ayağa fırladı, avaz avaz bağırmaya başladı :

«Durma Lennie! Sen de vur! Patlat hadi!»

Lennie iri pençeleriyle suratını kapattı. Korku içinde çığlıklar atıyordu. Yeniden bağırdı

«Durdur, George. Söyle şuna vurmasın bana!»

Curley tam bu sırada şiddetli bir yumrukla midesini yokladı. Lennie'nin soluğu kesildi.

Slim yerinden fırladı :

«Seni eşşoğlu eşşek seni!» dedi. «Senin hakkından ben geleyim de gör!»

Ama George sıkıca sarıldı Slim'e, kavgaya karışmasını engelledi

«Bekle biraz!» diye bağırdı.

Sonra ellerini ağzının kıyısında birleştirdi, avazı çıktığıınca bağırdı :

«Sen de ona vur Lennie! Vur!»

Lennie ellerini suratından çekti, George'u görmeye çalıştı. Tam o sırada Curley yumruğu gözüne yapıştırıverdi. Lennie'nin ablak suratı birden al kanlara bulandı.

George bir daha bağırdı

«Patlat diyorum sana, Lennie! Sen de vur!»

Curley yumruğunu kaldırmış, vurmak üzereydi. Ama Lennie elini yakalayiverdi. Curley oltanın ucundaki bir balık gibi çırpınmaya başladı. Sıkılı yumruğu Lennie'nin iri pençeleri arasında yitip gitmişti. George hemen yanlarına koştu :

«Bırak artık Lennie, bırak!» diye bağırdı.

Ama Lennie paniğe kapılmıştı, yumruğunu sıkı sıkıya yakaladığı bücür herifin çırpınışlarını seyrediyordu. Suratı kan içindeydi, bir kaşı patlamış, gözü kapanmıştı. George birbiri ardından sert tokatlar atıyordu suratına. Ama Lennie bir türlü açmıyordu avucunu. Curley'nin beti benzi atmış, iki büklüm olmuştu, çırpınmıyordu artık. Yumruğu Lennie'nin elinde ezilirken ciyak ciyak bağıırıp sızlanıyordu yalnızca.

Habire bağıırıyordu George :

«Bırak artık, Lennie! Tamam, yetişir artık, bırak! Slim gel yardım et, herifin eli tuz buz olacak yoksa.»

Lennie, birden, sıktığı eli bırakıverdi. Sonra gidip korkuyla duvarın kıyısına büzüldü. Ve süklüm püklüm :

«Sen dedin George, sen dedin de yaptım,»

diye sızlandı.

Curley yere serilmişti. Pelte gibi olan eline bakıyordu aptal aptal. Slim'le Carlson eğilip elini incelediler. Slim doğruldu ve korku dolu gözlerle Lennie'yi süzmeye başladı :

«Hemen bir doktora götürmek gerek bu herifi. Elindeki tüm kemikler unufak olmuş.»

Lennie sızlanıyordu

«Ben bir şey yapmak istemedim. Canını yakmak istemedim onun.»

Slim :

«Carlson, arabayı hazırla hemen,» dedi.
«Soledad'a gidip sardıralım elini.»

Carlson dışarı fırladı.

Slim, mızıldanmakta olan Lennie'ye döndü :

«Senin hiç suçun yok. Zaten çoktandır başının belasını arıyordu bu hergele, aradığını da buldu işte. Vay canına be! Ulan herifin eli kül-bastıya dönmüş yahu!»

Slim çabucak dışarı çıktı ve elinde su dolu bir tasla geri döndü. Tası Curley'nin ağzına dayadı.

George sordu :

«Bizi işten atarlar şimdi, değil mi, Slim? Oysa ne güzel elimiz biraz para görecekti, gerekliydi bu. Curley'nin babası kovar mı bizi, ha, ne dersin?»

Slim acı acı gülümsedi. Curley'nin yanına çömeldi :

«Bana bak, beni dinleyebilecek durumda mısın?» diye sordu.

Curley başını sallayarak evet dedi.

Slim :

«Aç kulağını da dinle öyleyse,» dedi. «Elini kazayla makineye kaptırdın, tamam mı? Olan biteni kimseye anlatmazsan biz de ağzımızı açmayız, böylece kapanır gider. Ama yok eğer görevelik edersen ve de bu çocuğu kapı dışarı ettirmeye kalkarsan, biz de ne oldu ne bittiyse ballandıra ballandıra herkese anlatırız. Kimse-nin yüzüne bakamazsın, rezil olursun bak, ona göre.»

Curley

«Yo hayır, kimseye bir şey söylemem,» dedi.

Gözlerini Lennie'den kaçırıyordu.

Dışardan arabanın tekerlek gıcırıltıları geldi. Slim, Curley'nin ayağa kalkmasına yardımcı oldu :

«Davran bakalım hadi. Carlson seni doktora götürecekt.»

Koluna girdi, Curley'yi dışarı çıkardı. Biraz sonra uzaklaşan arabanın gıcırıltıları işitilmez oldu. Bir süre sonra Slim yeniden içeri girdi. Lennie'ye şöyle bir baktı. Büzüldüğü duvarın dibinde süt dökmüş kedi gibi oturup duruyordu hâlâ.

Slim :

«Bir de senin ellerine bakayım,» dedi.

Lennie ellerini uzattı.

«Vay canına! Senden korkulur be, allah yazdıysa bozsun, doğrusu ya bana kızmanı hiç istemem.»

George söze karıştı :

«Lennie korktuğu için yaptı bunu. Şaşırdı. Aklı varsa Lennie'ye sataşmaz dememiş miydim ben sana? Yo sana değil, Candy'ye söylemiştim galiba.»

Candy ciddi ciddi kafasını salladı :

«Evet, bana söylemiştin. Sabahleyin Curley ilk kez sürtündüğü zaman demiştin : 'Lennie'ye sataşmazsa hakkında hayırlı olur,' demiştin. Tamam tamam aynen böyle demiştin.»

George, Lennie'ye döndü :

«Senin suçun yok, Lennie,» dedi. «Hadi artık korkulacak bir şey kalmadı. Ben yap dedim, sen de yaptın. Şimdi gidip elini yüzünü yıkasan iyi olur. Suratın çarşamba pazarına dönmüş.»

Lennie patlak dudaklarını kıvrarak gülümsemişti

«Başım belaya girsin istemedim ben, George,» dedi.

Kapıya doğru yürüdü, eşığe gelince zıncıya durdu. Arkasına döndü

«George!..»

«Ne var?»

«Tavşanlara yine ben bakacağım, değil mi?»

«Elbette sen bakacaksın. Kötü bir şey yapmadın ki!»

«Onu incitmek istemedim, George.»

«Anladık anladık, hadi bırak şimdi gevezeliği de bir an önce git de yıka yüzünü gözünü.»

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Zenci Seyis Crooks'un kereveti samanlığın duvarına bitişik küçük bir baraka olan koşumluktaydı. Küçük odanın bir yanında dört parçalı, kare biçiminde bir pencere, öbür yanında ise samanlığa açılan tahta bir kapı vardı. Crooks'un kereveti, içi samanla doldurulmuş uzun bir sandıktan ibaretti. Bu sandığın üzerinde bataniyeler seriliydi. Pencerenin bulunduğu duvardaki çivilere, onarılmayı bekleyen kopuk koşumlarla yeni deri sırmalar asılmıştı. Pencerenin dibindeki küçük tezgâhın üstüne saraç takımları sıralanmıştı; falçeteler, iğneler, sicim yumakları ve küçük bir perçin aleti... Çivilerin birkaçında, kırığı yırtık pırtık tahtadan bir hamut, kırık bir çember dayanağı ve derisi yıpranmış bir koşum kayışı sarkıyordu. Crooks'un kereveti üstünde de bir elma sandığı çakılıydı. İçinde kendisi ve beygirler için sıra sıra ilaç şişeleri bulunuyordu. Koşum takımlarını temizleyip cilalamaya yarayan bir yığın sabun kutusu ve sapı dışarda kalmış bir fırçanın bulunduğu kapkara bir katran kutusu vardı. Oraya buraya bir sürü ıvır zıvır saçılmıştı. Crooks eşyasını

rahatça ortalıkta bırakabiliyordu, yapayalnız yaşıyordu burada çünkü. Çiftliğin tüm öteki işçilerinden daha eski sayılırdı. Bu yüzden sırtına vurup taşıyamayacağı kadar çok öteberi biriktirmişti.

Seyyis Crooks'un birkaç çift pabucu, bir çift lastik çizmesi, kocaman bir çalar saati ve tek namlulu kırma bir tüfeği vardı. Sonra kitapları da vardı; kerevetin üstündeki rafa iler tutar yanı kalmamış bir sözlük, 1905 Kaliforniya Medeni Yasasının yıpranmış bir baskısı, bir tomar yırtık pırtık dergi ve birkaç tane de sararmış kirli kitap sıralanmıştı. Şiltenin üstündeki çividen kalın camlı bir gözlük sarkıyordu.

Oda temiz ve derli toplu sayılırdı. Crooks gururlu bir adamdı çünkü. Kimseyle sıkı fıkı olmazdı. Başkalarının da kendisiyle senli benli olmasını istemezdi. Belkemiği zedelendiğinden sola doğru eğilerek yampiri yampiri yürürdü. Adamakıllı çukurda kalan gözleri, derinlikleri yüzünden çok parlak görünürdü. Avurtları çökük yüzünde derin çizgiler oynasırdı. Acıyla бүкүлү duran ince dudakları suratından daha açık renkteydi.

Cumartesi akşamıydı. Samanlığa çıkan açık kapıdan, tepişen beygirlerin kışneyişleri, yeri eşeleyen nalların tok sesleri, samanı çiğneyen dişlerin gıcirtısı ve yular zincirlerinin şıkırtısı işitiliyordu. Seyisin odasında küçük bir elektrik ampulü sarı, cılız bir ışık saçıyordu ortalığa.

Crooks kerevetinde oturuyordu. Gömleğinin uçlarını pantolonunun kemeri üstüne sıvamıştı. Bir elinde bir yağ şişesi tutuyor, öbür eliyle de belkemiğini ovuşturuyordu. Arasına pembe avu-

cuna, birkaç damla yağ döküyor ve sonra yine belkemiğini ovuşturmaya başlıyordu. Bu sırada sırt kasları geriliyor, suratı buruş buruş oluyordu.

Lennie sessizce geldi, aralık kapının önünde dikilerek içeri bakmaya başladı. İri cüssesi kapı boşluğunu tümüyle doldurmuştu. Crooks önce farketmedi onu. Bir süre sonra gözlerini kaldırdı, birden irkildi. Hemen toparlandı, suratı allak bullak olmuştu. Elini gömleğinin altından çekti.

Eli ayağı birbirine dolaşan Lennie dost görünmek istercesine kaygılı kaygılı gülümsüyordu.

Crooks ters ters

«Bu odaya girmeye hakkın yok,» diye murdandı. «Benim odam burası. Benden başka hiç kimse giremez buraya!»

Lennie ıkındı sıkındı, işi pişkinliğe vurup sırtıtmaya başladı

«Bir şey yapmıyorum ki... diye kekeleydi. «Köpeğime bakmaya gelmişim de... Işık yandığını görünce şöyle bir bakayım dedim...»

«Ne o, ışık da mı yakmayalım yani? Hadi bakalım yaylan odamdan, yallah! Nasıl ki siz benim kendi yatakhanelenize gelmemi istemiyorsanız, ben de sizlerin bu odaya girmenizi istemiyorum.»

Lennie sordu:

«Niçin istemiyorlar seni?»

«Zenciyim de ondan! Kendileri kâğıt oynar orda. Ama benimle oynamazlar, zenciyim çünkü. Leş gibi kokuyormuşum sözde. Ama aslını ararsan, asıl siz kokuyorsunuz pis pis.»

Lennie şaşırmıştı, iri pençeleri iki yanında çaresizce sarkıyordu :

«Herkes kasabaya indi,» diye mırıldandı. «Slim, George, ötekiler, hepsi... George dedi ki, sen burda kal, uslu uslu otur, sakın bir yaramazlık yapma, dedi. Burada ışık yandığını görünce bir bakayım hele dedim.»

«Ee, n'olmuş ışık yanıyorsa yani?»

«Hiiiç... Işığı gördüm. Dedim ki gidip biraz oturayım, çene çalayım.»

Crooks, Lennie'yi uzun uzun süzdü, uzandı sonra, takılı olduğu çividen gözlüğünü aldı. Kulaklarına geçirdi. Ve yeniden Lennie'ye baktı

«İkide birde ne halt etmeye geliyorsun samanlığa, bilmem ki!» dedi. «Seyis desem değil-sin. Atlardan da anlamazsın. Hem zaten beyazlar seyislik yapmazlar ki.»

Lennie :

«Köpeğim... Köpeğime bakmaya geldim,» dedi.

«Git öyleyse bak köpeğine, sana engel olan mı var! Bir daha da istenmediğin yere gireyim deme!»

Lennie'nin gülümsemesi solup gitti. Odaya doğru bir adım attı. Ama deminki sözü anımsayarak adımını geri aldı :

«Birazcık baktım onlara. Slim, yavruları çok okşamazsan iyi edersin diyor.»

Crooks, homurdandı :

«Vırt zırt eline alıp mıncıklıyorsun hayvanları. Anaları nasıl oluyor da yavruları başka yere taşıyor, şaşıyorum doğrusu.»

«A, yoo, hiç umursamıyor bile. İzin veriyor bana.»

Lennie unutarak yine birkaç adım ilerledi.

Crooks hemen kaşlarını çatı. Ama Lennie'nin içten gülümsemesi karşısında gevşeyip yumuşadı

«Gel bari, gel de otur biraz,» diye söylendi. «Beni rahat bırakmamayı kafana koymuşsun anlaşılan, n'apalım gel de otur bari.»

Sesinde dostça bir hava seziliyordu şimdi:

«Demek herkes kasabaya indi öyle mi?»

«Ya, herkes. Bir tek Candy gitmedi. Yatakhaneye kapanmış, kalemini sivriltiyor. habire yazıp çiziyor, hesap yapıyor.»

Crooks gözlüğünü düzeltti:

«Hesap mı yapıyor dedin? Bak sen, ne hesabı yapıyormuş ki Candy?»

Lennie sevinçle bağırdı

«Tavşanların hesabını yapıyor!»

«Sen keçileri kaçırmışsın besbelli. İyice te-relelli olmuşsun sen be. Ne tavşanı saçmalıyor-sun?»

«Ne tavşanı olacak, satın alacağımız tavşanlar işte. Ben bakacağım onlara, yonca vereceğim, su vereceğim, yemini memini her bi şeylerini ben vereceğim, yaa.»

Crooks :

«Sen gerçekten kaçırmışsın keçileri be!» dedi. «O birlikte dolaştığın herif seni niye herkes-ten uzak tutuyor, şimdi anlaşıldı.»

Lennie usulca :

«Hiç bile değil,» dedi. «Alacağız tavşanları. Küçük bir de yer satın alacağız. Bey gibi yaşayacağız anasını satayım.»

Crooks kerevetin üstüne iyice yerleşti

«Otur bi yol hele otur,» dedi. «Şu çivi sandı-

ğına otur.»

Lennie eğildi, küçük çivi sandığına ilişti

«Sen yalan san bakalım,» dedi. «Valla da yalan değil, billa da yalan değil. İnan olsun böyle. İnanmazsan George'a sorabilirsin.»

Crooks kara suratını pembe avuçları içine aldı

«Demek sen hep George'la birlikte dolaşıyorsun öyle mi?»

«George ile ben her yere birlikte gideriz.»

Crooks sordu :

«Ve kimi zaman o sana bir şeyler anlatır, sense koyun kaval dinler gibi hiçbir şey anlamadan dinlersin. Öyle değil mi?»

Başını uzattı, dikkatli dikkatli Lennie'ye baktı :

«Ha? Öyle değil mi?»

«Kimi zaman öyle...»

«O habire konuşuyor, ama sen ne demek istediğini anlamıyorsun, değil mi?»

«Öyle sayılır... ama... her zaman değil.»

Crooks kerevetinden aşağı sarktı :

«Güneyli zencilerden değilim ben,» dedi.

«Burada doğdum, Kaliforniya'da. Babamın on acre kadar bir toprağı vardı. Tavuk mavuk beslerdi orada. Beyaz çocuklar bizim çiftliğe gelirlerdi oynamak için. Kimi zaman da ben onların yanına giderdim.. Aralarında kafa dengi iyi çocuklar da vardı. Oysa onlarla oynadığımı gördü mü küplere binerdi babam. Uzun süre anlayamadım bundan niye hoşlanmadığını. Ama nedenini biliyorum artık.»

Bir an sustu, yeniden konuşmaya başladığında sesi daha içten, daha yumuşak çıkıyor-

du :

«O yörede mumla arasan bir tek zenci ailesi bulamazdın bizden gayrı. Hani şimdi bu çiftlikte nasıl ki benden başka zenci yoksa tıpkı öyle işte. Gerçi Soledad'da bir zenci aile var...»

Güldü :

«Sen boş ver bu sözlere. Zenci gevezeliği işte n'olacak.»

Lennie sordu :

«Şu yavrular okşanacak hale ne zaman gelirler sence?»

Crooks yeniden güldü

«Sana rahatlıkla içini dökebilir insan. Çünkü gidip başkalarına anlatmayacağından emindir. Bekle, iki hafta daha geçsin, o zaman ele avuca gelecek kadar büyümüş olurlar. George konuştuğu konuşur, sense hiçbir şey anlamazsın...»

Öne doğru eğildi :

«Her neyse, aldırma, boş ver. Bir zencinin zırvaları işte bunlar, hem de sakat bir zencinin... İpi sapa gelmez laflar, değil mi? Hem, bir kulağından girer öbüründen çıkar zaten. Çok görmüşümdür: Adamın biri anlatır anlatır, ama karşısındaki ya dinlemez ya da hiçbir şey anlamaz. Ama olsun varsın, ne çıkar? Önemli olan insanın içini dökmesi, anlasın anlamasın karşısında bir kimsenin bulunması... Gerisi fasaryadır, işte o kadar.»

Crooks coşmuştu, elini dizine vurdu

«George her şeyden dem vurur sana, abuk subuk sözler de eder. Ama n'olursa olsun, asıl sorun konuşmaktır. Karşısında bir insan, bir can yoldaşı bulmaktır. İşte böyle...»

Crooks bir an duraladı.

«Diyelim ki George geri dönmeyecek...»

Sesi tatlı ve kandırıcı bir havaya bürün-
müşü

«Evet, diyelim ki aldı başını gitti, dönmeye-
cek. N'aparsın o zaman?»

Lennie irkildi, adamın ne demek istediğini
anlamaya çalışıyordu

«Ha?» diye sordu.

«Canım diyorum ki, George bu akşam ka-
sabaya indi ya, tut ki dönmedi, tut ki aldı ba-
şını gitti. Bir daha da ondan hiç haber alama-
dın?..»

Crooks, Lennie'nin bam teline basmış olmak-
tan büyük bir zevk alıyor gibiydi

«Tut ki, George böyle yaptı?» diye üsteledi.

Lennie

«George yapmaz öyle şey!» diye bağırdı.

«Yapmaz öyle şey!.. Uzun zamandır birlikteyiz
George'la. Dönecek, bu gece dönecek işte!»

İçine bir kurt düştü ansızın

«Yoksa... Yoksa gelmeyecek mi, ha?»

Crooks zevkten dört köşe olmuştu, işkence-
den aldığı zevkle suratı ışıltı ışıltı. Lennie'nin da-
marına basmaya devam etti

«Ee insan bu, çiğ süt emmiş, ne yapacağı
belli mi olur? Tut ki, dönmek istedi ama döne-
medi. Başına bir şey geldi. Ya da ne bileyim,
yaralandı, öldü. E ölen insan dönemez, değil mi
ya?»

Lennie anlamaya çalışıyordu :

«George yapmaz öyle şey,» diye homurdan-
dı. «George akıllıdır, kendini korumasını bilir.
Hiçbir şey gelmez onun başına. Her zaman dik-

katlidir, şimdiye dek hiç yaralanmadı.»

«İyi ya canım, ben de sana tut ki diyorum? Tut ki geri gelmedi. Ne yaparsın o zaman?»

Kaygıdan karmakarışık olmuştu Lennie'nin yüzü :

«Bilmem. Bana baksana sen, ne demek istiyorsun bakayım?» diye bağırdı. «Yalan söylüyorsun! George yaralanmadı, hiçbir şeycik olmadı ona!»

Crooks gözlerini ona dikmişti

«Ben söyleyeyim mi halin n'olur? Tuttukları gibi doğruca tımarhaneye tıkarlar seni. Boynuna da bir köpek tasmaı geçirirler.»

Lennie'nin gözleri birden öfke kıvılcımlarıyla yalazlandı, tepesi atmıştı. Oturduğu yerden kalktı, öfkeyle Crooks'un üstüne yürüdü :

«George'a kim ne yaptı, ha?» diye gürledi.

Crooks pabucun pahalı olduğunu görünce kerevetin öbür yanına doğru çekilip büzüldü:

«Kızma canım, hani tut ki dedim. George'un başına elbette ki bir şey gelmedi. Sapasağlam. Nerdeyse döner.»

Lennie, burnunun dibine kadar sokulmuştu Crooks'un

«Niye tut ki mutki diyorsun öyleyse?» diye homurdandı. «George için kimsenin tut ki demesini istemem ben!»

Crooks'ta hoşafın yağı kesilmişti

«Otur hele,» dedi. «George'a bir şey olmadı.»

Lennie homur homur homurdanarak döndü, sandığa oturdu :

«Hiç kimse George'un başına bir şey geldi diyemez.»

Crooks tatlılıkla :

«Şimdi beni belki daha iyi anlarsın,» dedi. «Senin George'un var. Geri döneceğini biliyorsun. Ya benim gibi hiç kimsen olmasaydı? Zenci olduğun için öbürlerinin yanına sokulamazsın, yatakhanede kâğıt oynayamazsın. Hoş bir şey mi bu? Gerçi karanlık bastırıncaya dek nal oyununu oynayabilirsin ama geceleri bu odaya kapanıp arpacı kumrusu gibi düşünmekten, kitap okumaktan başka bir şey yapamazsın. Kitapla avunamıyor insan. Yanında bir eşi dostu olsun istiyor, iki çift laf edecek biri olsun istiyor.»

Crooks derin bir of çekti, ağlamaklı olmuştu

«Yapayalnız oldun mu çıldırırısın,» diye sürdürdü. «Yeter ki birisi olsun da, kim olursa nasıl olursa olsun, dersin.»

Bağırdı :

«Bir şey söyleyeyim mi sana? Yalnızlık takder adamın canına, hasta olursun be hasta!»

Lennie kendi kendini inandırmak istercesine:

«George geri dönecek,» dedi. «Belki de çoktan dönmüştür bile. Gidip baksam iyi olur.»

Crooks

«Seni korkutmak istemedim,» dedi. «Elbette geri dönecek. Ben kendimden söz ediyorum. İnsanın sayısız geceler boyunca bu odada pinekleyerek kitap okuduğunu, ya da kara kara düşündüğünü getir gözlerinin önüne. Kimi zaman boşa koyarsın dolmaz, doluya koyarsın almaz, doğru mu düşünüyorsun yanlış mı bir türlü bilemezsin, çıkamazsın işin içinden, danışacağın tek bir Allah'ın kulu bile yoktur. Dönüp de sen ne dersin bu işe diyebileceğin hiç kimse yok-

tur yanında, sen de görüyor musun benim gördüğümü diye soramazsın hiç kimseye. Kaygılısındır, kararsızsındır. Bir ölçü yükür elinde. Neler gördüm ben burda, neler neler yaşadım. Sarhoş filan da değildim. Uykuda mıydım, bilmem. Ama yanımda birisi olsaydı, uyuyordun, düş görüyordun derdi. Ve işte o zaman her şey çözümlenmiş olurdu. Ama tek başıma olunca işin içinden çıkamıyorum, n'oldüğünü bilemiyorum...»

Crooks şimdi karşıya dikmişti gözlerini, pencereden yana bakıyordu.

Lennie, acıyla :

«George bensiz hiçbir yere gitmez, tek başıma bırakmaz beni,» dedi. «Bilirim onu ben, George dünyada yapmaz öyle şey.»

Seyis, düşünde sayıklıyormuşçasına sürdürdü

«Bugün gibi gözlerimin önündedir, nah bu kadarlık çocuktum. Babamın tavuk çiftliğindeydim. İki erkek kardeşim vardı. Hep birlikteydik, hiç ayrılmazdık birbirimizden. Üçümüz de aynı odada, aynı döşekte yatıp kalkardık... Bir çilek tarlamız vardı. Bir de yonca tarlası... Güneşli havalarda tavukları yonca tarlasına salardık. Kardeşlerim parmaklığın üstüne oturup tavuklara göz kulak olurlardı. Apak tüyleri vardı bizim tavukların.»

Lennie, adamın sözlerine yavaş yavaş kulak kabartmaya başlamıştı :

«George dedi, tavşanlar yesin diye yonca tarlamız da olacak bizim...»

«Ne tavşanları?»

«E tavşanlarımız olacak ya işte. Çilek tarlamız da olacak.»

«Sen adamakıllı oynatmışsın be.»

«Pışşk oynatmışım. İnanmıyorsan sorarsın

George'a.»

Crooks küçümser bir tavırla yeniden söylendi :

«Oynatmışsın sen. Üh-hüü, ben bu yollardan geçen ne adamlar görmüşüm ki nelere benzer. Sırtlarında denklerini, kafalarında da hep o saçmasapan düşleri taşırlar. Yüzlercesini gördüm, saymakla bitmez. Çıkıp gelirler, bir süre sonra bir de bakmışsın ki toz olmuşlar... Tümünde de aynı saplantı vardı, küçük bir toprak satın alacaklardı. Pöh! Cennet masalı bu. Herkes küçük bir çiftliği olsun ister... Bir yığın kitap okudum burada ben. Hiçbir kul ne cennete kavuşabildi ne de düşlerindeki o çiftliğe... Ağızlarına sakız etmişlerdi bunu, kendi kendilerini avutup duruyorlardı işte. Leyleğin ömrü laklak ile geçiyordu yani.»

Sustu, açık duran kapıya dikti gözlerini. Atlar huysuzlanmaya başlamıştı, yular zincirleri şingirdiyordu. Bir at kişnedi.

Crooks

«Ahırda biri var galiba,» dedi. «Slim'dir belki de. Slim kimi zaman gecede iki üç kez atları yoklar. İşinin eri bir arabacıdır Slim. Gözünün bebeği gibi bakar hayvanlara.»

Oflaya puflaya yerinden kalktı. Kapıya gitti :

«Sen misin, Slim?» diye seslendi.

Karşılık veren ses, Candy'nindi :

«Slim kasabaya indi. Sen bizim Lennie'yi gördün mü buralarda?»

«Şu koca oğlanı mı soruyorsun?»

«He ya, onu soruyorum. Gözüne çarptı mı buralarda?»

Crooks kısaca :

«Burda, içerde,» dedi.

Kerevetine dönüp uzandı.

Candy gelip kapının eşiğine dikildi. Kopuk kolunu kaşıyarak bir süre bekledi. Kısık gözlerle içeri bakıyordu. Odaya girmek için herhangi bir harekette bulunmadı :

«Bir şey söyleyeyim mi sana Lennie? Tavşan işini hesaba kitaba vurdum.»

Crooks aksi aksi homurdandı

«İstersen içeri girebilirsin!»

Candy, şaşaladı :

«Şey...» dedi. «Bilmem ki, eğer istiyorsan girerim elbet.»

Öfkeyle gizlemeye çalışmasına karşın, sevinçten uçtuğu her halinden belli oluyordu Crooks'un :

«Gir dedik ya canım! Değil mi ki başkası girmiş, sen de girebilirsin demektir.»

Candy içeri girdi. Ama hâlâ ürkek görünüyordu. Crooks'a döndü :

«Kutu gibi sevimli bir yer burası be. İnsanın böyle bir odada yaşaması hoş bir şey olsa gerek?»

«Ya ne demeysin, pencerenin dibindeki şu gübre yığınlarıyla birlikte gül gibi geçinip gidiyoruz işte.»

Lennie hemen atıldı :

«Tavşan işini mi hesapladım dedin?»

Candy kopuk bileğini kaşıyarak kırık hamudun asılı olduğu duvara yaslandı :

«Epey zamandır bu çiftlikteyim. Crooks da

öyle. Gelgelelim ilk kez görüyorum odasını.»

Crooks üzgün üzgün :

«Bir zencinin odasına girmeye tenezzül etmezsiniz ki siz,» dedi. «Bu odaya bir tek Slim gelmiştir şimdiye dek. Ha, bir de patron sahi.»

Candy, konuyu hemen değiştirdi

«Sürücülükte Slim'in üstüne yoktur doğrusu.»

Lennie, ihtiyar Candy'ye sokuldu :

«Tavşanlardan söz ediyordun hani?»

«Haa, hesapladım o işi. Eğer sıkı tutarsak tavşanlardan tonla para kazanırız.»

Lennie atılıp sözünü kesti :

«Bak ama, tavşanlara ben bakacağım ha. George öyle dedi bana, tavşanlara sen bakacaksın dedi...»

Crooks damdan düşer gibi :

«Ayının kırk hikâyesi varmış,» dedi, «kırkı da ahlâat üzerineymiş. Boşuna kafa patlatıyorsunuz, lafla peynir gemisi yürür mü? Hiçbir zaman toprağınız olmayacak. Ömrü billah burda süpürge sallamaya mahkûmsun sen, ta ki öte dünyayı boylayınca dek. Kendini sizinki gibi düşlere kaptıranları çok gördüm ben. Tümü de aynı yolun yolcusudur. Bak görürsün, ve dedi dersin, bu Lennie de bir iki hafta sonra işi bırakıp yollara düşecek. Herkesin akli fikri hep çiftlik sahibi olmakta.»

Candy sıkkın sıkkın yanağını kaşdı :

«Eh, görüşürüz bakalım, yapıyor muyuz yapmıyor muyuz görürsün. George oldu sayılır bu iş diyor. Hatta paramız bile hazır.»

Crooks :

«Yok canım?» dedi. «Peki, George nerde ya?»

Kasabada, kim bilir postu hangi kerhaneye serdi! Orda çakıl taşı mı harcıyor sanıyorsunuz siz, ha? Faralarınızla şimdi gönül eğlendiriyor herif-çioğlu. Zaten hep böyle olur. Toprak alacağım diye hava alan nice adamlar görmüşümdür ben. Herkes bir tutturmuş, çiftlik de çiftlik!»

Candy parlayıverdi :

«Elbette tuttururlar ya ne sandın? Zararı yok, küçük olsun müçük olsun, kim istemez böyle biri yeri olmasını? Yalnız senin olacak... Gön-lünce yaşayacaksın orada, kimse çıkıp da bas git buradan diyemeyecek. Bugüne kadar böyle bir yerim olmadı benim. Bu ülkenin bütün çiftliklerini karış karış dolaştım, herbirinde emeğim var, ama ektiğim ekinlere hep başkaları sahip çıktı, hasat zamanı ürünü ben biçtim, ama emeğimin ürünü benim olmadı hiçbir zaman. Şimdiyse hiç yolu yok başaracağız bu işi. George kasabaya inerken yanına para mara almadı. Paramız bankada duruyor. Ben, Lennie ve George, hep birlikte yaşayacağız, üçümüz... Herkesin bir odası olacak. Köpeğimiz, tavşanlarımız, tavuklarımız olacak. Süt mısırı yetiştireceğiz. Bakarsın belki bir ineğimiz, ya da bir keçimiz bile olur.»

Göz önüne serdiği bu tabloyla kendinden geçmişti. Sustu.

Crooks sordu

«Paramız hazır mı dedin?»

«Elbette hazır ya. Büyük bölümü elimizde. Tamamlamaya azıcık bir şey kaldı. Hele bir ay geçsin, o da olacak. Alacağımız çiftliği çoktan buldu George.»

Crooks elini arkasına götürdü, belkemiğini

ovuşturdu :

«Bugüne kadar bu işi kıvıran birini görmedim ben. Toprak toprak diye çıldıran nice insan gördüm. Ama ellerindeki avuçlarındaki parayı tutup ya genelevde ya da kumarda silip süpürmüşlerdir.»

Crooks duraladı bir an

«Olur a, bakarsınız para pul istemeksizin boğaz tokluğuna çalışacak bir adam gerekir size, isterseniz ben de gelirim... Hem çalışamayacak kadar sakat sayılmam, istersem canımı dişime takar, yine de her işin üstesinden gelirim.»

«Hey, Curley'i gören var mı içinizde?»

Başlarını kapıya çevirdiler. Curley'nin karısı eşikte dikilmiş, onlara bakıyordu. Sürmüş sürüştürmüştü. Dudakları aralıktı. Sanki koşa koşa gelmişçesine soluk soluğaydı.

Candy ters ters :

«Curley filan gelmedi buraya,» dedi.

Kadın hâlâ eşikte duruyordu. Gülümsüyor, baş ve işaret parmaklarıyla öbür elinin tırnaklarını ovuşturuyordu. Gözlerini fıldır fıldır odakıkların üzerinde dolaştırdı :

«Hıh!» dedi sonunda. «Anlaşılan tüm ıskartaya çıkmışları burda bırakmışlar. Nereye gittiklerini ben bilmiyor muyum sanki. Curley de onlarla birlikte. Nereye gittiklerini bal gibi de biliyorum işte.»

Kadına bakarken Lennie'nin ağızının suyu akıyordu, büyülenmiş gibiydi. Ama Candy ile Crooks rahatsız olmuşlardı, kadınla göz göze gelmemek için bakışlarını kaçırıyor, asık suratla önlerine bakıyorlardı.

Candy homurdandı

«Kocanın nerde olduğunu biliyorsun da ne diye gelip bize soruyorsun?»

Kadın alaylı alaylı gülümsedi:

«Garip şey doğrusu,» dedi. «Bir erkekle baş başa olduğumda pekala iki çift tatlı laf edebiliyoruz. Ama iki erkek yan yana geldiniz mi, dirhemle laf çıkıyor ağzınızdan. O zaman da sanki konuşmuyor, havlıyorsunuz.»

Tırnaklarını ovuşturmayı bıraktı, ellerini kalçalarına dayadı

«Birbirinizden ödünüz patlıyor da cndan,» dedi. «Başkaları duyar da dillerine dolar diye iki buçuk atıyorsunuz.»

Kısa bir sessizlikten sonra, Crooks

«Bir an önce evinize dönseniz çok iyi olur,» dedi. «Başımızı derde sokmak istemeyiz biz.»

«Ne diye başınızı derde sokacakmışım sizin? Ayol ne var bunda, insan arada sırada biriyle iki çift laf da mı etmesin yani? Sabahtan akşama dek eve kapanıp tavuk gibi pineklemek ne demektir bilir misiniz siz?»

Candy kesik bileğini dizinin üstüne koyarak usulca kaşımaya başladı

«Kocan var ya işte,» dedi. «Başka erkeklerle askıntı olman ayıp şey doğrusu.»

Kadın açtı ağzını yumdu gözünü

«Pöh, kocam varmış! Biliyorsunuz ne biçim bir herif olduğunu. Becerikli bir erkek değil mi? Hoşlanmadığı insanların suratını nasıl darma-dağın edeceğini her allahın günü şişine şişine anlatır durur. Hoş, aslında kimseden de hoşlanmaz ya neyse. Şu ~~Kilüstür~~ izbede sabahtan akşama kadar oturup, Curley'nin önce sol yumruğunu nasıl patlatıp sonra da sağıyla adama

nasıl yeri öptüreceğini dinlemekle mi vakit geçireceğimi sanıyorsunuz? Bir-iki der ve o bir-iki'den sonra karşısındaki adam, hoop, yerededir.»

Sustu, yüzündeki öfke silindi, yerine heyecanlı bir hava yerleşti

«Söylesenize sahi... N'oldu Curley'nin eline?»

Sıkıntılı bir sessizlik çöktü ortalığa.

Candy kirpiğinin ucundan Lennie'ye bir göz attı. Boğazını temizledikten sonra

«E, şey... Canım, Curley elini makineye kaptırdı işte. Kaptırınca da ezildi elbet.»

Kadın bir süre ona baktı dikkatli dikkatli, sonra makaraları koyverdi :

«Palavra! Bana baksana sen, yutar mıyım sanıyorsun? Curley kim bilir yine hangi boyundan büyük işlere kalkıştı. Makineye kaptırmışmış... Palavra! Elini makineye kaptırdı kaptırılmalı artık o güzelim bir-ki'lerini savuramaz oldu. Söylesenize, kim kırdı elini?»

Candy, inadım inat diyordu

«Makineye kaptırdı dedik ya!»

Kadın alaylı alaylı

«N'apalım öyle olsun,» dedi. «İstedığınız kadar ört bas edin bakalım. Terası bana mı düştü sanki? Şu sünepe heriflere de bak, fasulye gibi nimetten mi sayıyorsunuz kendinizi? Tutmuşlar akılları sıra beni kandıracaklar. Hem ne sanıyorsunuz siz beni? Çocuk mu? Eğer önerilere burun kıvrımasaydım tiyatro artistiydim şimdi. Hatta biri, gel seni yıldız yapayım demişti...»

Öfkeden soluk soluğa kalmıştı :

«Cumartesi geldi mi, herkes bir yerlere çeker gider, eğlenir. Oysa ben ne yapıyorum? Tut-

muş sizin gibi serserilerle nefes tüketiyorum... Biri marsık suratlı, biri kafadan terelelli. Öteki de tirit moruğun teki... Aksi gibi de hoşlanmak zorundayım bundan, konuşacak tek bir allahın kulu yok ki meret yerde.»

Lennie ağzı bir karış açık kadına bakıyordu. Crooks zencilere özgü o tipik gurur zırhına bürünmüş, kadının sözlerini sineye çekiyordu. Ama ihtiyar Candy nerdeyse çileden çıkmak üzereydi. Yerinden hışımla fırladı. Oturduğu çivi sandığını bir tekmede devirdi. Ve öfkeyle bağırdı :

«Eee, uzun ettin be! Yeter artık! Mumla davet etmedik ya seni buraya! İstemiyoruz dedik, laftan anlamaz mısın sen? Hem şunu da kafana yerleştir : yanılıyorsun hamfendi, bizim gibi adamlar konusunda gerçekte en ufak bir ilgisi olmayan ipe sapa gelmez laflar ediyorsun. Bizim serseri olmadığımızı anlayacak kadar akıl yok ki sende, a kuşbeyinli! Tut ki pabucumuzu elimize verdirdin, evet kovdurdun bizi. Burası gibi boktan bir yerde iş aramak için yollara düşeceğimizi mi sanıyorsun? Bayıldık sanki buraya! Kendi çiftliğimiz var bizim, başımızı sokacak bir yuvamız var be! İstedığımız an, alın da başınıza çalın çiftliğinizi deriz. Bir evimiz var bizim, tavuklarımız, tavşanlarımız, meyve ağaçlarımız... Burdan kat kat daha şirin bir çiftlik. Sonra eşimiz dostumuz da var, evet, ne sandın ya, candan dostlar hem de, kara gün dostları. Gerçi bir zamanlar, aman işten atılırız diye yüreğimizin ağzımıza geldiği günler olmuştur, ama korkmuyoruz artık. Bizim diyebileceğimiz bir toprağımız var, kendi toprağımız... Kafa-

mıza esti mi doğru orda alırız soluğu.»

Curley'nin karısı alaylı alaylı güldü

«Bırak palavrayı,» dedi. «Sizin gibilerini çok gördüm ben. Elinize birkaç kuruş geçmeyegör-sün, dosdoğru meyhanede alırsınız soluğu, içki-nizi zıkkımladıktan sonra da kadehin dibini ya-larsınız. İyi bilirim ne bok herifler olduğunuzu!»

Candy alı    moru mor kesilmişti, ama ka-dın lafını bitirinceye dek   fkesini dizginlemeyi becerebildi. Serinkanlılıkla :

«Düşünmen gerekirdi,» dedi. «Hadi bakalım çek git burdan, başka kapıya hadi. Seninle ko-nuşacak hiçbir şeyimiz yok bizim. Gücümüz ne-ye yeter neye yetmez, biliriz biz. Sen ister bil ister bilme, umurumuzda bile değil. Şimdi bir an önce çekip gitsen fen   olmaz. Bakarsın Curley çıkagelir, karısını samanlıkta bizim gibi serse-rilerle birlikte görünce de tepesi filan atar.»

Kadın tepeden tırnağa süzmeye başladı oda dakileri. Ama üç adam da sanki ağız birliği et-mişçesine sıkı duruyorlardı, hiçbirinden yüz bu-lamadı. Ama Lennie'yi uzun uzun sürdü. Len-nie'nin eli ayağı birbirine dolaştı, gözlerini sı-kıntıyla yere eğdi.

Kadın

«Senin suratın niye öyle yara bere içinde?» diye sordu.

Lennie, kadına baktı süklüm püklüm:

«Kim, ben mi?»

«Evet, sen.»

Lennie yan gözle Candy'ye bakarak yardım istedi. Sonra başını yine öne eğdi

«Curley makineye kaptırdı elini,» dedi.

Curley'nin karısı kıkır kıkır güldü

«Peki, dediğin gibi olsun makine,» dedi. «Seninle başka zaman konuşuruz. Makinelere bayılırın bel!»

Candy söze karıştı

«Rahat bırak oğlanı. Sürtünme ona. George'a bir bir anlatacağım bunu. George ona askıntı olməna dünyada razı olmaz, bilesin.»

Kadın sordu

«George da kim oluyor? Ha şu yanındaki ufak tefek adam mı?»

Lennie, sevinçle:

«Hı,» dedi. «O işte. O söyledi, tavşanlara ben bakacağım.»

«Eğer buysa, ben sana yığınla tavşan alabilirim.»

Crooks kerevetinden fırladı, kadının yamacına dikildi. Ters ters:

«Kes artık be!» dedi. «Sen ne hakla giriyorsun bir zencinin odasına, ha? Git başka yerde fingirde! Hadi git çabuk. Bak yoksa söylerim patrona, bir daha nah görürsün samanlığın yüzünü.»

Kadın aşağılayıcı bir tavırla seyise döndü:

«Bana bak marşık suratlı!» dedi. «Lafını kantara vurmazsan, burnundan fitil fitil getireceğimi bilirsin değil mi?»

Crooks'un süngüsü düşüverdi birden. Döndü, kerevetine oturdu süt dökmüş kedi gibi.

Kadın iyice yanına sokuldu:

«Ne yaparım, biliyor musun?» diye sordu.

Crooks küçüldükçe küçüldü, içine girmek istercesine duvara sokuldu:

«Evet efendim, biliyorum.»

«Öyleyse haddini bil, pis zenci! Yoksa seni

bir ağaç dalında sallandırırırım. Hem öyle kolay olur ki bu, tadını çıkarmaya bile fırsat kalmaz.»

Crooks küçüle küçüle yok olmuştu sanki. Artık ne kişiliği kalmıştı ortada, ne de gururu. Canayakınlık ya da hoşnutsuzluk uyandıracak her şeyini yitirmiş gibiydi.

Cılız bir sesle :

«Evet efendim,» dedi yeniden.

Kadın sanki yeniden yaylın ateşe geçmek için Crooks'un kıpırdamasını bekliyormuş gibi bir süre yanıbaşında dikildi. Ama Crooks put kesilmişti, bir kirpi gibi kabuğuna sinmişti. Sonunda öbür iki adama döndü kadın.

İhtiyar Candy gözlerini iri iri açmış, kadına bakıyordu. Sakin sakin :

«Eğer böyle bir şey yapmaya kalkarsan, biz her şeyi bir bir anlatırız,» dedi. «Crooks'a düpedüz iftira ediyor deriz.»

Kadın :

«Bir de sütlü kahve söyle!» diye bağırdı. «Sen de bilirsin, hiç kimse adam yerine koyup da kulak asmaz size. Kimse adam yerine koymaz.»

Candy boyun eğdi :

«Doğru,» dedi. «Hiç kimse kulak asmaz bize.»

Lennie mızıldandı :

«Ah keşke Gorge burda olsaydı. George burda olsun istiyorum.»

Candy, Lennie'ye yaklaştı :

«Üzülme,» dedi. «Arkadaşların seslerini duydum, eli kulağındadır nerdeyse gelir George. Belki de yatakhanededir.»

Curley'nin karısına döndü

«Artık evine dönsen fena olmaz,» dedi sakin sakin. «Eğer hemen gidersen buraya geldiğini söylemeyiz Curley'ye.»

Kadın, küçümseyici gözlerle süzdü:

«Söylenecek bir şey duyduğunu sanmıyorum ben,» dedi.

Candy

«Ayağını denk alsan iyi olur,» dedi. «Sanmakla olmaz, emin olmalısın ki faka basmayasın.»

Kadın, Lennie'ye döndü

«Curley'yi okşamana çok sevindim,» dedi. «Belasını arıyordu, buldu işte. Kimi zaman benim bile pataklayasım geliyor.»

Kapıdan çıktı ve samanlığın karanlığında gözden silindi. Samanlıktan geçerken yular zincirlerinin şingirtıları işitildi. Atlardan kimisi kişnedi, kimisi yeri eşeledi.

Crooks, altına sindiği zırhtan yavaş yavaş sıyrıldı

«Az önce arkadaşlar için döndü dedin, doğru mu?» diye sordu.

«Elbette, seslerini işittim.»

«Ben bir şey işitmedim ama?»

Candy :

«Kapı örtüldü,» diye karşılık verdi.

Ve ekledi

«Vay geçmişti boklu vay! Yahu karı kaşla göz arasında nasıl da süzüldü gitti be! Malın gözünü işte n'olacak, kaşarlanmış böyle işlerde.»

Crooks bu konuyu kapatmak istiyordu artık :

«Eh, artık gitseniz iyi olur çocuklar,» dedi.

«Buraya gelmenizi isteyip istemediğimi kesinlikle bilmiyorum. Bir zenci, hoşuna gitsin gitmesin kurallara uymak, çizmeyi aşmamak zorundadır.»

Candy homurdandı

«Şu kaltak karı o sözleri söylememeliydi sana.»

Crooks hüzünlü hüzünlü

«Aldırma,» dedi. «Sizler buraya gelince bir an zenciliğimi unutuverdim. Kadın haklı ycksa.»

Samanlıkta atlar kışnedi. Zincirler şingirdadı. Ve bir ses

«Lennie, hey Lennie! Samanlıkta mısın?»

Lennie

«George gelmiş!» diye bağırdı. «Burdayım George, burdayım.»

Az sonra George kapı eşiğinde dikilmiş, sert sert onlara bakıyordu

«Ne halt ediyorsun Candy'nin odasında?» diye sordu. «Doğru mu yani bu yaptığın?»

Crooks

«Söyledim ama dinletemedim,» dedi.

«Vursaydın kışına tekmeyi, atsaydın dışarı?»

Candy birden lafa karıştı :

«Bak ne diyeceğim George, adamakıllı hesaba vurdum şu bizim tavşan işini. Düşündüm ki, epey para kazanacağız bu işten.»

George lafı ağzına tıkayıverdi

«Ben demedim mi size hiç kimseye çitlatmanın bunu diye?»

Candy bczum oldu

«Ama Crooks'tan başka kimseye açmadım ki.»

George

«Hadi bakalım düşün önüme,» dedi. «Bir dakika olsun ayrılamayacak mıyım yanınızdan ya'u!»

Candy ile Lennie süklüm püklüm kapıya yöneldiler.

Crooks

«Hey, Candy,» diye seslendi.

«Ne var?»

«Bahçeyi beller, ufak tefek işlerinizi görürüm demiştim ya sana?»

Candy

«Evet? N'olmuş?»

Crooks

«Boş ver, unu! gitsin,» dedi. «Şakaydı hepsi, öylesine söyledim. Öyle bir yerde yaşamak istemem ben.»

«İyi ya sen bilirsin. Nasıl istersen öyle olsun. Hadi iyi geceler.»

Üç adam da dışarı çıktı. Samanlıktan geçerlerken atlar kişnedi, zincirler şingirdadı.

Crooks kerevetine oturdu, bir an kapıya baktı, sonra yağ şişesine uzandı. Gömleğinin arkasını sıvadı. Pembe avcuna birkaç damla yağ döktü, elini sırtına götürerek yavaşça ovuşturmaya koyuldu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Geniş samanlığın bir kıyısında yeni gelen samanlar yığılıydı. Saman yığınının üstünde, tavandaki makaraya asılmış dört çatallı jackson marka bir yaba sarkıyordu. Saman yığını, samanlığın öteki ucuna doğru bir dağ yamacı gibi basamak basamak iniyordu. Bu alçak kısımlara sonradan gelecek olan otlar için boş yerler hazırlanmıştı. Her iki yanda yemlikler vardı. Bölmelerin aralıklarından atların başları görünüyordu.

Pazar öğleden sonraydı. Dinlenen atlar önlerinde kalan son saman parçalarını yiyor, ayaklarıyla yeri eşeliyor, yemliklerin tahtasını ısıyor ve yular zincirlerini çekiyorlardı. İkinci güneşi samanlığın çatlak duvarları arasından içeri süzülüyor, saman yığınları üzerinde ışın demetleri oynasıyordu. Uçuşan sineklerin vızıltısı ve çöğle sonralarının o miskin sessizliği doldurmuştu havayı.

Dışardan, nal oyunu oynayanların birbirlerini kışkırtıp coşturan haykırışlarıyla kazığa çarpan nalın keskin çınlayışları geliyordu. Ama samanlık boğucu ve tembelce bir sessizlik içindeydi.

di.

İçerde yalnız Lennie vardı. Henüz samanla doldurulmamış t rafta, yemliklerden birinin dibindeki sandığın hemen yanibaşına, kuru otların üstüne oturmuşt .  n nde yatan  l  köpek yavrusuna dikmişt  gözlerini. Uzun süre bu durumda kaldı Lennie. Sonra iri pençesini uzatıp yavruyu usulca okşadı. Elini  l  hayvanın burundan kuyruğunun ucuna doğru gezdirerek okşuyordu.

Ve alçak sesle köpek yavrusuna :

  lecek ne vardı sanki?  diyordu.  Hadi fareler kadar miniminnacık olsan neyse. Hem  yle çok da hoplatmamıştım ki seni.  Köpeğin başını çevirdi, suratına baktı

  ld ğ n  öğrenince George artık dünyada izin vermez tavşanlara bakmama. 

Saman yığının  eşeledi, küçük bir çukur açtı. Yavruyu içine yerleştirip üstünü samanla örttü. Gözlerini bu küçük tümseğe dikti, uzun uzun baktı. Sonra kendi kendine :

 Gitsem de  alıllıklara saklansam mı  caba?  diye mırıldandı.  Ama bu o kadar büyük bir yaramazlık sayılmaz ki. Ah! Hayır. Sayılmaz elbet. En iyisi George'a  l  buldum onu derim. 

T mseği eşeledi,  l  yavruyu çıkardı. İncelemeye koyuldu. Sonra kulaklarından kuyruğuna kadar sıvazladı. İçi kan ağlıyordu, hüzünlü hüzünlü

 Ama hiç yolu yok George öğrenir,  dedi.  George'un gözünden hiçbir şey kaçmaz ki. Sen  ld rd n, bana yutturmaya kalkma yalancı, diyecek. Sonra, tavşanlara bakmana artık izin vermem, diyecek. 

Tepesi attı birden

«Allah bin türlü belanı versin senin emi!» diye bağırdı. «Ölecek ne vardı sanki? Fareler gibi miniminnacık değilsin ki.»

Yavruyu kapmasıyla uzak bir köşeye fıydırıp atması bir oldu. Sırtını döndü. Diz üstü oturdu. Mırıldanıyordu

«Artık tavşanlarım filan olmayacak. George dünyada izin vermez tavşanlara bakma.»

Üzüntüyle ileri geri sallanıyordu.

Demir kazığa çarpan nal sesleriyle oyuncuların çığlıkları geliyordu dışardan. Lennie ayağa kalktı. Köpek yavrusunun yanına gitti, eline aldı ve getirip yine samanların üstüne koydu. Kendisi de yanına oturdu. Yeniden okşamaya koyuldu :

«Minicik olduğun doğruymuş meğer. Söylediler, 'minicik daha, sakın fazla okşama onu emi?' dediler. Ama canının burnunda olduğunu nerden bileyim, hemencecik ölüverdin.»

Parmakları hayvanın pelteleşmiş kulakları üzerine geziniyordu:

«George belki de hiçbir şeycik demez bana. Bu geberesice hayvanla araları iyi değildi ki, George hiç sevmezdi onu.»

Tam bu sırada sonuncu bölmenin ucunda Curley'nin karısı belirdi. Usulca yaklaştı, Lennie'nin ruhu bile duymadı. Kadının üstünde parlak renkli pamuklu bir giysi, ayaaında deve tüyünden ponponlu şıpidik terlikler vardı. Her zamanki gibi sürmüş sürüştürmüştü, saçları küçük bukleler halinde omuzlarına dökölüyordu. Kadın iyice yanına sokuluncaya dek farket-

medi Lennie, neden sonra başını kaldırdı ve onu gördü.

Birden paniğe kapıldı, şaşkınlıkla köpek yavrusunun üstüne bir tutam saman attı. Sonra başını kaldırıp öfkeli gözlerle kadına baktı.

Kadın kırıtarak sordu :

«Nedir o sakladığın şey cicim?»

Lennie kadına sert sert baktı :

«George bana o kadından uzak dur dedi. Eğer sana yakın makın olursam başım belaya girermiş.»

Kıkır kıkır güldü kadın

«Sen George'suz bir şey yapmaz mısın, hep ondan mı emir alırsın?»

Lennie önündeki saman yığınınna eğdi gözlerini :

«Ama başım belaya girerse tavşanlara bakmama izin vermez sonra.»

Kadın alçak sesle :

«Curley'nin şerrinden korkuyor da ondan,» dedi. «Ama şimdi Curley'nin bir eli ellikten çıkmış, sargılar içinde. Eğer sana bir daha satışmaya kalkarsa öbür elini de tuz buz edersin olur biter. O makineye kaptırma masalını yutturmazsınız bana.»

Ama Lennie yumuşayacağa benzemiyordu pek

«Hayır efendim. Seninle konuşmam, hiçbir şey de yapmam.»

Kadın samanların üstüne, onun hemen yanına diz çöktü

«Dinle bak,» dedi. «Herkes nal cyununa dalmış. Saat de henüz dört. Bu saatte öldür Allah hiçbiri oyunu bırakmaz. Neden birlikte iki

çift laf etmeyecekmişiz sanki? Konuşacak kimse yok. Yalnızlık canıma yetti artık.»

Lennie

«Yoo olmaz,» dedi. «Seninle ne konuşurum, ne de ş'ederim ben,»

Kadın üstelemeye devam etti

«Yalnızlıktan bunalıyorum. Sen canının çektiği insənlə oturup konuşabilirsin. Ama ben öyle miyim? Curley'nin suratını görmekten bıktım artık. Otursan kabahat, ağzını açsan kabahat! Sen olsan hiç kimseyle konuşmadan durabilir misin?»

Lennie yine yüz vermedi

«Seninle konuşmam yasak. George başım belaya girer diye korkuyor.»

Kadın lafı değiştirdi birden

«Sahi nedir o üstünü örttüğün şey?»

Lennie can evinden vurulmuş gibi oldu. Üzgün üzgün

«Köpeğim...» dedi. «Benim yavru köpeğim.»

Sonra hayvanın üstündeki samanları kaldırdı.

Kadın :

«Aaa, ama ölmüş bu!» diye bağırdı.

Lennie :

«Miniminnacıktı,» dedi. «Azıcık okşayayım demiştim... Oyunbozanlık etti elimi ısırdı... Ben de yalancıkdan döveyim şunu da akli başına gelsin dedim... Bir de baktım ki çlüvermiş.»

Kadın avutmaya çalıştı onu :

«Aman ayol, ne varmış bunda bu kadar üzülecek. Alt tarafı bir köpek yavrusu işte. Başka bir yavru daha bulursun. Köpek kıtlığına kıran girmedi ya!»

Lennie içi kan ağlayarak

«O kadar da çok değil,» dedi. «George tavşanlara bakmama izin vermez artık.»

«Neden?»

«Eğer bir daha yaramazlık yaptığını görürsem tavşanlara bakmana izin vermem demişti...»

Kadın biraz daha sokuldu Lennie'ye, fingirdeyerek

«Benimle konuşmaktan çekinme,» dedi. «Dışarda millet kendi dalgasında baksana. Dört dolar var oyunun ucunda. Kimse kolay kolay ayırlamaz başından.»

Lennie :

«Ama George beni seninle konuşurken görürse çok kızar,» dedi. «Sıkı sıkı tembih etti o kadınla konuşma diye.»

Kadının kafası attı birden

«İyi ama yiyecek değilim ya seni! Bir adamla oturup iki çift laf etmekle kıyamet mi koparıyor? Ne sanıyorlar beni? Hem sen akıllı uslu bir delikanlısın. Neden konuşmayacakmışız? Bir kötülüğüm dokunmaz ki sana.»

«George dedi ki, senin gibiler adamın başını belaya sokarmış.»

«Yok canım! Ne belasıymış bu? Anlaşılan burda geçirdiğim cehennem yaşantısı hiç kimenin umurunda değil. Hem bir şey söyleyeyim mi, böyle yaşamak bana göre değil, alışık değilim böyle köhne yerlere. Harcanıyorum burda, isteseydim çoktan ünlü bir yıldız olmuştum.»

Bir an sustu. Sonra hüzünlü bir sesle:

«Belki de henüz geç kalmış sayılmam,» dedi.

Sanki dinleyicisinin elinden alınacağı korkusuna kapılarak birden boşandı :

«Salinas'da oturdum. Oraya çocukken gelmişim. Günlerden bir gün bir tiyatro topluluğu geldi kasabaya. Erkek oyuncular'dan biriyle tanıştım. İstersen sen de katıl bizim topluluğa dedi. Ama annem nuh dedi peygamber demedi, daha bacak kadar çocuksun, yaşın henüz on beş diye tutturdu. Ama adam bunun önemi yok demişti. Ah, şimdiki aklım olsaydı hemen giderdim, bir elim yağda bir elim balda olurdu şimdi.»

Lennie elini ölü köpek yavrusunun üzerinde gezdirip okşuyordu. Dalgın dalgın mırıldandı :

«Küçük bir yerimiz olacak bizim... tavşanlarımız olacak.»

Kadın sözünün kesilmesine daha fazla fırsat vermemek için öyküsünü daha çabuk anlatmaya başladı :

«Yine bir gün bir sinema artistiyle tanıştım. Birlikte River Dance Palac'a gittik. Beni artist yapacağını söyledi, filmlerde başrolde oynayacağım diye söz verdi. Sen doğuştan yetenekli bir kızsın diyordu. Sonra Hollywood'a dönmek zorunda olduğunu söyledi, oraya varır varmaz bana mektup yazacaktı.»

Durdu, dikkatle Lennie'yi süzmeye başladı, anlattığı şeylerin onda ne gibi bir etki bıraktığını anlamak istiyordu :

«O mektup elime geçmedi. Düşündüm taşındım, annemin eline geçmiştir dedim sonunda. Evet, mektubu vermemiştii bana, yırtmıştı, ya da saklamıştı. At kuyruğu gibi ne uzayıp ne kısalacağım bir yerde, üstelik mektuplarımın çalındığı bir evde daha fazla kalamazdım. Mek-

tubumu çalıp çalmadığını sordum anneme, hayır dedi. Bir süre sonra da Curley'le evlendim. Curley'le o gece Riverside'daki dans salonunda tanışmıştık.»

Birden durup sordu :

«Hey, dinliyor musun?»

«Ben mi? Elbette.»

«Daha önce kimselere anlatmadım bunları. Belki hiç anlatmamalıyım ya neyse. Curley'yi sevmiyorum. İyi bir adam değil o.»

Dert ortağı saydığı Lennie'ye biraz daha sokuldu, yanına oturdu :

«Sinema artisti olsaydım sayısız filmler çevirip güzel giysiler giyerdim. Hani yıldızların giydiği güzel giysiler gibi, benim de birçok giysim olurdu. Büyük otellerde kalırdım, boy boy resimlerimi çekerdi gazeteciler. Filmlerimin galasına katılmak için kalkar gösterileceği yere giderdim, radyoda bile konuşurdum. Bütün bunlar için de beş para ödemezdim. Bir yığın güzel giysi! Birini çıkar birini giy... O adam, sen anadan doğma artistsin, yeteneğin var bu işe demişti...»

Lennie'ye bir göz attı. Sonra ne denli yetenekli olduğunu kanıtlamak için küçük, soylu bir jest yaptı. Parmakları yumuşakça kıvrılıp bükülüyor, küçük parmağını öbürlerinden ayrı tutuyordu.

Lennie içini çekti derin derin. Dışardan, demir kazığa çarpan at nalının sesi geldi; ardından da çığlıklar, haykırışlar...

Curley'nin karısı :

«Biri nalı kazığa geçirdi,» dedi.

Güneş alçaldıkça odaya giren ışın demeti

yükseliyor, yavaş yavaş atların başına, yemliklere ve duvara tırmanıyordu.

Lennie :

«Bu köpek yavrusunu alıp dışarda bir yere atsam iyi olur,» dedi. «George belki görmez. George görmeyince de tavşanlara bakınama bir şey demez.»

Curley'nin karısı öfkeyle :

«Ee, sıktın ama!» dedi. «Tavşanlardan başka bir şey düşünmez misin sen?»

Lennie hiç oralıklı olmadan anlatmaya devam etti :

«Küçük bir çiftliğimiz olacak bizim. Bir evimiz, bahçemiz, yonca tarlamız olacak. Yoncayı tavşanlar için yetiştireceğiz. Çuvalı alacağım elime, tıka basa yonca dolduracağım, sonra atacığım tavşanların önüne, kırt kırt yesinler...»

«Niye bu kadar çok seviyorsun tavşanları?»

Lennie, yanıt verebilmek için bir süre kafa patlattı. Sonra sakına sakına kadına yanaştı, nerdeyse dokunacak kadar yaklaştı :

«Güzel şeyleri okşamayı severim ben. Panayırda uzun tüylü tavşanlar görmüştüm. Öyle de güzel şeylerdi ki. Kimi zaman fareleri de okşarım, ama okşayacak başka bir şey bulamadığım zamanlar tabii...»

Curley'nin karısı ürkerek biraz uzaklaştı Lennie'den :

«Sen delisin galiba,» dedi.

Lennie saf saf :

«Yoo deli filan değilmişim,» dedi. «George öyle söylüyor, sen deli meli değilsin diyor. Güzel şeyleri, yumuşak şeyleri elime alıp okşamaya bayılırım ben.»

Kadının yüreğine bir parça su serpilir gibi olmuştı :

«Güzel ve yumuşak şeyleri okşamaktan kim hoşlanmaz ki?» dedi. «Herkes sever bunu. Sözgelimi ben, ipeklilere ve kadifelere dokunmaktan çok hoşlanırım. Sen de hoşlanır mısın kadifeye dokunmaktan?»

Lennie'nin ağız kulaklarına varıyordu :

«Hoşlanmaz olur muyum hiç!» diye bağırdı. «Yanımda hep bir kadife parçası bulundu-rurdum. Onu bana bir hanım vermişti... O hanım benim Clara Teyzem olurdu. Nah şu kadar-cık bir kumaş parçasıydı... Yanımda olsaydı ne güzel okşardım şimdi...»

Birden suratı asıldı :

«Yitirdim galiba. oktandır görmedim onu çünkü.»

Kadın güldü onun bu haline :

«Sen kaıksın,» dedi. «Ama iyi çocuksun. Koca bir bebekten farkın yok. Doğrusu ya, sa-ña hak vermemek elde değil. Kimi zaman ben bile saçlarımı tararken kendi kendime okşar du-rurum onları, yumuşacıktır çünkü.»

Nasıl okşadığını göstermek için elini sala-rında dolaştırmaya başladı :

«Kimilerinin saı fırça gibidir,» diye sr-drd. «Curley'yi al, saçları kirpi gibidir. Ama benimkiler yumuşacıktır, ipek gibi pırıl pırıl parlalar. Sık sık fırçalarım, bu yüzden de yumuşak olurlar. Bak, ne kadar parlak ve yumuşak... Bak yumuşacık... Elle de gr.»

Lennie'nin elini tutup saçlarına götürdü:

«Bak, şuraya dokun. Ne kadar yumuşak de-ėil mi?»

ge'un dediği gibi, başını belaya sokacaksın! Uslu dur, bağırma artık.»

Kadın can havliyle çılgınca çırpınıyordu. Gözleri yuvalarından fırlamıştı. Onun hâlâ yatışmadığını gören Lennie şiddetle sarstı :

«Bağırmasana be!»

Ve tutup bir daha silkeledi. Kadının vücudu gevşedi, tıpkı bir balık gibi titreyerek yere serildi. Hiç kımıldamaksızın öylece kalakaldı: Boyun kemiği kırılmıştı.

Lennie bir süre baktı kadına. Sonra yavaşça elini çekti. Ama kadın yine kımıldamamıştı.

«Canını yakmak istemedim ki,» diye mırıldandı. «Ama bak ortalığı velveleye verirsen George işitir... İşitince de canıma okur benim.»

Kadının karşılık vermediğini, dahası hiç mi hiç kıpırdamadığını görünce yüreği hop etti. stne eğildi, baktı. Kolundan tutup kaldırdı, bırakınca da külçe gibi aşağı düştü kol. Bir an aval aval çevresine bakındı. Sonra korku içinde tısladı :

«Kötü bir şey yaptım ben. Yine kötü bir şey yaptım!..»

Cesedi yarım yamalak örtecek kadar saman attı üstüne.

Dışardan, oyun oynayanların bağrışmaları ve demir çubuğa çarpan at nalının ınıltısı geldi. Lennie dalgınlığından sıyrıldı. Samanların üstüne kapanıp kulak kesildi :

«ok kötü bir şey yaptım,» dedi. «Yapmasaydım iyiydi. George ateş pskrecek şimdi. Bana ne demişti... hah, ben seni buluncaya kadar git çalılıklarda saklan... Kprecek şimdi. Ben seni buluncaya kadar çalılıkta... Öyle de-

mişti...»

Gözlerini yeniden cesede dikti. Köpek yavrusu da kadının yanında duruyordu. Lennie yavruyu eline aldı :

«Bari şunu olsun bir kuytuya atayım,» dedi. «Yetmezmiş gibi bu da üstüne tuz biber ekiliyor...»

Köpek yavrusunu ceketinin altına soktu. Sonra sürüne sürüne samanlığın duvarına gitti. Gözünü aralıklardan birine uydurarak dışarda oyun oynayanlara baktı. Ve en uçtaki yemliğin yanından usulca dışarı süzüldü.

Güneş ışınları duvarın tam tepesine tırmanmıştı şimdi, samanlığı alacalı gölgeler bürüyordu yavaş yavaş. Curley'nin karısı, üstü yarı yarıya samanla örtülü, bir kıyıda öylece yatıyordu.

Büyük bir sessizlik sarıp sarmalamıştı samanlığı. İkinci vaktinin sıkıcı sessizliği lök gibi çöküp kalmıştı çiftliğin üzerine. Ne nal çınıltıları, ne de oyuncuların gürültüsü eskisi gibi canlı çıkmıyordu artık, tüm sesler cılızlaşmıştı. Dışarısı günlük güneşlikti, oysa ahır gittikçe karanlığa gömülüyordu. Bir güvercin açık duran kapıdan içeri daldı. Bir süre içerde dolandı durdu, sonra geldiği gibi çıktı gitti. En uçtaki bölmenin ardında bir çoban köpeği belirdi. Şişkin, sarkık memeli sıska bir hayvandı. Yavrularının bulunduğu sandığa yöneldi. Ve birden tüyleri diken diken oldu; Curley'nin karısından yükselen ölü kokusunu almıştı. Uluyarak yavrularının yanına, sandığın içine atladı.

Curley'nin karısı samanlar arasında öylece yatıyordu. Yüzünde fettanlık, bayağılık ve ya-

kınma adına ne varsa, hepsi de uçup gitmişti artık. Çok güzel, sade ve cana yakındı şimdi, olduğundan daha genç gösteriyordu. Boyalı dudaklarına ve al yanaklarına bakılınca, bin şahit isterdi öldüğüne; sanki az sonra kalkmak üzere ikinci uykusuna yatmış gibiydi, ha uyandı ha uyanacaktı. Bukleli saçları başını çevreleyerek sere serpe samanların üstüne saçılmıştı. Dudakları aralıktı.

Arasıra zaman kötürümleşir, dakikalar uzar; an, bir an olmaktan çıkar bin an olur. İşte şimdi de durmuştu sanki zaman. Tüm sesler kesilmiş, hiçbir şey kımıldamaz olmuştu.

Neden sonra, yavaş yavaş canlandı ortalık. Yemliklerin ardında atlar yeri eşeledi, koşum zincirleri şingirdadı. Oyuncuların sesleri daha yüksek perdeden çıkmaya başladı.

En uçtaki yemliğin yanından İhtiyar Candy'nin sesi yükseldi :

«Lennie,» diye sesleniyordu. «Hey, Lennie! Burda mısın? Biraz daha hesap yaptım. Gel de ne yapacağımızı anlatayım sana. Lennie!»

İhtiyar Candy'nin kendisi göründü yemliğin ucunda

«Hey, Lennie!» diye yeniden seslendi.

Sonra zınk diye durdu. Ürpermişti. Kesik bileğini suratına götürdü, sert sakallarına sürüttü. Ve Curley'nin karısına :

«Burda olduğunu bilmiyordum,» dedi.

Kadından çıt çıkmayınca yanına yaklaştı :

«Uyuyacak başka yer bulamadın mı!» diye çıkıştı.

Sonra biraz daha yaklaştı

«Aman allahım!» dedi.

Aptal aptal çevresine baktı. Sakalını sıvazladı. Sonra birden sıyrıldı şaşkınlığından, kendini dar attı samanlıktan dışarı.

Samanlık kıpır kıpırdı şimdi. Atlar tepiniyor, kişniyor, yemliklerdeki samanı hatur hutur çiğniyor, zincirleri şingırdatıyorlardı. Candy az sonra George'la birlikte geri döndü.

George

«Ne göstermek istiyorsun bana?» dedi.

Candy, Curley'nin karısını işaret etti.

George baktı :

«Nesi var?» diye sordu.

Bir iki adım yaklaştı. Ve tıpkı Candy gibi o da :

«Aman allahım!» dedi.

Kadının yanına çömeldi. Elini koyarak kalbini dinledi. Sonra ağır ağır ayağa kalktı. Sura-tı kaskatı kesilmişti, donuk donuk bakıyordu.

Candy mırıldandı :

«Kim yaptı dersin bu işi?»

George, ona soğuk soğuk baktı

«Anlamadın mı?» diye sordu.

Candy sus pus oldu.

George'un kolu kanadı kırılmıştı :

«Aklıma gelen başıma geldi,» diye söylendi.

«İçime doğmuştu sanki.»

Candy sordu :

«Şimdi ne yapacağız, George? Ne yapacağız

şimdi?»

George yanıt vermeden önce uzun süre düşündü :

«Sanıyorum... ötekilere... haber vermek zorundayız. Onu yakalayıp içeri tıktırmamız gerek. Kaçmasına göz yumamayız. Açlıktan kıkır-

dayıp gider zavallı...»

Kendi kendini avutmak istercesine devam etti :

«Hapse girerse, başına bir şey gelmeden kazasız belasız atlatır belki.»

Candy, heyecanla atıldı :

«Bırakalım sıvışsın, alsın başını gitsin. Sen bu Curley'yi bilmezsin. Mutlaka linç ettirmek isteyecektir onu. Curley, kalıbımı başarım öldürür oğlanı.»

George, Candy'nin dudaklarına dikmişti gözlerini :

«Evet,» dedi sonunda. «Haklısın, Curley işi bitirmek isteyecektir Lennie'nin. Ötekiler de öyle.»

Bir daha baktı Curley'nin karısına.

Candy en büyük korkusunu açığa vurdu

«Senle ben o küçük çiftliği alabiliriz, değil mi, George? Birlikte gideriz oraya, ikimiz rahat rahat yaşarız orda, değil mi, George? Öyle değil mi?»

George'dan gelecek karşılığı beklemeden başını umutsuzca öne eğdi, samanlara baktı. Anlamıştı.

George alçak sesle :

«Baştan belliydi böyle olacağı, biliyordum,» dedi. «Biliyordum o çiftliği alamayacağımızı. Ama o, bu masalı dinlemekten öyle hoşlanıyordu ki, sonunda ben bile şaka maka inanmaya başlamıştım.»

Candy üzgün bir tavırla mırıldandı :

«Demek şimdi her şey suya düştü, öyle mi?»

George bu soruyu karşılıksız bıraktı

«Şu bir ayını tamamlar, elli papelimi alır,

boktan bir kerhaneye atarın kapağı. Ya da olmadı, tutar bir meyhaneye sererim postu; herkes eyvallahı çekene kadar da zıkkımlanırım. Sonra gelip bir ay daha çalışırım, elli kâğıt daha kazanırım.»

Candy

«Ne de iyi çocuktu be!» dedi. «Böyle bir şey yapacağı kırk yıl düşünsem aklımın kıyısından bile geçmezdi.»

George'un bakışları Curley'nin karısına mihlanıp kalmıştı :

«Lennie isteyerek yapmadı bunu,» dedi. «Gerçi vırt zırt kötü işler yapardı, ama farkında olmadan, istemeden yapardı, nasıl yaptığını kendisi bile anlamazdı.»

Doğruldu, Candy'ye baktı :

«Dinle şimdi,» dedi. «Ötekilere haber vermeliyiz. Lennie'yi tutup buraya getirirler. Başka çare yok. Olur a, belki de kötülük etmezler ona.»

Kararlı bir tavırla ekledi :

«Lennie'nin kılınā bile dokunmalarına izin vermem. Dinle beni şimdi. Bu işte benim de parmağım var sanabilirler. Onun için ben şimdi yatakhaneye gidiyorum. Sen biraz sonra gelir, ötekilerin yanında olanı biteni anlatırsın, ben de bozunmaya vermem, hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi davranırım... Tamam mı, ha, yapar mısın bunu bana? Böylece suç ortaklığı filan gibi bir kuşku düşmez içlerine.»

Candy

«Ne demek George,» dedi. «Elbette yaparım.»

«İyi öyleyse. Şimdi bana bir iki dakika izin ver. Sonra hemen dışarı fırla. Curley'nin karı-

sını az önce samanlıkta ölü bulduğunu söyle onlara. Hadi bakalım, ben gidiyorum şimdi.»

İhtiyar Candy, George'un ardından baktı bir süre. Sonra Curley'nin karısına çevirdi gözlerini. Üzüntüsü ve öfkesi gitgide kabardı, sözcüklere dönüşerek dışarı döküldü :

«Allahın belası orospu!» diye homurdandı. «En sonunda başını yedin işte. Arandın arandın, buldun belanı. Kına yak şimdi, yaptın yapaçağını. Zaten baştan belliydi milleti birbirine düşüreceğin. Malın gözüydün... Gözü çıkasınca şıllık. Artık hiçbir halt karıştıramazsın. Kahbenin dölü!»

Burnunu çekti, sesi titriyordu :

«Bahçeyi çapalayacaktım ne güzel, bulaşıkları yıkayacaktım...»

Yine sustu. Sonra o eski nakaratı yinelemeye başladı :

«Bir sirk gelse, ya da bir maç olsa... Oraya gidecektik... İşin canı cehenneme, gidelim mi gidelim anasını satayım diyecektik. Kimsenin ağız kokusunu çekmeyecektik. Bir domuzumuz olacaktı, tavuklarımız olacaktı... Kış kapıya dayandığında... küçük, yuvarlak sobamızı... yağmurlar bastırınca... yan gelip keyif çatacaztık.»

Gözleri dolu dolu olmuştı. Arkasını döndü, kesik bileğiyle fırça sakallarını kaşıyarak samanlıktan çıktı.

Dışarda oyun şamatası birden kesildi. Her kafadan bir ses çıkmaya başladı. Sonra paldır küldür koşuşmalar işitildi. Bir anda ana baba gününe döndü ortalık, herkes samanlığa koştu. Slim, Carlson, genç Whit, Curley... Seyis Crooks göze batınamak için arkalarda kalmıştı. Candy

de geriden geldi. Onun ardından George göründü. George mavi keten ceketini giymiş, düğmelerini iliklemişti. Siyah şapkasını gözlerinin üstüne devirmişti. En uçtaki bölmeyi hızla döndüler. Alacakaranlığı araştıran gözler Curley'nin karısını buldu. Durdular, öylece bakakaldılar.

Derken Slim sessizce yaklaştı cesede, bileğini tutup nabzını dinledi. İnce parmaklarıyla yanağına dokundu, sonra eliyle kadının bükülü duran boynunu kavradı. Ensesini inceledi. Ayağa kalkınca kalabalık hemen çevresini aldı, sessizlik bozulmuştu.

Curley birden canlandı :

«Kimin öldürdüğünü biliyorum!» diye bağırdı. «O eşşoğlu eşşek yaptı bu işi. Kalıbımı basarım ki o ayının marifeti. Ondan başka herkes dışarda oyun oynuyordu çünkü.»

Gittikçe kabarıyordu öfkesi :

«Enseleyip geberteceğim. Silahımı alayım hemen. Kendi elimle nallayacağım o aygırı, barsaklarını deşeceğim o namussuzun. Hadi yürüyün çocuklar!»

Kana susamış bir canavar gibi fırlayıp gitti samanlıktan.

Carlson :

«Bari ben de tabancamı alayım,» dedi.

Ve o da koşa koşa dışarı çıktı.

Slim serinkanlılıkla George'a döndü

«Lennie yapmıştır bunu. Kadının boynu kırılmış. Bunu yapsa yapsa Lennie yapar.»

George sesini çıkarmadı, başını sallamakla yetindi. Şapkasını kaşlarına öylesine indirmişti ki, gözleri görünmüyordu.

Slim, devam etti

«Hani Weed'de başınızdan geçen bir olay anlatmıştın ya, belki de tıpkı öyle olmuştur.»

George yeniden başını salladı.

Slim içini çekti :

«Galiba onu yakalamamız gerekecek. Sence nereye gitmiş olabilir?»

George'un dili tutulmuştu sanki. Neden sonra kekeleyerek karşılık verdi

«Şeye... Gitse gitse güneye gider. Kuzeyden gelmiştik çünkü.»

Slim, yine :

«Galiba onu yakalamamız gerekecek,» dedi :

George bir iki adım yaklaştı :

«Onu buraya getirip hırpalamadan içeri atamaz mıyız?» dedi. «Kuşbeyinlinin biridir o, Slim. Bile bile yapmamıştır, kazayla olmuştur.»

Slim başını salladı :

«İnşallah öyle yaparız,» dedi. «Curley'nin sürekli avına çıkmasına engel olabilseydik belki dediğin gibi yapabilirdik. Ama Curley öldürmeye 'cən atıyor baksana. Zaten kuyruk acısı var, elini tuz buz etti diye diş bileyip duruyordu. Hem tut ki, Lennie'yi yakalayıp içeri tıktılar. Bu bile hoş bir şey değil, George.»

George :

«Biliyorum,» dedi. «Biliyorum.»

Carlson koş a koş a içeri girdi

«Tabancamı yürütmüş hergele!» diye bağırdı. «Bavulumda yok.»

Carlson'un ardından, sağlam elinde bir tüfekte Curley sükün etti. Şimdi daha soğukkanlı görünüyordu. Curley :

«Tamam arkadaşlar, hadi iş başına,» dedi.

«Zencinin bir av tüfeği olacaktı. Onu sen alırsın Carlson. O ayıyı yakalarsan aman elinden kaçırayım deme. Bas kurşunu midesine, iki büküm olsun eşşoğlu.»

Whit heyecanla :

«Benim silahım yok,» dedi.

«Sen durma Soledad'a koş, bir polis al gel. Şerif yardımcısı Al Wilts'i getir. Hadi gidelim.»

Döndü, iğneleyici bir tavırla George'a :

«Sen de geliyorsun bizimle ahbap,» dedi.

George :

«Elbette,» dedi. «Ben de geliyorum. Ama beni dinle, Curley. Zavallının aklı başında değil. Elini kana bulama sakın. İsteyerek kötülük yapmaz o.»

Curley

«Elimi kana bulamayayım mı!» diye bağırdı.

«Sen dalga mı geçiyorsun, herifçioğlu Carlson'un tabancasını yürütmüş. Öyle bir öldüreceğiz ki, kalbura çevireceğiz kalbura!»

George cılız bir sesle :

«Carlson tabancasını yitirmiştir belki de,» dedi.

Carlson :

«Yo,» dedi. «Daha bu sabah baktım, yerindeydi. Hayır, bal gibi de yürütmüş işte.»

Slim durmuş, Curley'nin karısına bakıyordu :

«Curley,» dedi. «Sen burada, karının yanında kalsan iyi olur.»

Curley kıpkırmızı kesildi :

«Gideceğim,» dedi. «Gideceğim ve tek elle de olsa o hergelenin midesine ben kendim dolduracağım kurşunu. Bunu onun yanına bırakır mı-

yım hiç!»

Slim, Candy'ye döndü :

«Öyleyse sen kal cesedin yanında Candy. Hadi biz de bir an önce yola koyulsak fena olmaz.»

Kapıya doğru yürüdüler. George bir an Candy'nin yanbaşıda durakladı, ikisi de, ta ki Curley'nin sesini işitinceye dek kadının cesedine baktılar.

«Hey. George. Bizimle birlikte gel ki, suç ortağı olmadığına inanalım.»

George ayaklarını sürüye sürüye, ağır ağır arkalarından yürüdü.

Hepsi gidince Candy samanların üstüne çömeldi, bir süre kadının suratına baktı durdu. Ve yavaşça :

«Zavallı çocuk,» diye mırıldandı.

Adamların sesi giderek uzaklaştı, silindi gitti. Samanlık gitgide karanlığa gömülüyordu. Atlar bölmelerinde eşiniyor, zincirler şıngırdıyordu. İhtiyar Candy samanların üstüne uzandı, koluyla gözlerini kapadı.

ALTINCI BÖLÜM

O akşamüstü, Salinas Irmağı'nın derin yeşil suları mışıl mışıl uyuyordu. Güneş çoktan çekilmişti vadiden, şimdi Gabilan Dağları'nın yamaçlarını yalıyordu. Yüksek tepeler kan rengi bir kızılığa boyanmıştı. Benekli frenk çınarlarının dibine, durgun suyun üstüne, tatlı gölgeler düşmüştü.

Bir su yılanı su yüzeyinde usulca süzüldü, periskopu andıran başını iki yana çevirerek, dere yatağının genişlediği kısımda, bir uçtan öbür uca kaymaya başladı; sığıltıda, pusuya yattığı yerde kımıldamadan duran balıkçıl kuşuna doğru iyice yaklaştı. Tetikte duran kuş ansızın atılıp ileri uzandı, gagasını açmasıyla suyun üstündeki yılanın başını yutması bir oldu. Yılanın gövdesi kuşun ağzında yavaş yavaş kaybolurken, kuyruğu umutsuzca çırpınıyordu.

Uzaklardan güçlü bir rüzgâr kopup geldi, ağaçların tepelerini hoyratça yalayıp geçti. Çınar yaprakları gümüş renkli yüzlerini göstererek bir an ters yüz oldu. Yerdeki kuru yapraklar uçuştı, suyun surati kırış kırış oldu.

Ve rüzgâr geldiği gibi hızla çekip gitti, or-

talık yine eski sessizliğine gömüldü. Balıkçıl kuşu sığılıktaki yerinde çıt çıkarmadan yeni bir av kolluyordu. Periskobunu sağa sola oynatan bir başka su yılanı görüldü.

Birdenbire Lennie çıktı çalılıkların arasından. Emekleye emekleye yürüyen bir ayı gibi usul usul ilerledi. Balıkçıl bir iki kanat çırpıtı, bir sıçrayışta sudan çıktı ve dere boyunca uçtu gitti. Küçük su yılanı kıyıdaki kamışların arasına daldı.

Lennie sakın sakın derenin kıyısına yanaştı. Suyun başına diz çöktü. Dudaklarını hafifçe su yüzeyine değdirerek içmeye koyuldu. Minik bir kuşun kuru yapraklar üzerinde seke seke doluşırken çıkardığı çıtırtıları duyunca irkildi bir an, başını sudan kaldırıp kulak kabarttı. Sesi çıkaranın küçük bir kuş olduğunu görünce yeniden suya eğildi, içmeye devam etti.

Kana kana içtikten sonra suyun kıyısına çöktü. Olduğu yerden yolu rahatça gözetleyebiliyordu. Kollarını dizlerine doladı, çenesini de dizlerine dayadı.

Aydınlık, vadiden çekiliyor, dağların tepeleri gittikçe artan bir pırıltıyla tutuşuyordu.

Lennie usulca :

«Gözüm kör olsun ki unutmadım işte,» dedi. «Çalılıkların arasına saklanıp George'u bekleyeceğim.»

Şapkasını gözlerine doğru iyice devirdi :

«George bigüzel haşlayacak şimdi beni,» dedi. «Sen başıma bela olmasaydın gül gibi geçir giderdim ne güzel, diyecek.»

Başını çevirdi, dağların pırıltılı doruklarına baktı :

«Acaba ordaki dağlara gitsem mi? Gitsem de bi mağara bulsam mı?»

Sonra kederli kederli devam etti :

«Ama o zaman da domates salçasını nah görürüm bir daha,» dedi. «Ama olsun, n'apalım... George beni istemezse... giderim ben de... alır başımı düşerim yollara.»

Şişman, ufak tefek bir kadın görüntüsü canlandı Lennie'nin gözleri önünde. Kadının gözünde iri bağa gözlükler, önünde ise kocaman cep- li bir önlük vrdı. Temizliğine titiz bir kadın olduğu belli oluyordu. Ellerini kalçalarına dayamıştı. Kaşları çatıktı. Azarlayıcı bakışlarla Lennie'yi süzüyordu.

Konuştugu zaman ağzından Lennie'nin sesi çıktı :

«Söyleye söyleye dilimde tüy bitti,» dedi. «George iyi çocuktur, sakın sözünden dışarı çıkma, o ne derse onu yap diye kaç kez söyledim sana!.. Ha? Ama bir kulağından girip öbüründen çıkıyor. Hep yaramazlık yapıyorsun!»

Lennie süklüm püklüm yanıt verdi :

«Çok çalıştım Bayan Clara Teyze. Çok çalıştım çok. Ama olmadı işte.»

Kadın yine Lennie'nin sesiyle :

«George'u hiç düşünmüyorsun,» dedi. «Oysa seni hep düşünür. Eline bir pasta geçse, tutar hemen yarısını sana verir, tamamını bile verir. Hatta domates salçası olsa, hepsini sana verir.»

Lennie, üzgün üzgün :

«Biliyorum,» dedi. «Valla çok çalıştım Bayan Clara Teyze. Çok, ama çok çalıştım.»

Kadın, Lennie'nin sözünü kesti :

«Sen kuyruğuna takılmasaydın gül gibi yaşardı şimdi. Alırdı aylığını, doğru kerhaneye giderdi, bilardo da oynardı. Ama sana dadılık yapmaktan baş alamadı ki çocukcağız!»

Lennie acı acı inledi :

«Biliyorum, Bayan Clara Teyze. Ben de alıp başımı dağlara giderim. Başımı sokacak bi mağara ararım. George'un kuyruğuna da takılmam artık, yük olmam ona.»

Kadın sert sert :

«Hep böyle söylersin zaten!» dedi. «Bunu hiç bir zaman yapamayacağını domuz gibi de bilirsin. Ben bilmez miyim malımı, ayrılmazsın sen onun kuyruğundan, başını hep belaya sokarsın adamcağızın.»

Lennie :

«Gitsem iyi olur,» dedi. «Hem zaten George bundan böyle tavşanlara bakmama izin vermez ki...»

Clara Teyze yok oldu. Lennie'nin kafasında koskoca bir tavşan belirdi. Tam önüne geçip oturdu, kulaklarını ve burnunu oynatmaya başladı. Ağzını açtığı zaman o da Lennie'nin sesiyle konuştu. Alaylı alaylı :

«Tavşanlara bakacakmış, hıh!» dedi. «Sen mi bakacaksın tavşanlara? Hah hah hayy... güleyim bari! Dangalak sen de! Ayol sen kiiim, tavşanlara bakmak kim! Unutur, açlıktan kıkırdatırsın hayvancıkları sen be! Yapacağın budur senin. O zaman George'a ne cevap verirsin bakiyim, ha?»

Lennie :

«Unutmam işte!» diye bağırdı.

Tavşan :

«Unutmazmış!» dedi. «Hiçbir boka yaramazsın sen! Allah biliyor ya, George seni boğulmaktan kurtardı, keşke kurtarmasaydı da boğulaydın. Eğer George tavşanlara bakmana izin verecek sanıyorsan hâlâ, avucunu yalarsın. İzin vermeyecek işte. Hem de bigüzel pataklayacak seni, bak görürsün.»

Lennie, kızdı :

«Öyle şeyler yapmaz o!» diye bağırdı. «George hiçbir şeycik yapmaz. George'u ben taa... taa... unuttum ne zamandır tanıdığımı... işte taa o zamandan beri tanırım, beni hiç dövmemiştir, dövmez. Sever beni. Bir şeycik yapmaz.»

Tavşan :

«Ama iyice azıttın sen artık,» dedi. «Önce sana bigüzel sopa çekecek, sonra da çekip gidecek.»

Lennie, çılgınca bağırdı :

«Hiç bile değil! Yapmaz işte! Yapmaz! Öyle şey yapmaz işte! George'u bilirim ben. Biz onunla birlikte dolaştık hep.»

Ama tavşan inatla, dalına basmaya devam ediyordu Lennie'nin :

«Seni yapayalnız bırakacak işte! Dangalak, n'olacak! Seni dımdızlak ortada bırakıp gidecek işte. Koca aptal.»

Lennie elleriyle kulaklarını tıkadı

«Gitmez diyorum sana!»

Bağırmaya başladı :

«George... George... George!»

George usulca çalıların arasından çıktı. Tavşan Lennie'nin beyninde yok oldu.

George sakın sakın

«Ne bağıırıyorsun öyle avaz avaz?» dedi.

Lennie dizleri üstünde doğruldu :

«Beni bırakıp gitmeyeceksin, değil mi, George? Bilirim ben seni, beni dünyada yalnız bırakmazsın sen.»

George dosdoğru geldi ve Lennie'nin yanına oturdu :

«Hayır, bırakmam.»

Lennie :

«Biliyordum!» diye bağırdı. «Sen yapmazsın öyle şey.»

George sesini çıkarmadı.

Lennie :

«George...» dedi.

«Ne var?»

«Yine kötü bir şey yaptım ben.»

George :

«Boş ver,» dedi.

Ve yine suskunlaştı.

Güneş ışınları şimdi artık tepelerin doruklarını yalıyordu. Vadiyi saran alacalık, mavi bir yumuşaklığa dönüşmüştü. Bağırıp çağıran insanların gürültüleri geldi uzaklarda bir yerlerden. George başını çevirdi, seslere kulak kabarttı.

Lennie, yine :

«George...» dedi.

«Evet?»

«Azarlamayacak mısın beni?»

«Azarlamak mı?»

«He ya. Hani her zaman yapardın ya, öyle işte... Sen kuyruğuma takılmasaydın, alırdım elli papelim!...»

«Ulan Lennie, ömür adamsın vesselam! Yaptığın şeyleri anımsamazsın, ama benim laflarımı ezbere tılırsın.»

«Yani paylamayacak mısın şimdi beni?»

George omuzlarını silkti. Sonra gönülsüz gönülsüz :

«Sen kuyruğuma takılmasaydın, gül gibi yaşar giderdim...» dedi.

Sesi cılız ve tekdüze idi :

«Yapıştırdım bir işin kulpundan, ohh, hiç olmazsa kafamı dinlerdim, gam kasavet çekmezdim.»

Sustu.

Lennie

«Devam et,» dedi. «Aybaşı gelince de...»

«Aybaşında elli papeli toka edince... dosdoğru kasabada alırdım soluğu...»

Yine sustu.

Lennie, sabırsızlıkla ona bakıyordu :

«Devam et, George. Bu kadarcık mı azarlayacaksın beni?»

«Evet.»

Lennie :

«Madem öyle ben de başımı alıp dağlara çıkayım bari. Beni istemiyorsan gidip kendime bir mağara bulayım.»

George omuzlarını silkti yine :

«Hayır,» dedi. «Burada, benim yanımda kalmanı istiyorum.»

Lennie işi kurnazlığa döktü :

«Hadi anlat, eskisi gibi anlat öyleyse.»

«Ne anlatayım?»

«Bizi ve başkalarını anlat...»

George :

«Bizim gibi insanların kimi kimsesi yoktur. Elllerine biraz para geçse, har vurup harman savururlar hemen. Ne arayıp soran vardır onları,

ne de adam yerine koyan...»

Lennie, sevinçle :

«Ama biz öyle değiliz!» diye bağırdı. «Bizi anlat şimdi de.»

George bir an sessiz kaldı. Sonra :

«Ama biz öyle değiliz,» dedi.

«Çünküüü...»

«Çünkü, benim için sen...»

Lennie'nin içi içine sığmıyordu :

«Ve senin için de ben varım!» diye bağırdı.

«Birbirimizi düşünüyoruz biz.»

Hafif bir akşam rüzgârı esti, yapraklar hışırdadı, yeşil suyun yüzü kırış kırış oldu. Bağırıp çağıran adamların sesleri daha da yakınlaşmıştı şimdi.

George şapkasını çıkardı. Titrek bir sesle :

«Şapkanı çıkar, Lennie,» dedi. «Hava iyi.»

Lennie söz dinleyip şapkasını hemen çıkardı başından ve önüne, yere koydu. Karanlık vadedeki gölgeler daha da mavileşti; rüzgâr yakınlarda bir yerde çatır çutur çığnemen kuru dal seslerini kucaklayıp, taa onların kulaklarına dek ulaştırdı.

Lennie :

«Anlat, George, sonra n'olacak?» dedi.

George, uzaktan gelen sesleri dinliyordu. Bir an için, son görevini yapmak istermişçesine bir tavır takındı :

«Derenin öte yakasına bak, Lennie. Orada anlattıklarımı gözünle görüyor gibi olacaksın.»

Lennie başını derenin karşı yakasına çevirdi, Gabilan Dağları'nın karanlık eteklerine baktı.

George :

«Küçük bir yerimiz olacak...» diye başladı.

Ve elini yan cebine soktu, Carlson'un tabancasını çıkardı; emniyetini açtı ve yere, Lennie'nin arkasına koydu. Sonra, Lennie'nin başının arkasına, belkemiğiyle kafatasının birleştiği ense çukuruna baktı.

Derenin üst yanından bir adam seslendi, bir başkası ona karşılık verdi.

Lennie :

«Devam etsene,» dedi.

George tabancayı kaldırdı, eli titriyordu, yeniden aldığı yere indirmek zorunda kaldı.

Lennie :

«Devam etsene,» dedi. «Sonra n'olacak? Küçük bir çiftliğimiz olacak?..»

George :

«Bir inëğimiz olacak,» dedi. «Belki domuzumuz, tavuklarımız.. Yonca tarlası da yapacağız...»

Lennie :

«Tavşanlar için!» diye bağırdı.

George yineledi :

«Tavşanlar için.»

«Tavşanlara ben bakacağım!»

«Tavşanlara sen bakacaksın.»

Lennie kabına sığamıyordu, mutluluktan kır kır güldü

«Bey gibi yaşayacağız anasını satayım!»

«Evet.»

Lennie, başını çevirdi.

«Hayır Lennie. Hani o derenin öte yakasına bakacaktın. Bak bak, çiftliğimizi görüyor musun, ta karşıda...»

Lennie yeniden o yana çevirdi başını. Geor-

ge, yerde duran tabancaya bir göz attı.

Çalılıktan ayak sesleri geliyordu. George başını çevirip o yana baktı.

«Devam et, George. Ne zaman başlıyoruz bu işe?»

«Hemen...»

«Sen ve ben.»

«Sen... ve ben... Bundan böyle herkes iyi davranacak sana. Başın belaya girmeyecek artık. Kimse kimseyi incitmeyecek, kimse kimsenin sırtından geçinmeyecek.»

Lennie :

«Ben de, bana kızdın sanıyordum, George,» dedi.

George

«Hayır,» dedi. «Hayır, Lennie. Sana kızmış filan değilim. Hiçbir zaman kızmadım ki sana. Buna inanmanı isterim.»

Sesler adamakıllı yaklaşmıştı şimdi. George tabancayı aldı, seslere yeniden kulak kabarttı.

Lennie yalvarıyordu :

«George, şu işi hemen yapalım. O yeri hemen alalım.»

«Olur, hemen alalım. Bu işi yapacağım. İkimiz yapacağız.»

Tabancayı sımsıkı kavradı, namluyu Lennie'nin ense köküne yaklaştırdı. Eli zangır zangır titriyordu. Suratı kasıldı, eline hakim olmaya çalıştı. Ve tetiğe bastı. Silah sesi karşıdaki dağların sırtlarını tırmandıktan sonra yeniden vadiye indi. Lennie sarsıldı, sonra külçe gibi öne eğildi, kumların üstüne kapandı, kımıltısız kalarak kaldı.

George titredi. Elindeki silaha baktı. Kaldı-

rip fırlattı, ta kıyının arkasındaki o eski kül yığınının bulunduğu ocağın yakınlarına düştü tabanca.

Çalılık, koşuşanların ayak sesleri ve bağırtilarıyla kaynaştı. Slim sesleniyordu :

«George! Nerdesin, George?»

Ama George kıyıda, kaskatı oturuyor, az önce tabancayı kavramış olan sağ eline bakıyordu dalgın dalgın. Adamlar düzlüğe çıktılar birden, Curley en baştaydı. Lennie'nin kumlar üzerinde yatan cesedini gördü :

«Temizledin ha?»

Yaklaştı, cesede bir göz attı, sonra George'a baktı :

«Tam ense kökünden,» dedi yavaşça.

Slim, George'a koştu hemen, yanibaşına oturdu :

«Üzülme,» dedi. «Kimi zaman insan böyle şeyler yapmak zorunda kalır.»

Ama Carlson, George'un başına dikilip soru yağmuruna tuttu :

«Yahu, nasıl becerdin bunu be?»

George, yorgun yorgun :

«Basbayağı becerdim işte,» dedi.

«E peki, benim tabanca onda mıydı?»

«Evet, ondaydı.»

«Yok be! Demek tabancayı herifiñ elinden aldın, sonra da güm, ha?»

«Evet, öyle oldu.»

Dokunsalar ağlayacaktı George, fısıltıyla konuşuyordu. Az önce tabancayı tutan sağ eline dikmişti gözlerini.

Slim, George'u dirseğinden çekti :

«Gel, George. Gidip senle bir iki kadeh bir

şeyler yuvarlayalım.»

George, Slim'in yardımıyla ayağa kalktı

«Olur, yuvarlayalım.»

Slim :

«Yapmak zorundaydın, George,» dedi. «Şerefsizim yapmak zorundaydın. Hadi, gel benimle.»

George'un koluna girip toprak yolun başladığı yere doğru sürükledi, oradan da ana yola yöneldiler.

Curley ile Carlson arkalarından bakıyordu.

Carlson :

«Ya'u bu iki herife de n'oluyor şimdi, ha?» dedi.

— BİTTİ —

STEINBECK FARELER VE İNSANLAR

GAZAP ÜZÜMLERİ ve BİTMEYEN KAVGA yazarı Steinbeck'in, ülkemizde tiyatrosu da oynanmış olan bir romanını sunuyoruz.

FARELER VE İNSANLAR, hiç kuşku yok ki, dünya edebiyatının en tanınmış başyapıtlarından biridir. Küçük insanın serüveni hiçbir kitapta böylesine acımasız, ama aynı zamanda böylesine sevecen bir yaklaşımla dile getirilmemiştir. Okuyanı bazen kıs kıs, bazen acı acı güldüren, yer yer hoyratça sarsarak düşündüren, ta derinden öfkeliendiren trajikomik bir öykü bu...

Mutlaka okunması gereken dev bir roman.